

2002/03:KU30 del 3 Utfrågningar

Innehållsförteckning

Bilaga B1 Utfrågning med expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson, Försvarsdepartementet	2
Bilaga B2 Utfrågning med statssekreterare Claes Ånstrand, Näringsdepartementet.....	11
Bilaga B3 Utfrågning med Mattias Falk, ämnessakkunnig, Utrikesdepartementet.....	21
Bilaga B4 Utfrågning med miljöminister Lena Sommestad.....	27
Bilaga B5 Utfrågning med finansminister Bosse Ringholm.....	44
Bilaga B6 Utfrågning med Christina Jutterström, verkställande direktör vid Sveriges Television AB	57
Bilaga B7 Sluten utfrågning med utrikesminister Anna Lindh	69
Bilaga B8 Utfrågning med utrikesminister Anna Lindh.....	76
Bilaga B9 Utfrågning med statsminister Göran Persson	84

BILAGA B1

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 20 mars 2003

**Utfrågning med expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson,
Försvarsdepartementet**

Upphandlingen av Helikopter NH90

Ordföranden: Jag ber att få hälsa samtliga välkomna hit till denna offentliga utfrågning i konstitutionsutskottet med anledning av granskningen av upphandlingen av helikopter NH90. Jag hälsar expeditionschefen Ingvar Åkesson välkommen.

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Tack, herr ordförande.

Ordföranden: Vi följer den ordningen att vi först ger den inbjudne möjlighet att ge sina kommentarer till frågan, och därefter går ordet till en företrädare för det parti som har lämnat in anmälan. Därefter ger jag ordet till partierna i storleksordning.

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Jag har varit i kontakt med kanslichefen inför den här utfrågningen för att förstå något om vad som har föranlett att jag inbjudits hit. Som jag har förstått gäller det några dagar i februari förra året då Försvarsmakten gav Försvarsdepartementet ett klarläggande i en viss fråga. Det var närmare bestämt den 8 februari kl. 9. Jag har förstått att man är intresserad av om det har förekommit kontakter mellan departementet och Försvarsmakten innan detta besked lämnades till departementet.

Jag skulle vilja ge en liten bakgrund till att departementet vände sig till Försvarsmakten för att få detta klarläggande. I detta granskningsärende, liksom i det förra granskningsärendet, byggde granskningsanmälan på uppgifter som fanns i en menbedömning från den 11 september som MUST, den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, hade avgett till Säkerhetspolisen i en pågående förundersökning.

Jag är säker på att de flesta eller alla ledamöter väl känner till vad denna menbedömning gick ut på. Vi kunde konstatera att den gick stick i stäv med myndighetsledningens agerande när det gäller anskaffningen av helikoptrarna. Försvarsmakten hemställde hos regeringen att få anskaffa 18 helikoptrar från företaget NH Industries. Därav kan man utläsa att Försvarsmakten ansåg att det var en bra affär som man ville att regeringen skulle godkänna.

Ungefär samtidigt blev det alltså bekant vad MUST:s menbedömning gick ut på: Affären hade forcerats till följd av informationsgivning till företaget och därmed blivit mellan 600 miljoner och 1 miljard för dyr.

Som jag sade gick menbedömningen inte alls att förena med myndighetsledningens agerande gentemot regeringen när den hade begärt att få köpa helikoptrarna. Det föranledde mig att vidta vissa undersökningsåtgärder. Den 17 september hade vi ett möte på mitt tjänsterum med företrädare för MUST

och Försvarsmaktens ledning. De senare var chefsjuristen Stefan Ryding-Berg och generallöjtnant Johan Kihl, som var chef för den strategiledningen. Det framgick klart att dessa, chefsjuristen och generallöjtnanten, ansåg att det måste vara något fel på menbedömningen. Den måste göras om, var slutsatsen. Den var inte korrekt beredd, och det fanns felaktigheter. Sedan fick jag och andra i departementet under hösten och början av vintern reda på att det fanns ett arbete med den inriktningen som var beordrat av ledningen.

I september anmälades som bekant försvarsministern till KU. Som jag tidigare nämnde bygger den anmälan till stora delar på de uppgifter som fanns i menbedömningen. Vi visste att det skulle bli dags att skriva en redogörelse till utskottet, och vi väntade oss ett klarläggande från Försvarsmakten. Ledningen där hade sagt att man skulle göra om det, men ingenting skedde. Vi fick frågor från utskottet via Statsrådsberedningen.

Det var bestämt att vi den 12 februari skulle lämna ett underlag till Statsrådsberedningen som skulle vidarebefordras till utskottet den 19 februari. I det läget anmodade departementet Försvarsmakten att nu klarlägga vad som gällde: Hur skulle man se på Försvarsmaktens begäran om anskaffning, som lämnades in på departementet den 12–13 september, i ljuset av den menbedömning som samma myndighet hade gjort den 11 september? Det var bakgrunden till anmodan. Det var ganska ont om tid.

Anmodan gjordes den 6 februari, och vi ville ha svaret den 8 februari – jag vill minnas att det var en fredag – kl. 9. Jag skulle sedan skriva en promemoria till Statsrådsberedningen. Det var naturligtvis den tidsfristen som var styrande för vår del. Svaret, som utskottets ledamöter har fått i sina handlingar, var underkastat sekretess vid detta tillfälle. Det betyder att man inte kan skicka det på vanligt sätt, utan man måste följa de regler som gäller för hemliga handlingar. Det är inte möjligt att skicka ett utkast med sådant hemligt innehåll per e-post. Det skulle strida mot bestämmelserna. Man kan inte skicka hemligheter över Internet.

Jag har sett i en uppteckning att överste Olsson, en dem som hörts av Justitiekanslern, har sagt att Ryding-Berg, det vill säga chefsjuristen, skulle ”mejla ett utkast till Åkesson som nattlektyr, så får vi se hur det blir i morgon”. Som svar på en fråga från Olsson ska chefsjuristen ha sagt att Åkesson tyckte att skrivelsen var lite lam. Denna beskrivning av händelseförloppet känner jag inte riktigt igen. Något mejl har inte förekommit.

Jag hade kontakt med Ryding-Berg nu i morse. Han säger att han har gått igenom sin e-posttrafik, för han sparar på den. Han kan inte finna något som tyder på att han skulle ha skickat något mejl just de här dagarna. Däremot kan han, som visste i vilket tidsläge jag befann mig, ha redogjort för huvuddragen i klarläggandet muntligen per telefon i de delar som inte var hemliga. I det sammanhanget kan jag ha gjort en reaktion som gick ut på att jag kanske inte tyckte att det var helt klart. Det kan jag väl stå för, därför att när man ser på den slutliga utformningen kan man se att det rådde delade meningar om vad detta innebar, vilket ju också JK i sin utredning konstaterar.

Jag kan hänvisa till vad JK säger på s. 8 i själva rapporten: Det fanns skilda uppfattningar om tolkningen av ÖB:s skrivelse. Företrädare för MUST har framhållit att den inte utgör en menbedömning. De hävdar att den enbart redovisar uttalanden i forcerings- och fördyringsfrågan – alltså det jag nyss nämnde – och inte tar avstånd från förseningsteorin. Företrädare för Försvarrets ledning pekar däremot på lydelsen av en del av klarläggandet och menar att ÖB där klart tar avstånd från förseningsteorin. Så det är mycket möjligt att jag för Ryding-Berg i det telefonsamtal där han redogjorde för innehållet i den kommande skrivelsen kan ha gett uttryck för uppfattningen att det kanske inte var så glasklart.

Det är alltså på detta sätt jag kan erinra mig just den här händelsen. Det tar lite tid att expediera hemliga handlingar från Högkvarteret till oss på departementet. Därför var det en bra sak att Ryding-Berg gav mig ett referat av vad klarläggandet i stora drag gick ut på, så att jag visste hur jag skulle arbeta med promemorian till KU.

Herr ordförande! Detta var vad jag hade tänkt säga inledningsvis.

Ordföranden: Tack för det. Vi ger nu ordet till en företrädare för det parti varifrån anmälan av granskningsärendet ursprungligen kommer. Gustav Fridolin, varsågod!

Gustav Fridolin (mp): Tack, Åkesson, för de klarlägganden som har kommit nu och för dem som har kommit skriftligen till utskottet. En del blev ganska klart i och med KU:s förra granskning, men då konstaterade man att man inte hade riktigt alla kort på bordet och hade fullständig överblick över hela frågan. Efter det har denna anmälan kommit. Vi har också fått en del skriftliga svar. Justitiekanslern har ju som bekant kollat närmare på det.

Många svar på det som tas upp i KU-anmälan finns i Justitiekanslerns rapport, men det finns en springande punkt som jag vill dryfta något och få klarare besked om. Den är av särskild vikt för oss i konstitutionsutskottet. Det handlar om när försvarsministern egentligen kände till frågan och misstankarna och att det inte fanns läckor inom Försvarsmakten. Det finns en uppgift som säger att han ska ha känt till detta i maj 2001, vilket ju är långt senare än februari 2001, då NSHP skulle ha antagit ett dokument där man bestämde att man skulle informera bland annat Försvarsdepartementet.

I den promemoria vi har fått hänvisar man till våren 2001. Då stöder man sig på promemorian från den 12 februari 2002. "Våren" är ett ganska vitt begrepp – det är skillnad mellan februari och maj. Är det i maj, eller är det tidigare på våren? Hur lång tid har det egentligen tagit för informationen att komma från NSHP till Försvarsdepartementet? Om det går att få ett klarläggande på den punkten skulle jag bli glad.

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Jag har också funderat över det. Jag såg vad Björn von Sydow hade sagt i utskottet. Jag kan peka på två uppgifter som finns i JK-utredningen, eller rättare sagt i uppteckningar av samtal som ingår där. Där finns det två upplysningspersoner – jag kan erinra mig att den ene är Hans Berndtson, ställföreträdande ÖB. Han säger att han informerades i juni. Jag tror att chefen för MUST också lämnade uppgifter i de här

förhören som går ut på att det är juni. Jag vet att vi i departementet fick information av Hans Berndtson. Statssekreteraren hade ett av sina vanliga möten med honom, och då togs detta upp. Jag fick reda på det ungefär samtidigt. Jag kommer inte ihåg exakt när det var, och vi har inte gjort någon anteckning om det. Men jag pekar på de två uppteckningarna, där man kan få klarhet om när uppgiften kan ha lämnats.

Gustav Fridolin (mp): Tack för det. Jag tycker att det verkar lite underligt att man blir informerad om en – förhoppningsvis – så pass ovanlig sak som miss-tankar om förekomst av läckor utan att det görs några tydliga anteckningar om när detta mer exakt har skett. Om det alltså skedde i juni 2001 blir min fråga om det är NSHP som inte skulle ha följt det dokument man fastlade i februari, eller om det har brustit någon annanstans.

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Jag kan inte svara på det sist-nämnda. Det vi fick information om var gripandet av översten och i korta drag vad det hela gick ut på. Jag kan se att det kom som en överraskning för rätt många. Jag känner inte till de protokoll från NH Industries som frågeställaren refererar till. Det var inte bekant för oss i februari.

Gustav Fridolin (mp): För att få det helt klart: I anmälan tas protokollet från NSHP upp. Där sägs att man i februari skulle informera bland annat Försvarsmakten. Men det skedde alltså inte då utan först under våren, vilket troligtvis innebär så sent som i juni?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Vilken information som har gått till Försvarsmakten kan jag inte svara för. Jag kan bara svara för när vi i departementet fick information.

Ordföranden: Tack för det. Jag lämnar ordet vidare till en företrädare för Socialdemokraterna. Pär Axel Sahlberg, varsågod!

Pär Axel Sahlberg (s): Vi har inga frågor. Vi tyckte att de här frågorna kunde ställas skriftligen. Det är i och för sig trevligt att se Ingvar Åkesson i de här lokalerna igen, men vi anser inte att det hittills har framkommit något som vi inte kunde ha skrivit om och fått i stort sett samma svar på skriftligen.

Ordföranden: Jag har själv några frågor. En av dem är: Varför samlades delar av försvarsledningen, Försvarets chefsjurist, representanter för MUST och press- och expeditionschefen på Försvarsdepartementet till ett möte den 17 september i Försvarsdepartementet?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Bakgrunden var den att fredagen den 14 september hade vi fått, via inslag i TV 4:s nyhetssändning, reda på innehållet i den menbedömning som jag nyss talade om. Den var helt okänd för oss. Den var också okänd för Materielverket, som hade skött upphandlingen. Som framgår av det tidigare granskningsärendet var det här en fråga som hade betydelse för hur man skulle se på regeringsbeslutet. Försvarsmakten hade ju begärt att få köpa 18 helikoptrar inom en viss angiven prisram. Det fanns påståenden som gick ut på att det kanske blev 1 miljard kronor för dyrt till följd av informationsgivningen. Av den anledningen ville vi i depar-

tementet ha reda på vad det var som stod i menbedömningen. Det var därför vi hade det mötet.

Som framgår av uppteckningen, med chefsjuristen, var detta möte uppdelat i två delar. I den första delen fick jag, och jag tror att chefsjuristen var med, del av en handling som sades vara identisk med den som var expedierad till Säkerhetspolisen, bortsett från något datum som var fel. I övrigt sade man att detta var exakt det som man hade skickat till Säkerhetspolisen. Det är den handling som finns i utskottets handlingar.

När jag hade fått reda på detta fick en vidare krets av personer delta i mötet. Det var ett departementsråd från vår militära enhet, Jan-Olof Lind, och inte minst generallöjtnanten Johan Kihl. I den delen av mötet diskuterades den här menbedömningen. Kihl fick klart för sig hur man hade resonerat i bägge dessa teorier, dels den s.k. forcerings- och fördyringsteorin, dels den andra teorin om att det hela skulle försenas, att det var risk för försening. Han skakade på huvudet och sade att det var fullständigt vansinnigt. Han ställde sig helt frågande till det. Det framkom att man inte berett det här på det sätt som man borde ha berett det vid Högkvarteret. Juristerna var t.ex. helt utanför. Det som blev slutsatsen från deras sida var, som jag nämnde förut, att man sade att det måste göras om.

Som också framgår av den tidigare granskningen rapporterade jag till försvarsministern vad det här gick ut på och gjorde en bedömning av vilken betydelse menbedömningen hade för oss. Jag fann att den var av den karaktären att den, som jag har skrivit i promemorian, kunde lämnas utan avseende för Försvarsdepartementets del.

Ordföranden: En sak som är viktig i det här sammanhanget är att köpet av helikoptrarna formellt sett inte hade beslutats utan tagits upp utanför listan några dagar innan, men någon dag efter detta möte, jag tror den 19 september, fattas det formella beslutet i regeringssammanträde om att köpa helikoptrar. Menbedömningen avser ju om det hade kunnat ske en forcering eller en fördyring. Det som måste vara klart intressant i det här läget är om den här menbedömningen skulle kunna påverka affären i någon form, kanske i form av rättsligt efterspel. Vi ser också i handlingarna att Sikorsky sommaren 2002, en bra bit senare, också övervägde att via advokat gå till rättsligt efterspel. Fanns det något intresse från Försvarsdepartementets sida att i den delen försäkra sig om att menbedömningen kunde leda till någon typ av antingen politiskt krångel eller någonting annat?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Det primära var att se hur man resonerade kring påståendet – i det här papperet från 11 september påstås det – att man hade forcerat upphandlingen och att detta hade lett till en fördyring på mellan 600 miljoner kronor och 1 miljard. Det var någonting som påstods ha inträffat. Det var viktigt för oss att se hur man resonerade, om det fanns någon grund för det här påståendet och hur man hade kommit fram till det. Det var det primära för oss i departementet vid det tillfället.

Ordföranden: I texten står också att det hade kunnat få konsekvenser, framför allt det som MUST vidhåller men också Försvarsmakten i de kommande

menbedömningarna, att det fanns en förseningsrisk. Den faktorn rensas bort först i augusti 2002 i den slutgiltiga menbedömning som då görs.

Det jag skulle vilja få belyst är i vilken mån departementet har haft kontakter och haft synpunkter på de menbedömningar som har gjorts under den här resans lopp. Det finns uppgifter som Åkesson refererade, att det skedde en kontakt den 6 februari 2002 och där i alla fall personer i Högkvarteret ansåg att man fick beskedet att det var för lamt. Har det förekommit andra kontakter än dessa? Var det så att kontakten bara förekom genom ett telefonsamtal den gången?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Jag har en väldigt nära kontakt med min kollega i Högkvarteret chefsjuristen Stefan Ryding-Berg. Vi har ständiga möten där vi stämmer av olika saker. Vi har naturligtvis talat lite grann om det här även efter det att departementet fick klarläggandet i februari. Däremot har varken han eller jag haft någon del i utformningen av menbedömningarna. Vi har inte haft någon närmare kännedom om deras existens förrän ganska långt tid efter det att de har skickats i väg. Jag har aldrig haft några synpunkter på hur de skulle utformas.

Menbedömningen den 11 september kom som en fullständig överraskning. Där var det viktigt för oss att veta vilken betydelse den kunde ha för regeringsbeslutet. Vi har inte känt till dessa när de skrevs.

Det blev en sak för departementet igen i augusti förra året. Då blev det återigen en situation där en avdelning inom Försvarmakten har en uppfattning i en betydelsefull fråga och så har ledningen en helt annan uppfattning. Det var det som utlöste beslutet om att låta JK utreda hela berednings- och beslutsprocessen kring de här frågorna i Försvarmakten. Det var först då som vi hade anledning att åter göra något slags bedömning eller värdering av de här handlingarna. Men det har inte förekommit några kontakter innan de skrevs. Det skulle vara i hög grad olämpligt, eftersom det rör sig om handlingar som ska användas i en pågående förundersökning. Det var ett problem för oss. När vi frågade Försvarmakten om klarläggandet var jag medveten om att det pågick en förundersökning. Men vi ansåg att det ändå var nödvändigt för att kunna svara ordentligt på KU:s frågor att ta reda på hos Försvarmakten vad det är som gäller, vad Försvarmaktens ledning anser.

Ordföranden: Det är alltså fel att departementet har gett sin uppfattning i det utkastet till ett brev som föredrogs i någon form den 6 februari, att det utkastet var för lamt med hänsyn till avståndstagandet från menbedömningen? Det har inte heller anlagts någon annan synpunkt på menbedömningen från departementets sida under hela den processen fram till sommaren 2002 och den slutgiltiga menbedömningen den 27 augusti?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Jag gav uttryck, när Ryding-Berg samtalade med mig i telefon, för uppfattningen att det här kanske inte var så där glasklart. Men då var saken redan färdig. Det påverkade inte utformningen eller kunde inte påverka. När han redovisade det här var det redan klart. I övrigt har det inte förekommit något sådant.

Ordföranden: Tack för det. Jag lämnar ordet till företrädaren för Folkpartiet.

Helena Bargholtz (fp): Det är alldeles utmärkt att Ingvar Åkesson är här hos oss. Det är trots allt lättare att ställa frågor när man kan träffas personligt. Det är intressant att läsa JK:s rapport, och jag skulle vilja ställa ett par frågor med anledning av den.

JK uttalar att regelverket för menbedömningen är otydligt, att det är det som har lett till de här svårigheterna. Jag skulle vilja höra om Ingvar Åkesson delar den uppfattningen, att regelverket inte är bra. Om inte, är detta i så fall någonting som har diskuterats eller som den förre försvarsministern hade synpunkter på? Jag vill höra lite grann om JK:s synpunkter på menbedömningen. Den beredning inför menbedömningen som gjordes inom MUST den 11 september var klart bristfällig, säger JK. Han är mycket kritisk mot detta. Jag vill få bekräftat om också Ingvar Åkesson anser det.

Slutligen: JK bedömer i rapporten att bristerna har varit allvarliga och ytterst riskerade äventyra enskilda personers rättssäkerhet. Jag tycker att det skulle vara intressant att få utvecklat hur Ingvar Åkesson ser på det.

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Vi kunde konstatera vid sammanträdet den 17 september att beredningen inför menbedömningen den 11 september var klart bristfällig. Jag skrev i promemorian till KU att det hade skett i en liten sluten krets där man inte hade frågat folk som hade någon kunskap i de här tingen. Man hade över huvud taget inte frågat juristerna. Man hade inte frågat den som hade hand om upphandlingen, nämligen Materielverket, som var fullständigt ovetande om menbedömningen. Man hade inte heller frågat de ansvariga inom myndigheten som skötte frågor om stridskrafternas sammansättning, dvs. strategiledningen. Det var klart att det var en mycket bristfällig beredning.

Det föranledde en diskussion inom Högkvarteret. Chefsjuristen fick i uppdrag av överbefälhavaren att göra en utredning kring de här sakerna. I mina kontakter med Ryding-Berg under resans gång har vi diskuterat frågan om regelsystemet var lämpligt, ifall man borde göra sådant här i framtiden.

Min uppfattning är den att regeringen ändå har det yttersta ansvaret för att sådana saker sköts på ett bra sätt inom förvaltningen. Jag sade till honom att om man inte får någon ordning på detta internt, med de interna reglerna, måste kanske vi i departementet överväga att skriva regler i Försvarsmaktens instruktion kring de här sakerna. Om man inom myndigheten inte kan klara ut det måste kanske regeringen ta över den delen av myndigheternas regelgivning. Det är så att myndigheterna inte får skriva några regler, inte ens egna arbetsordningar, utan att det finns ett klart bemyndigande från regeringen. I det ligger att regeringen har ett ansvar för hur man sköter det. Det skulle dock föra väldigt långt att man gick in så i detalj och reglerade verksamheten i en myndighet. Nu vet vi att man har gjort ändringar internt hos Försvarsmakten när det gäller hanteringen av detta.

Det som JK lyfte fram var rättssäkerhetsfrågan. Den är avgörande. Här handlar det i stora stycken om rättssäkerhet. Man måste kring den här hanteringen ha så pass mycket rättssäkerhetsgarantier att inte åtal väcks på felakt-

iga grunder eller att rent av en domstol dömer på, som det sedan skulle visa sig, felaktiga grunder. Det är vad JK lyfte fram mycket starkt. Det är det som vi i efterhand i departementet kan påvisa som det kanske är det viktigaste skälet till att man måste få ordning på det här i Försvarmakten. Det var mera känsligt för oss så länge det här pågick. Vi lägger oss inte ifrån departementets sida i hur man agerar i en sådan sak, det känner vi instinktiv motvilja mot. Nu i efterhand kan man säga att rättssäkerheten för de inblandade i förundersökningen kräver att man gör ifrån sig mycket bättre. Vi har kunnat konstatera nu att Försvarmakten på ett helt annat sätt gjort klarare regler. De innebär att chefsjuristen har ett avgörande inflytande på hur en sådan menbedömning ser ut innan den lämnar myndigheten.

Helena Bargholtz (fp): Togs det här någonsin upp med Björn von Sydow? Eller var det helt obekant för honom att regelverket för menbedömningen är otydligt? Jag förstår också det här med myndighetsutövning och ministerstyrelse, men kände han över huvud taget till problematiken?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Han kunde också se att det var bristfälligt berett. Jag tror att han också har gett uttryck för att nu gäller det för myndigheten att se till att ordna rutinerna så att det här inte upprepas. Jag har rapporterat till honom att man i Försvarmakten har satt i gång det här arbetet, och också resultatet av det. Jag har också sagt till honom att om det inte blir någon ordning på det här internt i Försvarmakten kanske vi får ta hand om det i stället. Det är alltså sådant som vi har resonerat om efter det att det här har visat sig.

Tuve Skånberg (kd): Den oklarhet som jag tycker att det skulle vara värdefullt att få besked på muntligt handlar just om den 6 februari och den kommunikation som på ett eller annat vis har ägt rum. Det har gått över ett år sedan dess, och det är fullt naturligt att man inte kan minnas i detalj samtal, e-mejl osv. Vi fick uppgiften att ingen tyder på ett e-mejl hos Ryding-Berg. Då är min fråga, eftersom detta inte har berörts, om Ingvar Åkesson i sin egen e-mejlfil har den här kommunikationen eller om den inte har funnits? Om det i stället var ett telefonsamtal – det fanns en viss osäkerhet, det var *möjligt* att det var ett telefonsamtal – hur skiljer man på hemligt och icke-hemligt i ett telefonsamtal jämfört med ett e-mejl? Säkerheten på telefon är inte större än på e-mejl. Den avvägningen att inte beröra annat än antydningssvis i ett telefonsamtal gäller ju också för e-mejl.

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Hade han skickat hela texten på e-mejl, den text som sedan blev hemligstämplad, då hade det varit fel. Jag ska ärligt säga att jag inte har någon möjlighet att se om det finns kvar. Vi har ett system som innebär att e-posten raderas ut efter en tid. Det är klart att man kan göra en väldigt stor undersökning i RK:ts IT:s stora servrar och kanske få fram någonting. Men jag kan bara referera vad jag kommer ihåg och vad Ryding-Berg har sagt till mig. Det som samtalet gick ut på var att ge mig en information om var man hade landat. Då har han läst upp delar av det som han har bedömt inte vara av sekret natur. Men att skicka alltihop öppet eller

att läsa upp alltihop i telefon hade varit felaktigt, och det skedde inte heller enligt vad vi har kommit fram till.

Tuve Skånberg (kd): Det här uttrycket ”sova på saken” förutsätter att det finns en pågående kommunikation. Uppstod den dagen efter?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Detta har vi lagt märke till båda två. Vi kände inte igen det här, i varje fall inte jag. Det var inte en sådan situation att jag skulle lämna någon synpunkt som sedan ens i teorin kunde beaktas.

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa en avslutande fråga. Du sade alldeles nyss att försvarsministern hade haft uppfattningen att det var en otillräcklig beredning. Har han någon gång gett den uppfattningen till känna i själva sakfrågan och bedömningen av den menbedömning som då var aktuell, t.ex. i samband med mötet den 17 september?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Nej, det var först långt senare som han har gjort det. Det som skedde den 17 september var att jag hade detta möte som finns refererat i handlingarna. Sedan har jag rapporterat om mötet till honom. Där har jag gett uttryck för den uppfattning som jag nyss nämnde. Den finns tydligt beskriven i handlingarna. Där finns också beskrivet att försvarsministern delade min bedömning. Sådillvida kan man säga att han har gett uttryck för en uppfattning de där dagarna, men det gjorde han till mig. Han sade: Jag håller med dig, jag delar din bedömning att det här för Försvarsdepartementets räkning kan lämnas utan avseende.

Helena Bargholtz (fp): Ett påpekande. E-postmeddelanden som man bedömer viktiga kan man läsa, åtminstone kan vi göra det i riksdagen. Det gör att de sedan inte raderas ut alternativt tas ut på papper. Det kan man göra om man bedömer att det är ett viktigt ärende. Ingvar Åkesson kanske inte gjorde den bedömningen eller inte kan tekniken?

Expeditions- och rättschef Ingvar Åkesson: Det förutsätter att det faktiskt finns ett e-postmeddelande.

Ordföranden: Vi tackar expeditions- och rättschefen Ingvar Åkesson för denna utfrågning.

BILAGA B2Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 27 mars 2003**Utfrågning med statssekreterare Claes Ånstrand,
Näringsdepartementet***F.d. näringsminister Björn Rosengrens hantering av energimarknaden*

Ordföranden: Då öppnar vi detta sammanträde med konstitutionsutskottet. Det är en öppen utfrågning med statssekreterare Claes Ånstrand. Vi hälsar honom välkommen tillsammans med expeditionschef Dag Ekman, departementsråd Eva Halvarsson, ämnessakkunnig Peter Lindell och ämnessakkunnig Lotta Göransson. Ni är välkomna hit. Särskilt välkommen är självfallet Claes Ånstrand som är här för att svara på frågor i granskningsärendet 5 – Näringsminister Björn Rosengrens hantering av energimarknaden.

Vi gör som brukligt. Vi ger vår gäst en möjlighet att ge en introduktion i frågan ur hans eget perspektiv. Varsågod, ordet är ditt!

Claes Ånstrand: Tack så mycket! Jag tänkte först ge en bakgrund och sedan gå in på det beslut som riksdagen har tagit. Det blir en liten återkoppling när det gäller hur det beslutet har uppfyllts i verkligheten och kanske också några mera detaljerade kommentarer kring det. Jag ska försöka vara kortfattad, så att det också finns utrymme för frågor.

Det som är väldigt viktigt att framhålla när man diskuterar Vattenfall är att utgångspunkten är att energimarknaden i Sverige är avreglerad. Det innebär att Vattenfall opererar som en av flera aktörer på en avreglerad och konkurrenssatt marknad. Det finns två utgångspunkter som har varit väldigt viktiga, och som också har stöd i riksdagsbeslutet, för Vattenfalls agerande på den här marknaden, och det är affärsmässighet och konkurrensneutralitet.

Jag ska bara kort ge utrymme för att reflektera kring de här två olika begreppen. Det är klart att om Vattenfall åtar sig eller får uppgifter som försvagar lönsamheten i bolaget så kommer man ju också att bryta mot det affärsmässighetskrav som finns på bolaget. Och om bolaget får särskilt stöd, t.ex. genom ett minskat avkastningskrav, kommer man ju i konflikt med konkurrensneutralitetsbegreppet, och sannolikt kommer det också att bedömas som ett otillåtet statsstöd. Så det här är en väldigt viktig ingång i frågan, hur den här marknaden ser ut på vilken Vattenfall agerar.

Jag ska då gå till riksdagsbeslutet. Riksdagsbeslutet återspeglar ju det här förhållandet. Man säger i det att bolagiseringen motiveras av den fortgående internationaliseringen av elmarknaden och att Vattenfall skulle kunna utnyttja de affärsmässiga möjligheterna utomlands och konkurrera på lika villkor med andra företag. Det var ett kringresonemang när det gällde själva bolagiseringen.

Man kan ta sin utgångspunkt i 1997 års energipolitiska beslut, vilket väl är huvudutgångspunkten från riksdagens sida i det här sammanhanget. Man säger så här – jag läser innantill: Vattenfalls huvuduppgift är att på ett effektivt sätt producera och leverera el till sina kunder. Detta ska ske på ett affärsmässigt sätt, vilket innebär att företaget uppfyller marknadsmässiga avkastnings- och utdelningskrav i sin affärsverksamhet. Lite längre ned står det att Vattenfall ska ägna särskild uppmärksamhet åt utveckling av ny elproduktionsteknik och därmed bidra till en svensk elförsörjning som är ekologiskt och ekonomiskt uthållig. Men för det uppdraget gäller fortvarigt att det ska ske inom ramen för affärsmässighet.

Det första jag vill betona är att ekonomisk styrka för Vattenfall är en förutsättning för att bolaget på ett aktivt sätt ska kunna delta i omställningen av energisystemet. Jag kan då reflektera över styrmedlen, hur vi följer det här arbetet och vad som är resultatet. Då kan man säga att vi följer bolaget med utgångspunkt i att vi har styrelserepresentation. Bolaget har en affärsplan och en strategi för sitt arbete, och det är viktigt att säga att såväl strategi som affärsplan naturligtvis har sin utgångspunkt i de riktlinjer som riksdagen har fattat beslut om. Vi har naturligtvis också en löpande dialog med bolaget under resans gång, genom den styrelserepresentation vi har men också fortlöpande med framför allt styrelsens ordförande. Styrelsen är det strategiskt viktigaste styrinstrumentet som vi har för bolaget. Till sist har vi ett antal ekonomiska mål som vi sätter upp för bolaget som ska innehålla de restriktioner som är nödvändiga för att man ska uppnå affärsmässigheten, och när det gäller de olika typer av mål som vi har satt upp räknar vi med att bolaget fullt ut ska kunna leva upp till dem senast 2005.

När man sedan ser till hur det hela har fallit ut när det gäller affärsmässigheten talar kanske 2002 års resultat lite grann för sig självt. Jag tänkte inte själv gå in närmare på det, utan det ger uttryck för vad bolaget åstadkom på den punkten.

När det gäller det andra uppdraget, som också fortvarigt ligger inom affärsmässighetsprincipen, finns ju redan i ert underlag en beskrivning av de insatser som Vattenfall gör på forsknings- och utvecklingsområdet inom ramen för förnybar energi. Sedan 1997 har bolaget satsat 4,3 miljarder kronor på den utvecklingen. Det finns ju också en jämförelse med andra bolag på det här området. Sydkraft har investerat ungefär 1,8 miljarder. Gamla Birka Energi har satsat ungefär lika mycket som Vattenfall – det ska dock noteras att en väldigt stor del av deras satsningar ligger på fjärrkyla, så det har kanske inte riktigt med den huvuduppgift som vi diskuterar här att göra. Granninge har satsat runt 275 miljoner.

Till det tycker jag att det är väldigt viktigt att säga att det också pågår ett oerhört intensivt arbete i bolaget med att utveckla produktion och processer. Det gäller alla energislag som bolaget är verksamt inom. Det här har betydande effekter när det gäller kostnadseffektiviteten, naturligtvis, men också när det gäller att hushålla med resurserna. Till exempel har bolagets ledning nu fattat beslut om en investering i den svenska vattenkraften på ungefär 6

miljarder kronor. Syftet är då både att underhålla och att skapa en modernisering och en effektivare produktionsprocess.

Jag tycker att detta kan räcka som en exposé över både principer och hur bolaget har agerat med utgångspunkt i riksdagsbeslutet.

Ordföranden: Tack för det! Då ger vi först ordet till en företrädare för det parti som har anmält granskningsärendet, och det är Gustav Fridolin i Miljöpartiet.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Tack, Claes Ånstrand, för föredragningen! Jag har några frågor. Den första handlar om på vilket sätt man som operativ ägare har försökt se till att de riksdagsbeslut som har fattats efterlevs. Det handlar om vilka direktiv man har lämnat. Till skillnad från de bolag som styrs från Finansdepartementet har Näringsdepartementet, vad jag förstår, inte lämnat några ägardirektiv på ett par år. Det vill jag gärna att Claes Ånstrand utvecklar. I de papper vi har förklarar Näringsdepartementet att det viktigaste instrumentet departementet har för att se till att riksdagens beslut efterlevs är styrelseledamöterna. Då undrar jag om Ånstrand kan förklara på vilket sätt departementet har lämnat direktiv till styrelseledamöterna.

Claes Ånstrand: Till att börja med har Näringsdepartementet kanske varit sparsamt med just formen ägardirektiv, därför att den juridiska statusen för ägardirektiv är lite knepig. Ägardirektiv tar, så att säga, inte över den lagstiftning som finns. Därför är positionen för ägardirektiv lite svår. Det innebär inte att vi inte på samma sätt ger uttryck för de övergripande krav som vi har på bolaget, utan som jag har sagt tidigare utgör riksdagens uttalanden på den här punkten de riktlinjer som bolaget ska agera efter. Styrelsen i sin helhet speglar ju ägarens styrning över bolaget. Enkannerligen den ledamot som kommer från vår ägarförvaltning har ju det som utgångspunkt för sitt beslut, så i det avseendet råder ingen skillnad.

Jag har också tittat på de ägardirektiv som Finansdepartementet har använt sig av tidigare. De speglar i huvudsak en sammanställning av de beslut som riksdagen har tagit på det här området. Därför kan jag inte se någon principiell skillnad mellan vårt sätt att styra bolaget och deras sätt att styra bolaget, utan de beslut som jag läste upp är de beslut som gäller för Vattenfall. Det är också viktigt att säga att vi har varit måna om den här öppenheten i redovisningen. Därför redovisas bolagets strategi i den verksamhetsberättelse som vi gör till riksdagen. Det finns då naturligtvis en möjlighet för riksdagen att diskutera och pröva den strategin. Det finns naturligtvis också en möjlighet att diskutera detta på Vattenfalls bolagsstämmor som är öppna och där riksdagens ledamöter har tillträde.

Gustav Fridolin (mp): Jag har några ytterligare frågor sedan, men jag tyckte inte att jag fick svar på frågan om hur man har instruerat styrelseledamöterna, som man har utsett, och i vilken form man har gett dem direktiv.

Claes Ånstrand: Styrelseledamöterna ska följa de beslut som riksdagen har tagit i det här avseendet. Det är de direktiv som man har från ägarens sida. Det är utgångspunkten, och på detta baserar de sin strategi och sin affärsplan.

Gustav Fridolin (mp): Nästa fråga har också att göra med den här processen mellan riksdagsbeslut och den faktiska verksamheten. I riksdagsbeslutet, som har redovisats, betonar man mycket Vattenfalls behov av en aktiv medverkan för omställning av energisystemet, givetvis på en affärsmässig grund. Vi har i och med anmälan haft anledning att titta närmare på och ställa en del skriftliga frågor om upphandlingen i Tyskland av bl.a. brunkolsbrytning. I det PM från riksdagens utredningstjänst som finns bifogat till våra handlingar visar en uträkning att man inom Vattenfall i dag äger olika processer i olika verksamheter som släpper ut mer koldioxid per år än vad Sverige som nation gör. Det är ganska anmärkningsvärt med hänsyn till de riksdagsbeslut som är fattade. Därför ställde utskottet en fråga till Näringsdepartementet om hur kontakten hade varit före upphandlingen i Tyskland. Vi fick svaret att ägaren då konstaterade att Vattenfalls verksamhet och investeringar låg i linje med den av riksdagen beslutade verksamhetsinriktningen. Jag skulle gärna vilja att ni utvecklar det något.

Claes Ånstrand: Varje enskilt investeringsbeslut prövas ju inte av ägaren, utan det är inriktningen av verksamheten som prövas av ägaren. Självklart har Vattenfalls engagemang i Tyskland också diskuterats mellan ägaren och den dåvarande ledningen. Om Vattenfall, vilket har förutsatts i riksdagsbeslutet, ska engagera sig i det energipolitiska arbetet på europeisk nivå är det oerhört svårt att göra det utan att också engagera sig i verksamhet som har fossilbaseerade källor. Det är nämligen den huvudsakliga källan för energiframställning ute i Europa, och utgångspunkten har väl varit att titta på engagemanget utifrån affärsmässiga principer. Det är dock viktigt att säga att den miljöpolicy som företaget håller sig med kanske är den främsta som är representerad på den europeiska horisonten på det här området. Den är allmänt erkänd som en oerhört framgångsrik metod. Det innebär att man har underkastat den här verksamheten oerhört starka krav, och vi är naturligtvis måna om att den miljöpolicy som företaget har utformat också finns i den här verksamheten.

Ordföranden: Tack för det! Får jag bara skjuta in en fråga? Har också inriktningen vad gäller olika energislag, när man har investerat utomlands, varit föremål för diskussioner med ägarna?

Claes Ånstrand: Jag har svårt att i stor utsträckning kommentera de diskussioner och investeringsbeslut som har skett i en tid då jag inte har funnits i verksamheten. Jag ger mig ut på djupt vatten om jag försöker tolka vad som har funnits i diskussionen i den delen. Däremot är det väldigt viktigt att säga att investeringarna ute i Europa har byggt på förutsättningen att Vattenfall ska skapas som ett väldigt konkurrenskraftigt energibolag i den europeiska miljön. Det ska underkastas väldigt kraftfulla miljörestriktioner när det gäller sättet att agera, vilket man har i sin policy. Och man ska också inom ramen för sitt uppdrag bidra, på det sätt som riksdagen har sagt, till utveckling av metoder när det gäller förnybar energi.

Det är också viktigt att säga att det naturligtvis ingår i Vattenfalls strategi att värdera den utveckling som sker i Europeiska unionen. Där finns det ju ett kraftigt tryck mot att minska koldioxidutsläppen t.ex. genom utsläppshandel.

Det är klart att det också ingår i Vattenfalls strategi att t.ex. diskutera på vilket sätt man ska göra insatser inom ramen för det riksdagsbeslut som är på väg om gröna certifikat, som ju innebär att andelen grön energi ökar på den svenska marknaden.

Inger Jarl Beck (s): Först vill jag tacka Claes Ånstrand för en väldigt bra föredragning och en utveckling av de frågor som har ställts. Jag har inga ytterligare frågor. Vi har fått svar på de skriftliga frågor som vi ställt.

Nils Fredrik Aurelius (m): Jag skulle vilja återkomma till utlandsengagemanget. Vattenfall har två kärnkraftverk i västra Tyskland, och via bolag dominerar Vattenfall energiförsörjningen i östra Tyskland. Det handlar där om brunkolsverk och brunkolsbrytning. För att finansiera köpen har man bl.a. sålt aktier i Forsmarks kärnkraftverk.

Nu säger statssekreteraren att ägaren naturligtvis inte godkänner varje investeringsbeslut, och det kan väl vara rimligt. Men det måste väl ändå föreligga ett klart ägargodkännande när det gäller hela paketet, med ett flertal uppköp och investeringar som bl.a. är finansierade genom försäljning av aktier i svenska kärnkraftverk?

Claes Ånstrand: Jag tror att jag har sagt detta tidigare. Det är naturligtvis en så stor affär i sin principiella uppläggning och i sin karaktär att det är en diskussionsfråga mellan ägaren och styrelsen. Jag vill verkligen uttala att det är på det sättet. Naturligtvis har också strukturen för den här affären övervägts. Det är dock viktigt att säga: Vad styr vi mot när det gäller den delen? Det är ju riksdagens uttalanden om affärsmässighet, och detta styr vi genom olika typer av mål för den verksamheten. Vi ser ju denna investeringsverksamhet som en del i att utveckla Vattenfall som ett affärsmässigt företag. Då måste vi också se till att de mål vi ställer upp finns med när det gäller den här investeringen. Det är i förstone så vi prövar en sådan investering. Vi kan se hur resultatet såg ut 2002. Jag menar att resultatet ändå talar sitt tydliga språk.

Det som också är viktigt att säga till utskottet är att ägaren har intagit en väldigt tydlig hållning om att man inte ska rusa vidare investeringsmässigt så att man utsätter bolaget för alldeles för stora risker inom ramen för utvecklingen till ett av Europas ledande energiföretag. Man ska ta hem effekterna av den affär som man har gjort i Tyskland, dvs. att de rationaliseringar och effektiviseringar som är möjliga inom ramen för den här affären ska levereras. Vi vill också se att bolaget nu lever upp till de mål vi har ställt upp. Det är en förutsättning för att man sedan ska kunna gå vidare i verksamheten.

Nils Fredrik Aurelius (m): Får jag tolka svaret som så att ägaren har godkänt att Vattenfall säljer svensk kärnkraft för att köpa tysk kärn- och kolkraft?

Claes Ånstrand: Jag ska på den punkten konferera med mina medarbetare för att säkerställa att den information jag har i huvudet är korrekt, eftersom jag själv inte deltog under den här perioden.

Kan jag möjligtvis få föreslå att Peter Lindell, som är ägarrepresentant och följer Vattenfall, svarar på den frågan?

Ordföranden: Det går bra. Varsågod!

Peter Lindell: Tack! Det är viktigt att poängtera att de köp som Vattenfall har gjort är i HEW, det bolag som finns i Hamburg. Resterande uppköp har gjorts av dotterbolaget HEW i de här andra bolagen. Man har gjort det här i tre olika huvuddelar, så att säga, och man har gjort det delvis via betalning med kontanter och sedan via vissa tillgångsbyten.

Nils Fredrik Aurelius (m): Herr ordförande! Det är kanske inte något riktigt svar på frågan. Huvudägaren har väl ändå, även om expansionen har skett via bolag som man har intressen i, varit underrättad om detta och godkänt vad som har skett?

Claes Ånstrand: Svaret är ja på den frågan. Det har jag kollat nu.

Tobias Krantz (fp): Herr ordförande! Jag skulle vilja gå in lite grann på hur regering och riksdag styr Vattenfall. Det har ju nämnts att det finns ett beslut som styr Vattenfall. Det är inte riktigt sant. Det finns egentligen två olika beslut som styr hur Vattenfall ska agera och vilken verksamhet Vattenfall ska ha. Dels är det det s.k. riksdagsbeslutet, energibeslutet 1997, dels hänvisas det i de skriftliga dokument som vi har fått till att staten har en mer generell ägarpolitik. Det här är ju två olika beslut som hamnar i motsatsställning till varandra.

I den generella ägarpolitiken, som riksdagen har fattat beslut om, betonas affärsmässighet. Det skulle man kunna tolka som ett "accept" när det gäller större utländska förvärv och som att Vattenfall ska konsolidera sin verksamhet. Det kan möjligtvis ligga i linje med vad som är affärsmässigt riktigt. Å andra sidan finns riksdagsbeslutet från 1997 om energipolitiken som då lägger in politiska mål i Vattenfalls verksamhet.

Min fråga till statssekreteraren är: Hur har regeringen agerat för att ge direktiv till sina representanter i styrelsen när det gäller hur de ska prioritera mellan de här målen?

Claes Ånstrand: Egentligen är det svårt att se att det behöver göras någon prioritering mellan de här målen. Målet om affärsmässighet är ju, som jag läste upp tidigare, väldigt tydligt uttalat av riksdagen, och det är en förutsättning för den här verksamheten. När det gäller de andra delarna som är uttalade av riksdagen är förutsättningen också att det sker inom ramen för affärsmässighet. Så ägaren behöver inte på något sätt uttolka riksdagsbeslutet på den punkten, utan riksdagsbeslutet är explicit i den delen.

Sedan kan jag förstå att det är kinkigt i fråga om hur man fullföljer både målet om affärsmässighet och de här andra delarna. Därför är det viktigt för mig att också tala om hur vi jobbar genom representation i styrelsen och genom fortlöpande dialog med styrelsen. Våra riktlinjer är att de ska följa det som riksdagen har beslutat om. Men det är också viktigt att vi redovisar tillbaka till riksdagen i vår förvaltningsberättelse om vilken strategi bolaget jobbar med. Då ger vi en möjlighet att utvärdera den strategin, och det har gjorts under en lång följd av år sedan de här besluten om engagemang i Tyskland har tagits.

Tobias Krantz (fp): Jag tycker inte riktigt att jag fick svar på den frågan. Det här har ju varit en politiskt het fråga där det uppenbarligen finns olika riksdagsbeslut som styrelsen för Vattenfall ska förhålla sig till. Det ena betonar vikten av affärsmässighet och det andra säger att Vattenfall också i någon mening ska ha politiska mål för sin verksamhet. Då är det intressant att få reda på hur regeringen, när den här diskussionen har kommit upp, har prioriterat de här målen. Så min fråga är återigen: Vad har regeringen gjort för prioritering så att Vattenfall vet vad man har att rätta sig efter? Sedan har jag möjligtvis en följdfråga: Ska vi tolka det som vi har fått ut i det skriftliga materialet och som statssekreteraren nu säger som att man har valt att prioritera det mål som gäller affärsmässighet och strunta i de mer politiska mål som också har satts upp?

Statssekreterare Claes Ånstrand: Jag tycker nog att jag har svarat väldigt tydligt på den punkten redan inledningsvis, där jag än en gång understryker att huvuduppgiften är att Vattenfall uppfyller marknadsmässiga avkastnings- och utdelningskrav i sin affärsverksamhet. Det slutade med det. Det fanns också ett antal andra uppdrag på Vattenfall. Det uttalas att det ska ske inom ramen för affärsmässighet. Det finns ingen divergerande åsikt kring dessa delar. Mitt påstående är att Vattenfall uppfyller såväl affärsmässighetskravet som kravet på att vara en aktiv part i diskussionen om förnybar energi och satsar uppenbart en hel del resurser på det arbetet. Jag kan inte se denna konflikt.

Ordföranden: Vi går vidare till företrädaren för Kristdemokraterna, Ingvar Svensson. Varsågod.

Ingvar Svensson (kd): Jag är inne på samma frågeställning som Tobias Krantz om konflikten mellan affärsmässighet och förnybara energislag. Såvitt jag förstår av näringsutskottets betänkande på denna punkt är ändå detta med förnybara energislag underordnat affärsmässigheten. Är det en riktig uppfattning att affärsmässigheten är högre prioriterad än investeringar i förnybara energislag?

Statssekreterare Claes Ånstrand: Det är väl det som riksdagen har sagt. Det är det som ska vara riktlinjer för Vattenfall. Så måste jag tolka vad riksdagen har sagt på denna punkt. Det är naturligtvis viktigt att vi lever upp till det. Får jag ändå rent principiellt säga att man någonstans måste dra en väldigt tydlig gränslinje när det gäller energipolitiska ambitioner. Min utgångspunkt är att energipolitiken är något som utgår från det demokratiska systemet och ska beslutas i Sveriges riksdag. Man måste vara försiktig med att lägga alltför stor tyngdpunkt i en bolagsstyrelse eller bolagsledning när det gäller att vara en aktör på det energipolitiska området. Det måste utgå från demokratiska beslut fattade i Sveriges riksdag. På den här punkten tycker jag att riksdagen har varit väldigt tydlig. Vi känner det inte som ett problem att leva med båda dessa roller. Vi ser ingen konflikt i att göra det.

Ordföranden: Har Ingvar Svensson någon uppföljande fråga? Du är nöjd. Då går vi vidare till företrädaren för Vänsterpartiet, Mats Einarsson. Varsågod.

Mats Einarsson (v): Jag tror att mina frågor faktiskt är besvarade.

Ordföranden: Då går vi vidare till Centerpartiet. Kerstin Lundgren, varsågod.

Kerstin Lundgren (c): Det behöver inte vara en självklarhet att det finns en konflikt mellan affärsmässighet och elförsörjning som är ekologiskt och ekonomiskt uthållig, som det ibland låter i det här samtalet. Men det är svårt att följa på vilket sätt som det aktiva ägarskapet utövats för att säkerställa en affärsmässig utveckling av ekologiskt och ekonomiskt uthållig elförsörjning. Även om Vattenfalls redovisning lämnats till riksdagen har vi inte via ägardirektiv fått någon möjlighet att se hur regeringen lever upp till det aktiva ägarskapet i denna del. Claes Ånstrand säger att ägardirektiven har en juridisk status som är knepig. Det tycker jag låter intressant att utveckla. Vad är mer knepigt med ägardirektiv än med det sätt som man agerar på alternativt?

Statssekreterare Claes Ånstrand: Jag utgår ifrån att riksdagen i sin bedömning av sina egna riktlinjer för Vattenfalls verksamhet är intresserad av hur det här tar sig uttryck i det löpande arbete som Vattenfall lever efter och därför också noggrant följer den strategi som bolaget utvecklar för att fylla riksdagens mål. Det är ett sätt att få klarhet i hur Vattenfall tolkar riksdagsbeslutet. I den mån det skulle behöva göras några avvägningar – jag har svårt att se att det behövs i det här fallet – så framgår det. Då finns det också en möjlighet för riksdagen att utvärdera denna del. Man har naturligtvis en möjlighet vid varje tillfälle när Vattenfall kommer med sin ekonomiska redovisning att få en diskussion om det ekonomiska resultatet såväl som om de olika typer av insatser som man gör för att stödja förnybar energi. Jag tycker att det är de viktiga parametrarna för möjligheten att klara det här.

Jag vill också svara på frågan om ägarstyrning och ägardirektiv. Jag kan inte se att vi agerar på något annat sätt än Finansdepartementet. Det var det som var viktigt att säga. Vi ger samma direktiv till vår styrelse som Finansdepartementet gör. De ska hålla sig till de direktiv som riksdagen har gett för den här verksamheten. Vi har varit tveksamma till formen ägardirektiv. Ägardirektiv tar inte över krav som aktiebolagslagen ställer. Därför skapar ägardirektiv ibland en knepig ställning i förhållande till annan reglering som finns av denna verksamhet. Vi tar vår utgångspunkt i att i en dialog med styrelsen se till att de följer de riktlinjer som riksdagen har ställt upp och möjligtvis kompletterar det med stämmobeslut om det är nödvändigt. Bolagsstämman uttalar då riktlinjer för verksamheten som bolaget har att följa. Ett ägardirektiv är en momentan styrning som ges vid ett enda tillfälle. Vi tycker inte att det är ett tillräckligt sätt att styra bolaget. Vi vill ju umgås med detta bolag dagligdags för att se hur strategin och utvecklingen är i bolaget och under resans gång kunna korrigera det mot det som vi tycker är det övergripande beslutet i Vattenfall. Det är den nödvändiga styrning som vi anser måste till.

Ordföranden: Kerstin Lundgren, varsågod.

Kerstin Lundgren (c): Det är naturligtvis spännande att vi från riksdagens sida kan utvärdera Vattenfall och det utfall som finns när det gäller dess resultat. Svårigheten är att utvärdera hur regeringen har utövat det aktiva ägarskapet.

Det ledet är inte lika tydligt. Bolagsstämman kan ge direktiv. Har regeringen instruerat ombuden till bolagsstämman att agera? Finns det en tydlighet där i fråga om hur man vill följa riksdagens beslut?

Statssekreterare Claes Ånstrand: Jag har lite svårt att följa den här diskussionen. Det måste ju vara det konkreta resultatet av vår styrning som är intressant för riksdagen, dvs. om Vattenfall fyller de krav som riksdagen ställer på bolaget. I det läget har man möjlighet att säga att vår ägarstyrning är för svag eller att vi använder fel instrument, men att tolka resultatet av ägarstyrningen är det viktiga. Jag vidhåller väldigt kraftfullt att det är genom ett dagligt sätt att umgås med dessa företag som vi har möjlighet i sådana här stora bolag att styra verksamheten. Det är ett väldigt aktivt instrument från statens sida. Vi har inte tyckt att det med utgångspunkt i riksdagens krav har krävts några särskilda stämmodirektiv för Vattenfall, utan det här har implementerats under hand och redovisas i den strategi som under flera år har redovisats till riksdagen.

Ordföranden: Jag ger Gustav Fridolin tillfälle till en kort fråga.

Gustav Fridolin (mp): Jag hade en sista fråga som ligger lite i periferin av det ärende som behandlas. Den berörs ändå i en av de PM som vi har fått från Regeringskansliet och där man vad gäller konkurrensfrågan – miljöfrågan känns det som om vi har varit inne ganska mycket på – som också tas upp i anmälan hänvisar till den utredning som har varit men också till en utredning som komma skall om utvecklingen på elmarknaden och fjärrvärmemarknaden. Sedan denna PM skrevs har utredaren, vad jag förstår, utsetts. Det blev en person som heter Sten Kjellman. Han agerar också som informationschef för SKB. Hela processen med konkurrensen som vi inte berör – om jag bara får nämna den – handlar om att sedan avregleringen av elmarknaden har antalet elaktörer som dominerar marknaden krympt från sju till numera tre som äger 90 %. Dessa tre råkar också äga samma SKB som Kjellman är anställd av, vilket gör att man något kan ifrågasätta trovärdigheten i den utredning som kommer och om den kommer att kunna ta tag i de konkurrensproblem som Konkurrensverket tidigare har påtalat. Jag vill fråga Ånstrand hur man resonerat på Näringsdepartementet vid utseendet av Kjellman.

Statssekreterare Claes Ånstrand: Vår utgångspunkt när vi tittar på utredare är naturligtvis att vi ska få kunniga och kompetenta utredare som har möjlighet att analysera denna marknadsutveckling. Man har bedömt att denna person har de kvaliteter som behövs för att utreda de här frågorna. Avreglering av en marknad är ganska lätt att säga och väldigt svårt att göra. Det kräver såväl ett betydande uppföljningsarbete i den legala strukturen, där det fortfarande finns arbete att göra, som att hela tiden observera utvecklingen på området. Det handlar om att ta fatt i en av de frågeställningar som Gustav Fridolin antyder, nämligen koncentrationstendenserna på en sådan här marknad. Det är naturligtvis oerhört viktigt att få dessa klarlagda men också att se att konkurrensen på denna marknad är reell och inte styrs av ovidkommande faktorer. Detta är

en frågeställning som man får leva med även bortom den här utredningen. Bakgrunden till tillsättningen var den jag sagt.

Ordföranden: Tack för det. Det finns en risk för att vi tangerar frågor som mer handlar om energipolitik än synen på hur regeringen har agerat. Men det finns en fråga som jag avslutningsvis skulle vilja ställa. Investeringarna i bl.a. Tyskland är så pass stora att statssekreteraren också konstaterat att det varit diskussioner mellan företaget och regeringen om detta. Inriktningen är av det slaget att rimligtvis någon diskussion bör ha förts angående den politiska implikationen av att vi i de beslut som riksdagen tar har en mycket stram hållning både när det gäller energiformer som släpper ut koldioxid och den politik som förs när det gäller kärnkraften. Det måste ha uppmärksammats att man nu köpte på sig rätt mycket kärnkraft och även brunkol i olika former när det gäller kraftförsörjning, dessutom i ett perspektiv som i ett större sammanhang är till för att trygga den svenska elförsörjningen. Har man inte resonerat kring vad det innebär att man å ena sidan har ett avvecklingsbeslut här och å andra sidan köper kärnkraft, å ena sidan har regler när det gäller koldioxidutsläppen här och å andra sidan bygger en större del av den svenska energiförsörjningen på detta? Man kan möjligtvis tänka sig att detta är ett sätt att kunna genomföra politiken i Sverige, att man tryggar sig på andra sidan Östersjön eller att man bara av affärsmässiga skäl har gjort något som knappast kan vara förenligt med den inriktning som den förda energipolitiken i Sverige har. Har det inte gjorts några sådana överväganden mellan företaget och ägarna?

Statssekreterare Claes Ånstrand: När det handlar om Vattenfalls engagemang ekonomiskt har utgångspunkten varit att Vattenfall också ska få möjlighet att utveckla sig på den internationella marknaden. Man måste då som en förutsättning för det gå in i de energiengagemang som finns ute i Europa. Som jag har sagt tidigare är mycket av energiförsörjningen ute i Europa baserad på fossila källor. Det är en förutsättning för det. Frågan är hur mycket det ska komma till uttryck inom ramen för den affärsmässiga prövning som sker och hur mycket som ska komma till uttryck genom den energipolitik som formas. Självklart ska Vattenfall på den svenska marknaden utgå ifrån det regelverk och de politiska beslut som fattas för den svenska marknaden, vilket man också gör. I sitt engagemang i andra länder, t.ex. Tyskland, måste man ju utgå från den energipolitik som konstitueras i de länderna. Det är oerhört svårt att lägga en mall där Vattenfall ska tillämpa en svensk energipolitik på en marknad som i huvudsak spelar efter andra regler. Det är naturligtvis väldigt viktigt att bedöma, när man går in i den typen av affärsmässiga verksamheter, vilken implikation hela energidiskussionen i Europa får på detta affärsmässiga engagemang. Man kommer naturligtvis att jaga koldioxidutsläpp för att ta ett exempel. På den svenska marknaden, helt i enlighet med riksdagens redovisning, går man in för en ökad förnybarhet. Detta är frågor som står på dagordningen i Vattenfalls styrelse vid varje tillfälle. Det här har varit utgångspunkterna för att hålla isär frågeställningarna.

Ordföranden: Tack för det. Jag ber att få tacka statssekreterare Claes Ånstrand med medarbetare för denna del av utfrågningen. Tack så mycket.

BILAGA B3Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 27 mars 2003**Utfrågning med Mattias Falk, ämnessakkunnig,
Utrikesdepartementet**

Miljöminister Lena Sommestads ansvar i fråga om Sveriges agerande vid Internationella valfångstkommissionens möte

Ordföranden: Vi ska gå över till nästa punkt. Jag inbjuder vår nästa gäst att ta plats. Jag hälsar Mattias Falk, ämnessakkunnig på Utrikesdepartementet, välkommen hit till denna utfrågning. Som brukligt är ger vi dig en möjlighet att ge några kommentarer till det granskningsärendet och de frågor som finns i samband med det. Du är välkommen. Ordet är ditt.

Mattias Falk, UD: Tack. Jag svarar gärna på utskottets frågor direkt.

Ordföranden: Då gör vi så. Eftersom frågan även i detta ärende har väckts av Miljöpartiet så ger jag ordet till Gustav Fridolin. Varsågod.

Gustav Fridolin (mp): Tack. Får jag utrymme att först ställa tre korta frågor innan jag kan ställa några längre frågor?

Ordföranden: Ställ då de tre frågorna i en fråga.

Gustav Fridolin (mp): Det ska jag göra. Det är tre korta frågor som uppenbarar sig när man tittar på de handlingar som har kommit. Den ena handlar om den röstförklaring som kom efter den så kallade fjärde voteringen. Det finns i förbifarten skrivningar som implicerar att man möjligen trodde att man skulle få en proposition på den röstförklaringen. Var det så? är den första korta frågan.

Den andra korta frågan: Man upplevde ju en väldig tidspress under lunchen när man kontaktade Stockholm. Hade man då några tankar på att be om ytterligare tid, om att mötet sköts fram något? Skulle det ha funnits möjlighet till det?

Den tredje korta frågan: Efter den sista voteringen begärde man som bekant en röstförklaring. Fanns det några möjligheter att redan efter första eller andra beslutet, då man började inse att hela proceduren gick åt helt fel håll, lämna någon form av reservation eller röstförklaring? Gjorde man det i så fall?

Mattias Falk, UD: Avsikten med röstförklaringen var inte att få till stånd någon ytterligare proposition. Det var att förklara skälet till att Sverige hade agerat som man gjorde och Sveriges inställning till sakfrågan, nämligen reservationens giltighet.

Angående diskussionerna under lunchen och den tidspress som då rådde fördes det mellan mig själv och chefstjänstemannen på Miljödepartementet inte några diskussioner om att begära ytterligare tid. Det hade givetvis varit

möjligt att begära att ordföranden skulle förlänga pausen, men om ordföranden hade gått med på det eller inte är osäkert.

Jag får be dig upprepa den tredje frågan.

Gustav Fridolin (mp): Efter sista voteringen begärde man en röstförklaring. Fanns det någonstans tidigare mellan voteringarna – redan efter den första insåg man ju att det barkade åt fel håll – möjlighet att begära röstförklaring eller lämna reservation?

Mattias Falk, UD: Det hade varit möjligt i samband med var och en av de fyra omröstningarna att lämna en röstförklaring, men inte någon reservation. Jag är lite oklar på vad du menar med det. Men röstförklaring hade man kunnat avge i samband med de tidigare omröstningarna.

Gustav Fridolin (mp): Jag vill tacka för de här lite kortare svaren. Jag är lite intresserad av tiden innan ni reste ned till mötet. När man läser papperen framstår det som om det inte är första gången som proceduren vid röstningarna ter sig lite olika. Det är uppenbart att de tedde sig olika i Japan och London till exempel. Jag undrar om det fanns någon form av plan om proceduren blev betydligt annorlunda än vad Sverige hade tänkt sig. Diskuterade man aldrig en möjlighet till backupbeskrivning eller tilläggsinstruktion redan före mötet? Framför allt från miljöministern har det sagts att om detta hade återkopplats till den politiska nivån så hade kanske röstningen utfallit på ett annat sätt. Diskuterade man aldrig möjligheterna till återkoppling till den politiska nivån ifall saker och ting inte gick som man hade tänkt sig?

Mattias Falk, UD: När det gäller omröstningsproceduren måste jag nästan backa ett steg. Instruktionen innehöll två intressen som skulle bevakas. Det ena var intresset i sakfrågan, där Sverige skulle verka för att organisationen som sådan skulle motsätta sig reservationen. Det andra var folkrättsintresset, som man kan kalla det, nämligen att Sverige skulle agera så att Islands anslutningsinstrument behandlades på ett folkrättsligt korrekt sätt. Att det skulle behandlas på ett folkrättsligt korrekt sätt ansåg Sverige krävde att det nya ansökningsinstrumentet medförde att Island blev medlem i och med inlämnandet av det, att det korrekta tillvägagångssättet var att pröva reservationens giltighet i sak på nytt – det vill säga inte genom hänvisning till de tidigare besluten – och att om någon väckte frågan om organisationens kompetens att pröva reservationens giltighet skulle också den tas upp till prövning. Detta krävde enligt svensk uppfattning att förfarandet skulle vara det som hade ägt rum i London.

Vi hade inför mötet underhandskontakter med den svenske ordföranden och bad honom förklara hur han ansåg att ett nytt isländskt anslutningsinstrument med en ny materiellt annorlunda reservation skulle behandlas. Han redogjorde då för sin uppfattning som var att det korrekta sättet var att behandla det som i London. Så avsåg han att gå till väga. Mot bakgrund av den informationen förutsatte vi att det skulle gå till som i London. Det var därför instruktionen endast behandlade det alternativet. Ingen förutsåg den processuella händelseutveckling som skedde. Jag vet inte om det är svar på frågan.

Ordföranden: Tack för det. Sedan kommer vi att gå vidare.

Gustav Fridolin (mp): Det är i och för sig intressant att det inte fanns något förutseende där. Intressant för vår konstitutionella granskning är att det finns två intressen och att det ena intresset, det valbevarande intresset, vägde tungt för Miljödepartementet medan folkrättsintresset naturligt vägde tungt för Utrikesdepartementet. Man undrar lite över kommunikationen dem emellan, rent allmänt, och specifikt när ni återkom under lunchen med telefonsamtal hem. Upplevde ni att det fanns någon hierarki, att Utrikesdepartementets åsikt upplevdes som viktigare än Miljödepartementets? Fanns det en tvåvägskommunikation? I papprena beskrivs det att medan UD:s rättschef säger att ni bör rösta på ett så folkrättsligt riktigt sätt som möjligt även om det går emot valbevarandeintresset så säger sakenhetschefen på Miljödepartementet att ni bör lägga ned er röst. Det beskrivs som att när sakenhetschefen på Miljödepartementet blir underrättad om UD:s rättschefs hållning så går sakenhetschefen med på det. Fanns det en tvåvägskommunikation där? Var det så att UD:s rättschef också blev informerad om sakenhetschefens hållning? Eller var det en ren envägskommunikation från UD:s rättschef till sakenhetschefen via er?

Mattias Falk, UD: Rent praktiskt gick det till så att jag stod med en mobiltelefon och hade kontakt med sakenhetschefen på Miljödepartementet. Min kollega från Utrikesdepartementet stod med en annan mobiltelefon två meter bort och talade med rättschefen på Utrikesdepartementet. Vi redogjorde på var sitt håll för den uppkomna situationen. När det hade gjorts inleddes en dialog som gick från Miljödepartementet till mig, till Utrikesdepartementets tjänsteman, vidare kopplad till rättschefen och sedan tillbaka. Svaret är att det var en tvåvägsdialog via ombud.

Ordföranden: Tack för det. Det är en situation som jag tror många känner igen sig i, när vi har stått med mobiltelefoner och försökt få snabba besked i olika utsatta lägen.

Jag ger ordet till företrädaren för Socialdemokraterna, Anders Bengtsson.

Anders Bengtsson (s): Jag tycker att framför allt den senaste frågeställningen var ungefär i linje med de frågor som jag hade. Jag har än så länge fått svar på mina frågor.

Ordföranden: Det går bra att återkomma. Då går vi vidare till Moderaternas företrädare. Där finns inget behov för tillfället. Vi går vidare till Folkpartiet och företrädaren Liselott Hagberg. Varsågod.

Liselott Hagberg (fp): Även jag är intresserad av tiden före resan till Cambridge. I samband med att instruktionen överlämnades förutsätter jag att det också fördes en muntlig kommunikation. Jag undrar om det vid den muntliga kommunikationen fördes något omfattande resonemang om den invecklade proceduren. Av det som framgår i papprena är det en invecklad omröstningsprocedur. Jag undrar om det fördes något resonemang, någon diskussion om omröstningsproceduren så att den var väl känd av den kommissionär som åkte ned för att företräda Sverige.

Mattias Falk, UD: Den som reste ned för att företräda Sverige var jag. Jag var väl insatt i den omröstningsprocedur som man tillämpar inom IWC. Jag vet inte om jag ska uppfatta om frågan gällde huruvida man diskuterade det i detalj vid den beredning som vi hade med ministern. I sådana fall är svaret nej. Där gick vi inte in på detaljerade frågor om det sätt på vilket propositioner ställs och beslut fattas inom IWC.

Liselott Hagberg (fp): Som jag uppfattade det förutsattes det att omröstningen skulle gå till på ett visst vis. Som jag ser det borde det ha funnits en viss förberedelse inför att det kunde ta en annan vändning. Det är därför jag ställer frågan om det fanns någon förberedelse för det.

Mattias Falk, UD: Nej, som jag nyss förklarade. Vid den beredning som skedde med ministern redogjorde vi för de tidigare möten som hade varit och den procedur som hade tillämpats i London respektive Japan. Vi förklarade också att den svenska uppfattningen delades av såväl Utrikesdepartementet som tjänstemännen inom Miljödepartementet att folkrätten krävde att samma procedur som hade tillämpats i London skulle tillämpas vid mötet i Cambridge. Mot bakgrund av det underhandsbesked som vi hade fått av den svenska ordföranden om vilken procedur han faktiskt avsåg att tillämpa, hur han avsåg att ställa propositionen, fördes det ingen diskussion om att proceduren eventuellt skulle komma att ta en annan vändning, vilket faktiskt kom att ske.

Ordföranden: Vi går vidare till företrädaren för Kristdemokraterna. Tuve Skånberg, varsågod.

Tuve Skånberg (kd): När man har försökt att sätta sig in i det här ärendet upptäcker man att det är väldigt svårt att förstå det. Det är väldigt svårt att se hur man skulle kunna hantera det annorlunda. En tjänsteman som Mattias Falk är inte här för att stå till svars på något vis utan för att hjälpa oss att få detta genomlyst. Det viktiga för oss är ju miljöministerns agerande. Jag vill återvända till en interpellation som miljöministern besvarade den 15 november där hon hade fyra ståndpunkter. Jag skulle vilja höra om Mattias Falk delar de ståndpunkterna och slutsatserna. Hon ansåg att det som hände i Cambridge var ett misstag.

Ordföranden: Mattias Falk kan inte behöva ge någon personlig uppfattning här.

Tuve Skånberg (kd): Kan man möjligen fråga om han delar den här verklighetsbeskrivningen?

Ordföranden: Av hänsyn till vår gäst är det bra om vi koncentrerar oss på det han kan göra för att belysa detta. Vi ska inte avkräva honom personliga ståndpunkter i detta ämne.

Tuve Skånberg (kd): Då avstår jag från att ställa ytterligare frågor.

Mats Einarsson (v): Jag har en kanske lite mer generell fråga. Att ni inte kunde förutse de procedurproblem som uppkom har man möjligtvis någon förståelse för när man försöker sätta sig in i hur det egentligen gick till. Men

låt mig ställa frågan så här: Hade det innan detta läge uppkom gjorts någon mer ingående analys av den eventuella hierarkin mellan folkrättsintresset och valbevarandaintresset, antingen i Miljödepartementet, i UD eller tillsammans på något sätt? Hade alltså ni som var där nere med er i bakhuvudet något slags uppfattning om en sådan hierarki om problemet skulle uppkomma, eller var detta något som löstes via mobiltelefon när läget blev akut?

Mattias Falk: Nej, som jag har sagt innehöll instruktionen två intressen som skulle bevakas. Instruktionen byggde på en förutsättning, nämligen att ordföranden skulle ställa proposition på ett visst sätt. Nu kom propositionen att ställas på ett annat sätt. Instruktionens förutsättning var alltså att de här två intressena skulle vara förenliga. Den situation som delegationen ställdes inför, nämligen att de kom att hamna i motsatsställning, var inte diskuterad vid den beredning som vi höll med ministern, och den var inte heller reglerad i instruktionen.

Kerstin Lundgren (c): Konflikten mellan valfångstintresset och folkrätten är ju inte ny i det här sammanhanget. Det är en krokig historia de här frågorna har haft, och det framgår också av handlingarna vid de olika vöringstillfällena. Det är också uppenbart att instruktionen byggde på en förutsättning; det har Mattias Falk beskrivit. Men fördes det aldrig, mot bakgrund av historien, in i samtalet och beredningen ett perspektiv av: Vad gör vi om det oförutsedda skulle inträffa? Fanns det över huvud taget ingen tanke från den politiska nivån på att kräva att frågan hissades till den politiska nivån om det oförutsedda skulle inträffa? Det är en av mina frågor.

Mattias Falk: Nej, någon sådan specifik instruktion för just det här enskilda fallet fanns inte. Naturligtvis ingår det rent generellt i tjänstemännens arbete att frågor som är politiska ska hissas till den politiska nivån, men i det här enskilda fallet fanns ingen sådan specifik instruktion eller specifik diskussion.

Kerstin Lundgren (c): Även om det inte i det här enskilda fallet fanns en sådan instruktion antyder ju Mattias Falk i svaret att det finns ett generellt direktiv om att vid det oförutsedda, det som inte har prövats och där intressekonflikter kan uppkomma, ska det hissas till den politiska nivån. Av vilket skäl kunde man då inte göra detta? Togs det några som helst initiativ till att göra det när det oförutsedda såg ut att börja inträffa, till exempel vid lunchmötet, eller bedömde ni att det inte fanns något sådant behov?

Mattias Falk: Det delegationen gjorde var att kontakta den ansvariga sakenhetschefen för kompletterande instruktioner. Jag kan bara konstatera att han uppenbarligen inte ansåg att det var möjligt eller önskvärt i den här situationen att hissa detta till politisk nivå.

Gustav Fridolin (mp): Jag vill först säga att jag tycker att det är jättebra att du har kommit hit. Det är ett ganska rörigt ärende, och det fanns ganska många sådana här korta frågor som behövde besvaras. Det känns jätteskönt. Jag avundas på intet sätt dig att vara där nere. Den här proceduren verkar vara en aning befängd. Men nu är det inte IWC vi ska granska utan det konstitutionella ansvaret.

Då har jag två frågor. De handlar delvis om kontakten innan men framför allt om kontakten där nere och samtalet under det här lunchuppehållet. Upplevde du att det fanns någon hierarki dem emellan? Det är väldigt kortfattat beskrivet här, men det känns ändå som om sakenhetschefen ganska snabbt vek sig för den bedömning som rättschefen på UD gjorde. Upplevde du att det fanns någon hierarki mellan Miljödepartementet och Utrikesdepartementet när detta skulle bedömas?

Sedan säger du att sakenhetschefen uppenbarligen inte hade någon tanke på att man skulle kontakta den politiska nivån. Diskuterades det i samtalet om man skulle kontakta till exempel Lena Sommestad?

Mattias Falk: Jag svarar på den sista frågan först. I samtalet mellan mig och sakenhetschefen diskuterades inte den frågan.

Den andra frågan gällde huruvida det fanns något slags hierarki mellan Utrikesdepartementet och Miljödepartementet. Nej, det uppfattade jag inte att det gjorde.

Ordföranden: Tack för det! Jag säger som Gustav Fridolin: Ingen avundas dig en situation där plötsligt en massa olika motsatta mål ställs mot varandra och man får hoppas kunna få svar från en eller två olika mobiltelefoner. Vi har nog allihop varit med om liknande situationer. Vi tackar dig för att du ville komma hit. Vi syftar i vår granskning till att försöka reda ut vad som har hänt och om man möjligtvis kunde ha agerat annorlunda från regeringens sida. Tack så mycket!

Därmed är den öppna utskottsutfrågningen avslutad.

BILAGA B4**Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 1 april 2003****Utfrågning med miljöminister Lena Sommestad**

Miljöminister Lena Sommestads ansvar i fråga om Sveriges agerande vid Internationella valfångstkommissionens möte

Ordföranden: Jag förklarar sammanträdet öppnat. Vi börjar med offentlig utfrågning av miljöminister Lena Sommestad. Miljöministern är hjärtligt välkommen. Jag välkomnar också ambassadör Bo Kjellén samt ytterligare medarbetare till Lena Sommestad.

Det gäller granskningsärendet 9, Lena Sommestads ansvar i fråga om Sveriges agerande vid Internationella valfångstkommissionens möte. Som brukligt ger vi den inbjudne möjlighet till några korta kommentarer innan vi börjar ställa frågor.

Miljöminister Lena Sommestad: Låt mig först säga att jag tycker att det är bra att jag får komma hit och redogöra för vad som hände i Cambridge på Internationella valfångstkommissionens möte. Internationella förhandlingar är en viktig del av Miljödepartementets arbete. Vi har ett hundratal förhandlingar om året, multilaterala sådana, och jag är själv ofta delegationsledare vid sådana förhandlingar.

Den fråga som står i centrum för vårt möte här gäller det svenska agerandet i Cambridge i oktober förra året, om det stämde överens med den svenska regeringens vilja och intentioner. Mitt svar på den frågan är: Ja, det gjorde det. Jag menar att instruktionen inför förhandlingen var tillräcklig för att delegationen skulle kunna agera i linje med regeringens vilja trots att det uppstod komplikationer.

Det har i det här ärendet framställts som om två intressen stod mot varandra, att det ena intresset var Miljödepartementets och det andra Utrikesdepartementets, och att det borde ha varit bestämt på förhand vilket intresse som skulle väga tyngre än det andra. Men i Cambridge fanns ingen sådan motsättning mellan två departement. Uppgiften i Cambridge var att företräda en gemensam linje, att bevaka den svenska synen på isländsk valfångst och att göra det på ett folkrättsligt korrekt sätt.

Problemet var att ordföranden valde en procedurordning som gjorde att frågan om Islands rätt att medverka i Valfångstkommissionen på ett olyckligt sätt kom att kopplas till vår uppfattning om isländsk valfångst. Den folkrättsliga frågan, som handlade om Islands rätt att medverka i Valfångstkommissionen, borde ha skilts ut från sakfrågan, som handlade om Islands reservation mot det gällande valfångstförbudet. Den oförutsedda propositionsordningen gjorde det omöjligt för Sverige att få till stånd en folkrättsligt korrekt prövning av den isländska reservationen, så som vi önskade.

I den situation som uppstod kunde delegationen välja mellan två handlingsalternativ: att lägga ned Sveriges röst eller att rösta ja till den invändning som gjordes mot ordförandens proposition. Delegationen valde, efter samråd med Stockholm, att rösta ja. Det är viktigt att förstå att ja-rösten i sak inte bara var ett ställningstagande i procedurfrågan utan också ett nej till att på ett folkrättsstridigt sätt utesluta Island från samarbetet.

Självklart insåg delegationen att den svenska ja-rösten i det här läget skulle kunna tolkas som en accept av den isländska reservationen, och för att klargöra Sveriges inställning i sakfrågan presenterade delegationen omedelbart efter omröstningen en kraftigt formulerad röstförklaring där Islands reservation ifrågasattes. I röstförklaringen slog Sverige fast att en formell invändning mot Islands reservation måste övervägas, och en sådan formell invändning har vi också gjort.

Jag menar att det självklart är olyckligt att omröstningen i Cambridge skapade oklarhet rörande den svenska ståndpunkten i fråga om skyddet av världens valar. En nedlagd röst, som alternativt agerande i voteringen, kunde, som isolerad företeelse, ha varit ett tydligare sätt att befästa den svenska positionen. Som jag själv sade i interpellationsdebatten om denna fråga i höstas var det min bedömning i samband med mötet att det hade varit bättre att Sverige hade lagt ned sin röst och på det sättet tydliggjort vår position.

Vi bör dock vara medvetna om att även en nedlagd röst hade kunnat få mycket problematiska effekter, då av folkrättslig art, därför att Sverige då hade bidragit till att Island hade hållits utanför kommissionen. Jag menar att det folkrättsliga argumentet också måste tas på stort allvar.

Sverige har som tradition att värna det mellanstatliga samarbetet, som en garant för de små ländernas inflytande och roll internationellt. Det här är viktigt inte minst på miljöområdet där vi i de nordiska länderna internationellt har spelat en mycket större roll än vad vår storlek ger anledning till, just därför att vi har kunnat agera på ett kraftfullt sätt. Att värna det mellanstatliga samarbetet innebär att folkrätten bör beaktas i alla sammanhang, så även i detta.

I dag, med några månaders perspektiv, kan jag konstatera att delegationens agerande som innebar en omedelbar röstförklaring plus en formell invändning inte har försvagat den svenska positionen gällande valbevarande.

Jag förklarade redan i interpellationsdebatten den 15 november att den svenska delegationen i den här besvärliga situationen agerade på ett bra sätt. Delegationen handlade enligt givna instruktioner och i enlighet med regeringens intentioner i och med att en röstförklaring omedelbart lades fram. Det hade, enligt min uppfattning, varit önskvärt att frågan hade lyfts upp till politisk nivå, något som dock på grund av tidsbrist bedömdes som omöjligt. Det har framgått av all den detaljerade dokumentation som ni har fått ta del av.

Sammantaget har vi under och efter mötet i Cambridge agerat på ett sätt som innebär att den svenska politiken har kunnat fullföljas.

Efter detta vill jag säga något kort om grunderna för den svenska valpolitiken, så vi ser det sammanhang som vi måste sätta denna händelse i.

Bevarandet av världens valarter förutsätter att det finns ett internationellt regelverk som respekteras. Vi måste verka för att den grundläggande förutsättningen inte urholkas. Regelverket måste respekteras, menar Sverige, inte bara av de bevarandeländer som finns utan också av de länder som har starka intressen och vill bedriva valfångst. Dit hör Norge, Island och Japan.

IWC är det organ där ett regelverk för valfångst bör tas fram. Tyvärr har arbetet med att ta fram ett sådant regelverk inom IWC:s ram under många år lamslagits av att länderna inom kommissionen har grupperat sig i två huvudsakliga och i stort sett jämnstarka läger. På ena sidan har vi de länder som vill jaga val och hävdar att valbestånden tål att jagas. På den andra finns de som motsätter sig valjakt, och det är bevarandeländerna. Sverige hör till bevarandeländerna, men vi hör till en grupp som aktivt arbetar för att regelverket ska anpassas på ett sätt som gör att reglerna får en bred internationell uppslutning och också kan respekteras av valfångstländerna. Med en sådan linje skulle dagens okontrollerade valfångst kunna begränsas.

Vi anser att den konflikt som har förelegat under lång tid har blockerat IWC och att det är mycket otillfredsställande att kommissionen håller ständiga omröstningar som ibland – som i det här fallet – utvecklas på ett svåröverblickbart sätt. Vi måste sträva efter bättre enighet om hur förvaltningen i världen av valarna ska gå till. Vi vill se en hållbar förvaltning som är vetenskapligt baserad och reglerad inom IWC med vederbörlig hänsyn exempelvis till urbefolkningars intressen.

Sverige arbetar alltså för en kompromiss som förutsätter grundläggande förändringar i reglerna för valfångst. Den svenska politiken har stöd hos många bevarandeländer. Vi anser att det borde finnas lösningar som också valfångstvänliga länder som Island och Norge kan ställa sig bakom. Vi får inte glömma att de här nordiska grannländerna i de allra flesta frågor som rör miljö och hållbar utveckling står oss mycket nära.

När det gäller Island har ett problem varit att Island lämnade IWC 1992, i protest mot att det rådande valfångstförbudet inte omprövades. För två år sedan försökte Island ansluta sig igen, men samtidigt reserverade sig Island mot det valfångstförbud som nu gäller. Sverige kunde inte acceptera reservationen eftersom den innebar att landet inte skulle respektera de gemensamma reglerna.

Hur har då Sverige agerat? I de promemorior som ni har tagit del av har ni fått det beskrivet i detalj. Men låt mig säga något om IWC:s möte i London 2001 som var upprinnelsen. I London beslöt IWC kollektivt att inte godta den isländska reservationen. Sverige anser att kommissionen har kompetens att fatta ett sådant beslut. Efter mötet kontaktades Sverige av både Island och Norge, som menar att Island inte hade behandlats på ett korrekt sätt. Frågan om Islands anslutning och den isländska reservationens status blev därmed en het fråga, inte bara från valfångstpolitisk synpunkt utan också diplomatiskt och folkrättsligt.

Inför mötena i Tokyo och Cambridge ansåg vi att det var väldigt angeläget att klarlägga regeringens gemensamma vilja när det gäller detta och uttrycka

denna vilja i instruktionerna för mötena. Riktlinjerna har varit desamma: att Island ska delta i Valfångstkommissionens arbete. Island ska självfallet behandlas på ett korrekt folkrättsligt sätt. Island kan inte uteslutas ur IWC. Men vi kan inte acceptera att Island gör en reservation som innebär att Sverige och andra länder måste godta att Island ensidigt bestämmer om valjakt i strid mot Valfångstkommissionens regler. Om vårt agerande mot en isländsk reservation leder till att Island inte anser sig kunna vara med i IWC måste vi naturligtvis acceptera en sådan effekt, men vi beklagar den, har vi sagt.

Avslutningsvis anser jag att vi måste se framåt. Det är mitt perspektiv på den här frågan. I Miljödepartementet har vi gjort en ingående översyn av våra rutiner. Den visar att de generellt fungerar bra. Mot den bakgrunden fortsätter vi självklart vårt arbete med att ytterligare förbättra vårt sätt att hantera svåra förhandlingssituationer av det här slaget.

I Valfångstkommissionen fortsätter vi med att pressa på för reformer av arbetsmetoder och formella procedurer. Jag menar att det är helt avgörande för att det ska bli framgång i det här arbetet på sikt. Inför det kommande kommissionsmötet i Berlin i juni har vi nära kontakter med kommissionens ordförande för att understödja pågående översynsarbete.

I substansfrågorna är det min ambition att tillsammans med likasinnade länder verka för en kompromiss som kan säkra en hållbar förvaltning av världens valpopulationer. Inte minst är det min ambition att ta vara på alla möjligheter att föra konstruktiva diskussioner med våra nordiska grannländer.

Ingen tvekan kan råda om Sveriges position när det gäller att skydda världens valpopulationer. Men om vi vill verka för ett hållbart regelverk måste vi också skapa förutsättningar för att reglerna ska respekteras av alla länder. Den situationen har vi inte i IWC i dag, tyvärr.

Island är nu med i IWC. I ett längre tidsperspektiv behöver det inte vara en nackdel. Det kan till och med bli en fördel.

Det är min förhoppning att vi ska få en bra diskussion i dag och att vi också ska få ett bra samarbete framöver mellan regering och riksdag när det gäller förhandlingarna i Valfångstkommissionen. Om möjligt kommer jag gärna till riksdagen och informerar om läget inför det kommande mötet med IWC som kommer att hållas i Berlin i juni.

Ordföranden: Vi tackar miljöminister Lena Sommestad för hennes inledande kommentarer i granskningsärende nummer 9. Som brukligt är ger vi först ordet till en företrädare för det parti som står bakom anmälan. Det är i detta fall Miljöpartiet. Det blir Gustav Fridolin som får börja.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Tack, Lena Sommestad, för dragningen. Om man ska börja i rätt ända så är det intressant att tala om vad som föregick mötet. Vi har fått rapporter tidigare om att IWC:s möten har varit stormiga. Vi har fått rapporter om att Islands företrädare har stormat ut från mötet. Du redovisar själv påtryckningar vid möten mellan Island, Norge och Sverige.

Vilken kunskap fanns hos Miljödepartementet och miljöministern om processen och dessutom om att det används olika procedurordningar och besluts-

ordningar inom IWC? Vilket förutseende fanns för att proceduren faktiskt skulle kunna bli en annan än den Miljödepartementet och regeringen hade förutsatt när man gjorde instruktionen till delegationen? Vilket förutseende fanns för att det kanske inte skulle gå till så som Sverige hoppades och trodde?

Miljöminister Lena Sommestad: Låt mig säga att det fanns stor kunskap i Miljödepartementet om hur arbetet i IWC fungerar också när det gäller de komplicerade procedurordningarna. När det gäller dragingarna med mig som miljöminister kände jag till att det var procedurordningar av det här slaget, men vi diskuterade inte just dem närmare. Däremot diskuterade vi självfallet de positioner vi intog och de problem som vi kunde ställas inför. Det gäller inte bara Sverige, utan också andra länder har positioner som kan vara motstridiga folkrättsligt och sakligt. Det diskuterade vi.

När det gäller att förutse att proceduren skulle kunna bli annorlunda har vi sagt att vi förutsatte att vi skulle få en folkrättsligt korrekt procedur. Vi hade goda skäl att anta att det skulle bli på det sättet, både genom kontakter och mot bakgrund av vad som hade hänt sedan mötet i Japan. Vi förutsatte att vi skulle få en folkrättsligt korrekt ordning.

Vi har diskuterat mycket om man kunde ha förutsett detta och om man kunde ha gett en instruktion som på ett tydligare sätt hade instruerat hur man skulle göra då. Jag menar att det inte hade varit möjligt. Vi kunde inte gärna skriva en instruktion där vi sade att vi ska låta folkrättsintresset vika för valbevarandebeståndet på ett generellt sätt. Ett sådant ställningstagande kan bara göras i en reell förhandlingssituation, när man ser ett förlopp. Det handlar om riskbedömning. Det handlar om en bedömning av hur ordföranden ska göra sin procedurordning.

Vad som faktiskt hände, enligt svensk uppfattning, är att procedurordningen inte blev folkrättsligt korrekt. Vi kunde förutse att det kunde hända, men vi kunde inte skriva en instruktion som kunde ta med alla eventualiteter för vad som skulle ske. Framför allt kunde vi inte förutse en omständighet, nämligen att det också var så att vissa länder röstade fel redan i första omröstningen och lade sig på en oväntad sida, därför att man uppenbarligen missförstod hur propositionen ställdes.

Vi hade inte kunnat förutse det på ett sätt som, enligt min uppfattning, hade kunnat inkluderas i instruktionen på ett rimligt sätt. När man hamnar i en sådan här situation måste man, utifrån förhandlingsläget, ta kontakt med överordnade och diskutera hur man ska göra.

Gustav Fridolin (mp): Det gläder mig att det fanns kunskap om processen och procedurordningen och också att man hade diskuterat de motsättningar som skulle kunna uppstå. Jag har full förståelse för att man inte kunde upprätta en instruktion som täckte in alla möjliga eventualiteter. Men om det fanns det förutseendet, att det kanske inte skulle gå till exakt så som vi hoppades och trodde från svensk sida, fanns det då ingen möjlighet till backup-plan eller instruktion om att det var tvunget med en återkoppling till den politiska nivån? I det förhör vi hade med Mattias Falk vid det förra mötet menade han att

det vid hans samtal med enhetschefen för Miljödepartementet inte ens hade diskuterats om man skulle prata med miljöministern. Det är särskilt intressant med tanke på att miljöministern har redovisat att om man hade gjort det kanske omröstningen hade utfallit på ett annat sätt.

Miljöminister Lena Sommestad: Det finns ju en arbetsordning som Mattias Falk också noterade, att man ska lyfta frågor av principiell karaktär. Delegationsledaren, i det här fallet Mattias Falk, lyfte frågan till ansvarig enhetschef. Sedan är det ansvarig enhetschef som avgör om den ska lyftas vidare. Jag sade i min inledning att jag tycker att det hade varit önskvärt att han hade gjort det. Förloppet efteråt visar vilket politiskt sprängstoff den här frågan har. Det vet vi att den har.

Den bedömning som gjordes var att det inte fanns tid. Här ska vi ha klart för oss att det fanns en förhoppning och en diskussion om att man skulle få en ordningsfråga rest. Det var den förhoppning som fanns när samtalet med hemmafronten skedde, att man skulle få en folkrättsligt korrekt ordning.

Det andra problemet var att man, för att hinna lyfta upp frågan till politisk nivå i det här läget, hade behövt få en paus i förhandlingarna. Det var mycket osäkert om man skulle kunna få ordförandens stöd för det i det här läget. Med den typ av förhandlingar som IWC har i majoritetsomröstning och inte enighetsbeslut är det svårt att insistera och tvinga fram ett stopp i förhandlingarna, som man i vissa andra fall kan göra för att få rådru. Det var den bedömning som ansvarig enhetschef gjorde, och det var där ansvaret låg för om det skulle lyftas vidare.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Tack för svaret, miljöministern. Det är vad jag också läste ut av förra förhöret, att det fanns en arbetsordning och att det någonstans var enhetschefen som hade ansvaret. Men ska man tolka ditt svar som att du någonstans anser att enhetschefen borde ha gjort en återkoppling till den politiska nivån och att det möjligen har brustit där, särskilt mot bakgrund av att det fanns olika motstridiga intressen och olika departement inblandade?

Som avslutande kommentar tycker jag att det blir intressant när man säger att det skulle behövas en paus samtidigt som man inte ens, enligt förra förhöret, frågade efter en sådan paus. Var det så att miljöministern fanns tillgänglig för en kommentar och åsikt om enhetschefen hade gjort bedömningen att frågan skulle återkopplas till den politiska nivån?

Miljöminister Lena Sommestad: Såvitt jag förstår gjorde förhandlingarna bedömningen att det var svårt att få en paus. Som jag sade har det att göra med karaktären på förhandlingarna, att det är svårt att driva fram en paus. Man uppfattade inte att ordföranden var tillmötesgående på det sättet, att man hade förväntat det. Därför agerade man inte utifrån detta.

När det gäller bedömningen om en fråga ska lyftas: Det är alltid en bedömningsfråga. Som jag har sagt tycker jag att det hade varit lyckligt om den här frågan hade lyfts. Jag har samtidigt förståelse för varför man inte gjorde det. Vad tjänstemännen koncentrerade sig på var att försöka lösa frågan så

gott det gick utifrån den instruktion man hade, i samråd mellan Utrikesdepartementet och Miljödepartementet.

Man ansåg att man hade funnit en väg som var rimlig, nämligen att rösta som instruktionen sade i den procedurfråga som det egentligen var och göra en tydlig röstförklaring direkt efteråt, och därmed hade man uppfyllt instruktionen. Jag menar att man också hade gjort det, i formell mening. Långsiktigt korrekt har vi fullföljt vår linje i och med detta. Vi har visat efteråt att det var möjligt att utifrån detta beslut gå vidare, ytterligare stärkta, och så småningom förhoppningsvis se till att Islands reservation ifrågasätts av så många länder att den i sak egentligen inte är värd någonting. Många länder har redan lämnat in protester mot den. Det var den bedömning som gjordes.

Självklart har förloppet i Cambridge gjort att vi på Miljödepartementet har diskuterat just den här typen av frågor. Förhandlare måste alltid ha en viss flexibilitet. De måste kunna göra egna bedömningar. Ibland kan vi efteråt säga: Jag hade kanske gjort en något annan bedömning.

Hade den här frågan lyfts, som jag sade, hade min bedömning varit att vi borde ha lagt ned vår röst. Det kan man alltid göra. Den möjligheten finns. Men jag skulle då ha tagit kontakt med min kollega Anna Lindh. Utfallet av det samtalet, när vi hade resonerat ihop oss, kan jag inte förutse i dag. När jag nu ser det i efterhand så ser jag att det var en rimlig väg som tjänstemännen valde. Den var inte felaktig. Men det är alltid bättre om en fråga med detta politiska sprängstoff lyfts. Det har vi nu fått anledning att diskutera mycket, tjänstemän och politiker, förhandlare emellan: När ska vi lyfta och när ska vi inte lyfta en fråga?

Anders Bengtsson (s): Herr ordförande! Det är en komplicerad materia, verkar det som. Jag har en enkel fråga, till att börja med: När och hur blev ministern underrättad om att det så att säga höll på att gå åt skogen?

Miljöminister Lena Sommestad: Jag blev underrättad på eftermiddagen. Jag ska bli personlig här. Det var precis i samband med regeringsombildningen, så jag hade faktiskt tagit ledigt från klockan två och var med min dotter på badhuset. När jag kom ut därifrån ringde min statssekreterare direkt och sade att det här hade inträffat i Cambridge. Då ägnade vi kvällen åt att hantera frågan och försöka få klarhet i vad som hade hänt.

Anders Bengtsson (s): Det var alltså under samma eftermiddag, om jag förstod dig rätt. Du återkommer hela tiden till att det är önskvärt att frågan skulle lyftas till den politiska nivån. Du anger bland annat att tidsskäl inte gav utrymme för det. Är det det enda skälet, att när du fick reda på det hade man redan gått till omröstning och det fanns ingen möjlighet att lyfta ärendet? Ska jag förstå det hela så?

Miljöminister Lena Sommestad: Ja, så var det. Anders Bengtsson frågar om det bara var av tidsskäl. Självklart inbegriper tidsskålen att tjänstemännen måste hinna resonera och redogöra ordentligt för läget. Jag var välinformerad. Vi hade haft ett par extra beredningar inför den här omröstningen. Men det är

inte bara att ringa upp och be mig säga ja eller nej ögonblickligen. Jag hade också varit tvungen att ta tid och resonera.

När jag säger att det hade varit önskvärt att lyfta frågan till den politiska nivån handlar det också om vikten av att på politisk nivå ha en snabb beredskap för att gå ut och förklara vad vi har gjort och vara med på vagnen, så säga. Jag har stor respekt för de beslut som togs av tjänstemännen. Jag tycker att vi hade en bra instruktion och hade förberett mötet väl, men vi kunde ha varit mer offensiva och tydliga när beslutet väl kom, för att på det sättet förebygga det som nu skedde, nämligen att Sveriges position i valbevarandefrågan ifrågasattes.

Samtidigt måste jag säga att vi var väldigt tydliga i Cambridge. Slutsatsen att Sverige har vänt och sagt ja till isländsk valjakt speglar den konfliktstämning som har varit i IWC kring de här frågorna.

Anders Bengtsson (s): Själva valfångstfrågan är ju ett ämne för sig, och den kan vi säkert ha ett långt seminarium om. Det vi nu diskuterar gäller en delegation som är ute på uppdrag av ministern, och någonstans är det en diskrepans mellan landets önskan och det som blev resultatet. Det har regeringen och ministern ett visst ansvar för.

Eftersom ministern nämnde att man nu håller på med en översyn av rutinerna, eller redan har ändrat rutinerna, är detta tydligen något som faller tidigare. Det kan vi nog alla vara överens om. Vill ministern säga någonting om de ändrade rutinerna?

Miljöminister Lena Sommestad: Arbetet som pågår i IWC kan jag inte kommentera närmare, men det handlar om att få en bättre procedurordning och att inte blanda procedurordningsfrågor och sakfrågor. Det är ett arbete som pågår där och jag är inte rätta personen att ...

Anders Bengtsson (s): Jag tänkte närmast på, om jag förstod ministern rätt tidigare, att det gällde ändringar i instruktioner inom ministrernas ansvarsområde, alltså inom departementet.

Miljöminister Lena Sommestad: Då får du klarlägga ytterligare. Jag förstod inte frågan.

Anders Bengtsson (s): Det var kanske jag som missuppfattade ministern tidigare, men du nämnde att man håller på med en översyn av rutinerna, instruktionerna, för delegationerna när de åker i väg.

Miljöminister Lena Sommestad: Låt mig vara tydlig. Vi har på Miljödepartementet gått igenom rutinerna. Vi har inte ändrat i våra rutiner, utan vi har kvar den ordning som vi har haft. Vi anser att den är tillräcklig och att den var tillräcklig även i detta fall. Sedan har vi bedrivit ett arbete där vi bearbetat och diskuterat det här förloppet för att se vad vi kan lära av det och hur vi kan hantera den här typen av situationer.

Låt mig klarlägga beträffande diskrepansen mellan vad regeringen ville och vad som hände. Jag vill alltså hävda att vi hade en instruktion, den följdes och därmed följdes regeringens vilja. Det är ingen diskrepans. Sedan kan vi diskutera de två handlingsalternativ som fanns. Hur skulle vi agera i ett läge

när det inte längre gick att fullt ut upprätthålla båda positionerna? Skulle vi vika i den folkrättsliga frågan och ge en förklaring om varför vi hade gjort det, eller skulle vi rösta enligt instruktionen när det gällde den folkrättsliga frågan och klarlägga positionen i valbevarandefrågan, i sakfrågan?

Eftersom det i sak var en proceduromröstning valde delegationen det andra sättet. Jag sade att jag personligen, om det hade kommit upp till mig, kanske hade gjort en annan bedömning. Båda handlingsalternativen ligger enligt min uppfattning inom ramen för instruktionen och regeringens linje. Det handlar om att vara tydlig ur både folkrättslig synpunkt och valbevarandesynpunkt.

Anders Bengtsson (s): Jag vill bara göra ett förtydligande. Det jag menar är att det är skillnad mellan önskat resultat och det resultat som faktiskt blev. Det var så jag menade när jag nämnde diskrepansen. Det var skillnaden.

Miljöminister Lena Sommestad: Som jag har sagt var detta inget önskat resultat. Det var inte något önskat resultat att Island skulle vara inne i IWC med sin reservation. Men det oönskade resultatet var inte enbart ett resultat av Sveriges agerande, utan det var ett resultat av hur ordföranden valde att lägga upp mötet. Det rådde jag och vi inte över.

Ordföranden: Jag vet inte om jag missuppfattade Lena Sommestad, men när vi tidigare kom in på att frågan borde ha lyfts upp till politisk nivå sade Lena Sommestad att hon för sin del hade uppfattningen att man borde ha avstått, men att hon självfallet borde ha överlagt med sin kollega Anna Lindh. Hon visste inte vad utfallet av det skulle kunna vara. Stämmer det?

Miljöminister Lena Sommestad: Ja.

Ordföranden: Om man ska hårdra det hela finns det fortfarande en oklarhet kring hur man borde ha agerat i denna fråga eftersom ni i Regeringskansliet i efterhand inte utrett detta.

Miljöminister Lena Sommestad: Vi har efteråt gått igenom detta väldigt noggrant, och min slutsats är att vi agerade rätt. Resultatet är att Island nu är inne. Vi har tydliggjort vår ståndpunkt och har möjlighet att driva denna ståndpunkt i valbevarandefrågan vidare. Det var mycket olyckligt att det skedde på ett sätt som gjorde att vår position missuppfattades. Med detta i retrospektiv, erfarenheten efteråt, är det dock min uppfattning att det blev ett klokt beslut. Jag var dagarna efter tvivlande till det och skulle nog då ha gjort bedömningen att det hade varit bättre att så att säga gå emot det folkrättsliga.

Jag och Anna Lindh har naturligtvis haft diskussioner efteråt, men de får gas ju av det förlopp som var. Det här är en kontrafaktisk situation. Vi har inte sett vad Island skulle ha gjort i annat fall. Min bedömning är att vi dels skulle ha fått en diplomatisk kris med Island, dels vi inte vet hur Island skulle ha agerat när det gäller valfångst utanför IWC. På det sättet är det alltså svårt att bedöma hur det kunde ha blivit.

Ordföranden: Jag ställde min fråga inte bara för att få Lena Somme-stads bedömning, för den har vi fått, utan också för att få veta vilken bedömning regeringen samfällt har gjort i det här fallet efter övervägande mellan både Lena Sommestad och Anna Lindh. Såvitt jag förstod var det fortfarande en

öppen fråga, vilket lite grann antyder att ärendet kunde ha blivit bättre berett mellan Utrikesdepartementet och Miljödepartementet.

Miljöminister Lena Sommestad: Nej, jag tror inte att det kunde ha blivit bättre berett av de skäl som jag tidigare anförde till Gustav Fridolin. Vi hade i detalj klargjort vad vi ville uppnå. Vad vi möjligtvis kan säga är att när man kommer till en situation då det inte längre är möjligt att driva det man vill därför att delegationen ställs inför en procedurordning som enligt vår uppfattning inte är folkrättsligt korrekt, då måste man göra ett val och då är inget av valen helt i linje med instruktionen längre. Då är det en bedömningsfråga, och bedömningsfrågor kan man aldrig bereda färdigt i förväg. De måste hanteras i den situation som råder.

I det här fallet handlade det till exempel om att bedöma chansen för att ordföranden efter lunch ändå skulle resa en ordningsfråga. Det handlade om att bedöma hur Sveriges röstning skulle tolkas av omgivningen och vilka effekterna av den skulle bli. Skulle man dra slutsatsen – som nu blev fallet – att Sverige hade bytt sida, eller skulle vi på ett trovärdigt sätt lyckas upprätthålla vår linje? Hur skulle man långsiktigt se på möjligheterna att trots allt driva Sveriges linje i ytterligare skeden genom att, som vi nu har gjort, ifrågasätta reservationen? Frågan var alltså bra beredd. Jag tror att det är få frågor som är så väl genomdiskuterade och beredda, men det finns situationer som är mer komplicerade än andra, och då måste beslut tas mot bakgrund av situationen i just det ögonblicket.

Liselott Hagberg (fp): Om jag uppfattade det hela rätt fanns det inte någon konflikt mellan den folkrättsliga aspekten och själva sakfrågan. Då är min fråga: Om ministern hade blivit kontaktad vid lunchpausen hade ministern i så fall gjort ett annat ställningstagande än det ställningstagande som gjordes?

Miljöminister Lena Sommestad: Jag har redan sagt att åtminstone min första bedömning skulle ha varit att vi borde ha lagt ned vår röst. När man ställs inför en situation då det inte längre går att upprätthålla sin linje är det naturligt att lägga ned sin röst.

När vi nu har analyserat detta väldigt noga vet vi att om Sverige hade lagt ned sin röst hade det i sak inneburit att vi hade fällt avgörandet att för tredje gången hålla Island utanför Internationella valfångstkommissionen.

Mycket av det vi diskuterar i dag handlar om att vi gör en sak men konsekvensen, tolkningen, kan bli en annan. Det är precis vad som skulle ha hänt då. Vi skulle ha lagt ned vår röst och därmed sagt att vi inte vill behandla Island folkrättsstridigt men inte heller medverka till att reservationen kommer in. Resultatet hade blivit att vi hade behandlat Island folkrättsstridigt.

Återigen: Den situationen, de speciella röstförhållanden som råder, skulle ha påverkat utgången. Det är nästintill omöjligt att säga hur en diskussion skulle ha förlöpt, men jag skulle ha börjat med att hävda att vi bör lägga ned vår röst i den situationen. Det är möjligt att jag skulle ha lyckats vidhålla det. Då skulle vi ha upprätthållit Sveriges linje på ett annat sätt. Island hade hållits utanför. Vi skulle ha tydliggjort den politiska linjen och hamnat i ytterligare konflikter med Island, och även med Norge, om folkrättsliga frågor. Ur val-

bevarandesynpunkt hade det för mig som miljöminister ytterligare försvårat samarbetet med Island framöver och det långsiktiga mål vi har, nämligen att få ihop en kompromiss kring hur valpopulationerna ska kunna förvaltas.

Liselott Hagberg (fp): Av den skriftväxling som förekommit mellan utskottet och departementet framgår att det i alla fall tidigare har funnits planer på en ganska omfattande utbildning på departementet för att förebygga att en sådan här situation uppstår igen. Men efter vad jag hört här finns det inga sådana planer eftersom slutsatsen som sådan är, som jag uppfattar den, att inga miss-tag har begåtts. Vad är rätt och vad är fel? Ska jag tolka det som står i pappere-n som det korrekta eller det som sägs här?

Miljöminister Lena Sommestad: Vi har på departementet genomfört ett antal seminarier med våra förhandlare för att ta upp just de svåra frågor som restes i Cambridgefallet, nämligen hur man hanterar den här typen av svåra situationer. Hur kan man stoppa en förhandling? Hur ska man agera? När ska man lyfta frågan? Detta har alltså genomförts.

Min linje är egentligen väldigt klar. Vi har inte agerat felaktigt, men i förhandlingar handlar det om bedömningar. När det gäller bedömningar kan man alltid bli skickligare, och man kan alltid resonera fram och tillbaka hur man ska göra. Skickliga förhandlare blir skickliga just genom att vara med vid många tillfällen då man tar beslut och försöker hantera förhandlingssituationer. Det är viktigt att förstärka arbetet inom departementet genom att resonera och diskutera kring hur man agerar i olika situationer. Det har vi också gjort.

Tuve Skånberg (kd): Herr ordförande! Jag skulle vilja uppehålla mig vid den skillnad som finns mellan vad miljöministern säger här och de papper som vi tidigare fått i samband med den interpellationsdebatt som vi haft. Miljöministern säger att instruktionen var tillräcklig. Delegationerna handlade enligt sina instruktioner. Man hade förberett sig väl. Vi handlade rätt. Det vara bra berett. Men på s. 7 i den PM som vi fått oss tilldelad, och som är daterad den 15 januari, står det: "En situation uppstod i Cambridge som statsrådet Lena Sommestad inte hade rådighet över."

Det talar ett annat språk, och i interpellationen den 15 november säger statsrådet att den svåra situation som man hamnade i handlade om tidsbrist, att man inte fick någon återkoppling till politisk nivå och att man naturligtvis kunde diskutera om man hade förberett sig tillräckligt. Vilken bild är den korrekta? Jag förutsätter att om den bild som nu tecknas är korrekt måste det vara en dementi av den bild som tidigare givits oss.

Miljöminister Lena Sommestad: Nej, jag håller inte med om att det behövs en dementi. Vad hade statsrådet inte rådighet över? Det vi framför allt syftar på när det gäller vad jag inte hade rådighet över är hur själva procedurordningen utvecklades i Cambridge, hur ordföranden valde att leda mötet, om ordföranden valde att ta upp ordningsfrågor eller inte. Detta hade inte statsrådet rådighet över.

När det gäller instruktioner kan jag även i dag säga att man alltid kan diskutera om instruktionerna är tillräckliga. Vi har fortsatt att väldigt noga analy-

sera detta, eftersom vi har fått de här frågorna från utskottet, och verkligen i detalj gått in och frågat oss: Skulle de ha kunnat vara bättre? Det är ganska naturligt att jag säger att man självklart alltid måste överväga om man kan göra någonting bättre. Det vore mycket konstigt om allt vore perfekt. När vi går igenom detta i sak ser vi emellertid att det hade varit svårt att utveckla instruktionen på ett sätt som varit till hjälp eller som kunnat förutse den exakta situation som uppstod.

Man kan resonera om vad som skulle ha skrivits – att lyfta fram optioner, att lägga ned rösten – tydligare. I en förhandling finns alltid möjligheten att lägga ned sin röst. Förhandlare ska agera för att främja det som står i instruktionen, och ibland måste man göra det på ett oväntat sätt.

När det gäller tidsbrist och återkoppling har mycket av diskussionen handlat om att Sverige inte har varit tydligt i sin politiska linje. Jag menar att en återkoppling till politisk nivå, som hade kopplat in den politiska nivån ännu tidigare, hade gjort det möjligt för oss att säga att vi på politisk nivå har kunnat överväga alternativen. Det hade också gett möjlighet att tidigare och tydligare gå ut och föregripa den diskussion som vi nu fick, och som hann förlöpa några timmar innan jag som minister kom in i ärendet. Det var olyckligt.

Tuve Skånberg (kd): Vi har talat mycket om instruktioner. En instruktion som uppenbarligen hade brister var den till enhetschefen och statssekreteraren. Självklart ska man kunna gå på badhuset med sina barn, det är inte fråga om någonting annat, men kanske instruktionen till enhetschefen och statssekreteraren borde ha utformats på ett annat sätt. Medger statsrådet det?

Miljöminister Lena Sommestad: Instruktionerna till enhetschefen och statssekreteraren finns i den arbetsordning vi har och ligger i hela det arbetssätt som vi i dag har med rutiner som vi nu har sett igenom. De rutinerna är bra. De säger att frågor ska lyftas upp om de är politiskt betydelsefulla. Men man måste alltid göra en bedömning i det enskilda fallet.

Enhetschefen gjorde bedömningen att han inte hann lyfta upp frågan, få den genomlyst och hinna tillbaka med instruktioner till delegationen. Det var den bedömning han gjorde. Jag respekterar och förstår den, även om jag tycker att det hade varit lyckligt om den hade lyfts. Jag är mycket tydlig här. Det innebär att detta naturligtvis hör till det som vi diskuterar när vi går igenom hur vi ska tolka vår arbetsordning och våra rutiner. Vad innebär det i praktiken, i enskilda praktiska situationer? Då behöver man många exempel och många erfarenheter som vi tillsammans kan hjälpas åt att få fram.

Kerstin Lundgren (c): Herr ordförande! Tack ministern för dessa kommentarer. Jag uppfattade att procedurordningen inte diskuterades före IWC-mötet i Cambridge trots att det var mycket väl dokumenterat på departementet hur krångliga och knepiga den här typen av omröstningsförfaranden kan vara. Hur kommer det sig att ministern inte kunde förutse att även detta möte skulle kunna innehålla tveksamheter när det gäller procedurordningen? Det är min första fråga.

Miljöminister Lena Sommestad: Som jag sagt tidigare hade förhandlarna haft kontakt. Vi hade haft kontakt med ordföranden om vilken procedurordning han avsåg att ha. Det var den procedurordning som var helt rimligt, det vill säga samma procedurordning som hade använts i London då Island kom med sin första ansökan – eller anmälde att man ville bli medlem. I Japan hanterades ansökan då som en gammal ansökan. Nu var det åter fråga om en ny ansökan, och vi försäkrades om den här procedurordningen.

Som jag sade ställde ordföranden också denna procedurordning som första punkt. Det var precis så han ville lägga upp det hela. I den omröstningen röstade länder fel eftersom man uppenbarligen missuppfattade hur frågan ställdes. Det var olyckligt och någonting som vi inte kunde förutse. Det försatte ordföranden i en sådan situation att han inte fullt ut kunde fullfölja sina intentioner när det gällde procedurordningen.

Kerstin Lundgren (c): Ministern måste väl ändå ha varit medveten om att det oförutsedda kunde inträffa även vid ett möte i Cambridge. Om det oförutsedda ändå skulle inträffa är frågan om det fördes något samtal i regeringen. Med tanke på att Miljödepartementet och Utrikesdepartementet båda var delaktiga undrar jag hur man tänkt agera i det fall, hypotetiskt, som ännu en gång skulle ha kunnat inträffa, nämligen om utvecklingen hade blivit att valbevarandebalansen skulle stå i konflikt med folkrättsbalansen. Det hade i så fall inte varit första gången som det inträffade.

Miljöminister Lena Sommestad: De instruktioner vi hade är de som vi har redovisat och som fanns i den skriftliga instruktionen. Det är min bedömning, som jag redan har sagt, att det inte var möjligt att i en skriftlig instruktion säga att om valbevarandebalansen står emot folkrättsbalansen ska vi förbise folkrättsbalansen. Folkrättsbalansen och det faktum att vi agerar folkrättsligt korrekt är grunden för hela vårt regelverk.

Det som har hänt under de återkommande mötena med Valfångstkommissionen är att folkrättsfrågorna kommit i förgrunden för alla länder. Det har blivit nödvändigt att ta ställning till både hur Islands ansökan ska behandlas och vilken kompetens IWC har.

Jag anser alltså inte att vi skulle ha kunnat gå ut och säga att vi ska sätta valbevarandebalansen före folkrättsbalansen. Om vi hade gjort det hade vi gett en signal till delegationen som inte hade varit den rätta. Nu arbetade delegationen mycket hårt just för att få till stånd en procedurordning och en prövning som skulle vara folkrättsligt korrekt. Vi ville uppnå detta, att med kraft kunna vända oss mot Islands reservation, men att göra det på ett folkrättsligt korrekt sätt. Någon annan instruktion ville vi inte ge. När det hela sedan körde i väggen och det visade sig att vi ställdes inför folkrättsstridiga procedurer var det rätta sättet att handla precis som delegationen gjorde, nämligen att höra av sig hem och fråga vad de skulle göra.

Kerstin Lundgren (c): När delegationen, enligt de handlingar som vi fått i PM från den 15 januari, såg att procedurfrågan och sakfrågan skulle kunna komma att behandlas vid samma proceduromröstning insåg den att det fanns risk för en konflikt i en och samma omröstning. I det läget gav Miljödeparte-

mentet en signal och Utrikesdepartementet en annan. Hur kommer det sig att ministern om inte i skriftlig instruktion så inte heller i den muntliga beredningen tog upp frågan om hur man skulle agera om detta hypotetiskt inträffade?

Miljöminister Lena Sommestad: Jag har redan svarat på den frågan. Det fanns en möjlighet att lägga ned rösten. Om vi i den situationen hade lagt ned rösten hade vi samtidigt gått emot det som vi ansåg vara folkrättsligt korrekt. Det är ingenting som vi i en instruktion skriver att man förutsättningslöst ska göra. Det kan göras om man i en speciell situation, som till exempel denna, gör bedömningen att förloppet i en förhandling eller det sätt på vilket frågorna ställs placerar oss i en så omöjlig situation att vi måste agera mot vad vi anser vara riktigt. Därför finns detta inte med i en skriftlig instruktion.

Jag vill understryka att Sverige med sin röstförklaring väldigt tydligt kombinerade de två målsättningar vi hade. Det var vårt sätt att upprätthålla instruktionen. Det var förhandlarnas sätt att både upprätthålla folkrättsintresset och samtidigt mycket tydligt göra klart att Sverige inte accepterar Islands reservation. Det var så instruktionen och förberedelserna var uppbyggda.

Kerstin Lundgren (c): Det fanns alltså inte ens en muntlig instruktion om hur man skulle agera i ett läge då de två intressena stod mot varandra – hur man skulle förfara i återkopplingen till den politiska nivån?

Miljöminister Lena Sommestad: Det finns som jag sagt alltid en instruktion att man ska återföra frågan till den politiska nivån när frågorna är av den typen att de bör återföras dit. Vi har redan diskuterat varför detta inte gjordes.

Kerstin Lundgren ställer frågan som om det vore oerhört egendomligt att miljöministern inte gått in och sagt exakt hur delegationen ska agera i en speciell situation som kan uppstå i en förhandling. Alla förhandlingar förlöper på olika sätt, och det går inte att i förväg ens med en muntlig instruktion säga att om det händer gör så. När det händer måste delegationen höra av sig hem så att minister, statssekreterare eller den ansvariga sakenhetschef som ställs inför frågan hemma kan bedöma hela situationen och vilka konsekvenser olika handlingsalternativ kan få. Så arbetar vi, och så måste vi arbeta.

Gustav Fridolin (mp): Jag har två frågor. Om det nu fanns en medvetenhet om att proceduren skulle kunna ske på olika sätt, som det har sagts, och det fanns en medvetenhet om att det på de föregående mötena varit olika procedurer då fick jag inte riktigt svar på den fråga som jag avslutade min förra frågeomgång med. Fanns miljöministern tillgänglig i det fall den politiska återkopplingen hade blivit verklighet och enhetschefen hade bestämt sig för att detta måste återkopplas till Lena Sommestad?

Den andra frågan som jag inte tycker att vi fått svar på, även om vi diskuterat runt den, är om det som skedde var ett misstag – som det har sagts i vissa sammanhang – eller om det inte var det. Å ena sidan sägs att resultatet inte blev det önskvärda och att det hade blivit ett annat om Sverige valt att rösta på ett annat sätt, å andra sidan sägs ändå att det inte var ett misstag. Jag har lite svårt att förstå det. Är det förenligt med valbevarandebestämningen, ett själ-

vändamål, inte bara att Island ska bli folkrättsriktigt behandlat utan också att det ska släppas in i konventionen?

Miljöminister Lena Sommestad: Låt mig först kommentera frågan om miljöministern var tillgänglig eller inte. Den som närmast var tillgänglig var statssekreteraren. Det normala hade i det här fallet också varit att återkopplingen skett till statssekreteraren eller rätts- och expeditionschefen. Statssekreteraren hade legat närmast till. Miljöministern kan inte hela tiden vara i beredskap för förhandlingar, utan jag kallas in om situationen blir särskilt allvarlig.

När det gäller misstag eller inte vill jag säga att direkt efter omröstningen presenterades detta på många olika sätt. Det talades om att man tryckt på fel knapp och så vidare. Då var det viktigt för oss att göra klart att även om det inte var ett misstag så var det i alla fall ett missförstånd att tro att Sverige bytt fot i valbevarandefrågan. Det var viktigt för oss att göra det klart. Viktigare än att tala om att vi hade agerat alldeles rätt var att gå ut och säga nej, Sverige har inte ändrat politisk uppfattning. Vår politiska uppfattning står fast. Om någon har uppfattat att det är på det sättet är det ett missförstånd. Jag skulle säga att missförstånd vore ett bättre ord än misstag.

Du frågar om det är förenligt med valbevarandebeståndet att Island är med i IWC och om den konsekvensen är önskad eller inte. Jag säger igen att den önskade konsekvensen från min sida var att vi hade kunnat upprätthålla detta genom att behandla Island folkrättsligt korrekt. Island hade dock fått kvarstå som observatör eftersom de envisas med att ha en reservation som de anser vara oskiljbar och som är oförenlig med kommissionens syften.

Detta kunde vi inte uppnå. Det var inte enbart ett resultat av hur Sverige röstade utan ett resultat av hur förhandlingen lades upp. Därför menar jag att det resultat som blev är förenligt med Sveriges politiska linje eftersom vårt huvudmål inte har varit att hålla Island utanför Valfångstkommissionen. Vårt huvudmål har varit att få en reglerad förvaltningsplan för val, en fungerande IWC på lång sikt där alla länder respekterar de regler som gäller.

Island ville gå in i kommissionen samtidigt som de sade att de inte tänkte respektera de regler som gäller. Det var självklart att vi måste vända oss emot ett sådant agerande. Men den viktiga frågan i sak är för oss att uppnå ett bra resultat när det gäller förvaltningen av världens valpopulationer. Att Island nu är inne i Valfångstkommissionen är därför olyckligt, de borde inte ha kommit in med reservationen. Nu är de där, och då arbetar vi vidare utifrån den förutsättningen. Vi ifrågasätter reservationen, har gjort det formellt, och arbetar vidare för att Island ska respektera Valfångstkommissionens regler. Jag säger återigen att vi nu i formell mening är i en bättre situation eftersom Island nu är med. Då kan vi kräva att de ska respektera Valfångstkommissionens regler. Det var egentligen inte en bättre situation att de var utanför regelverket, vilket var alternativet.

Henrik S Järrel (m): Jag har bara en kort fråga. Med tanke på vad miljöministern har sagt här och det som gått som en röd, eller blå, tråd genom hela resonemanget är så att säga frånvaron av den politiska närvaron. Skulle det

underlätta om politiska företrädare närvarade vid Valfångstkommissionens sammanträden med tanke på den politiska sprängkraft ämnet har?

Miljöminister Lena Sommestad: Jag tror att det vore mycket bra om vi kunde lyfta upp frågan till politisk nivå, men som situationen ser ut för närvarande kanske inte med ministernärvaro på just Valfångstkommissionens möten. Däremot bör vi på olika sätt försöka lyfta upp frågan och få en diskussion om vi inte ska kunna enas. Det är min ambition att verka för detta.

Så sent som förra veckan träffade jag Nya Zeelands miljöminister och diskuterade problemet med att vi låst oss i positioner som vi inte kommer ur. Nya Zeeland hör ju till de väldigt strikta bevarandeländerna. Jag har också samtalat med Norges och Islands miljöministrar. Anna Lindh har varit i Reykjavik och talat med statsminister och fiskeminister. Det här är alltså en fråga där vi borde kunna komma överens, och vi politiker ska nog ta ett större ansvar för detta. Det hoppas jag kunna medverka till.

Pär Axel Sahlberg (s): Jag är lite fundersam till själva resonemanget, för när jag läser handlingarna tycker jag att det ser ut som en genuin konflikt. Det finns två intressen, folkrätt och valrätt. Du försöker på något vis hävda att det här inte är en konflikt. Du säger å ena sidan att instruktionen var bra och effekten av den ganska bra, å andra sidan säger du att om du hade blivit kontaktad fanns det en ryggmärgsreaktion som hade fört i en annan riktning. Varför vill du då inte riktigt erkänna eller bedöma detta som en genuin konflikt?

Här finns två intressen. Man kan diskutera dem på många olika sätt. Du säger att det är bra att man nu sitter vid samma bord och för diskussionen. Men var det inte så att folkrätten vann över valrätten i den här frågan? Man kan ha synpunkter på det, men var inte effekten av beslutet att folkrätten vann över valrätten och att du egentligen är ganska nöjd med det?

Miljöminister Lena Sommestad: Nej, jag tycker inte att folkrätten vann över valrätten på det sättet att vi ändå genom den röstförklaring vi hade väldigt tydligt uttryckte vår linje i valbevarandefrågan och agerade genom att ifrågasätta reservationen på ett sätt som driver vår linje vidare. Jag vill ge dig rätt i att det under förloppet med dessa återkommande möten har stått klart att det ligger folkrättsliga problem i hur vi agerar. Jag ser inte att dessa saker står i motsättning till varandra. Det är omöjligt att bedriva internationell miljöpolitik om vi inte håller oss till det regelverk som vi ska hålla oss till. Därför blir det en grundförutsättning.

Sedan har vi ibland problem med att vi kan tolka folkrätten olika. I det här fallet är det mycket tydligt. Vi har en fullständig enighet mellan alla departement om att det här var en ny ansökan. Den skulle behandlas på det här sättet. Jag menar att vi måste verka för att det ska vara möjligt att agera folkrättsligt korrekt och ändå nå framgång i sak. Det ska vi också göra.

Ordföranden: Tack för det! Vi ber att få tacka Lena Sommestad med medarbetare för deras deltagande i denna utfrågning. Vi bryter nu för att ge ut-

rymme för nästa gäst, finansminister Bosse Ringholm, och granskningsärende nummer sju. Tack så mycket! Vi sträcker lite på benen också.

BILAGA B5**Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 1 april 2003****Utfrågning med finansminister Bosse Ringholm**

Finansminister Bosse Ringholms hantering av frågan om de s.k. 3:12-reglerna om andelsbyten

Ordföranden: Vi hälsar finansminister Bosse Ringholm välkommen till konstitutionsutskottets öppna utfrågning i granskningsärende sju, som gäller finansminister Bosse Ringholms hantering av frågan om avskaffande av den så kallade pomperipossaskatten. Som vanligt ger vi ordet till den inbjudne gästen för en kort kommentar. Därefter kommer vi att gå till det parti som står bakom anmälan. Varsågod, Bosse Ringholm!

Finansminister Bosse Ringholm (s): Jag tackar för möjligheten att få redogöra för kontakterna mellan regeringen och riksdagen, skatteutskottets kansli, när det gäller hanteringen av propositionen om utvidgning av reglerna om framskjuten beskattning vid vissa andelsbyten. Jag ska i kronologisk ordning redogöra för hur hanteringen av den här propositionen har gått till.

Riksdagen begärde i slutet av april 2002 att regeringen senast vid utgången av augusti 2002 skulle presentera en proposition om de så kallade 3:12-reglerna och reglerna om andelsbyten. För att ge en bakgrund till hanteringen vill jag kort beskriva sakfrågan utan att redogöra för alla teknikaliteter. Reglerna om uppskovsgrundande andelsbyten innebar tidigare att om någon sålde sitt bolag till ett annat bolag och fick betalt i aktier i det bolaget fastställdes vinsten på vanligt sätt, men skatten behövde inte betalas förrän aktierna i det nya bolaget såldes. Om de inbytta aktierna sjönk i värde och det uppkom en förlust kunde den gamla vinsten och den nya förlusten kvittas mot varandra. Om däremot det sålda bolaget var ett så kallat 3:12-bolag kunde kvittning fullt ut inte ske eftersom en del av försäljningsvinsten ska tas upp i inkomstslaget tjänst, och som bekant kan ju inte kapitalförluster kvittas mot tjänsteinkomster.

Många av de aktuella skattskyldiga var småföretagare i IT-branschen som köptes upp av större företag. I många av dessa fall valde ägarna att låta betalningen för de försålda aktierna helt eller delvis utgöras av aktier i stället för det vanliga betalningssättet kontanter. Därmed tog de naturligtvis som aktieägare och säljare en viss risk. I och med att IT-bubblan sprack och de inbytta aktierna sjönk i värde uppkom den situation som jag nyss beskrev. Till bilden hör att de företag som tagit betalt i aktier många gånger förbundit sig att inte sälja de inbytta aktierna förrän en viss tid hade gått.

Det svåra i det här förslaget var framför allt den retroaktiva delen. Det gällde både lagtekniskt och kostnadsmässigt. Frågan var om bara de som sökte uppskov skulle beviljas detta. Det hade naturligtvis blivit mycket billi-

gare. Men där valde regeringen i stället en regel som omfattar både den som faktiskt begärt uppskov och de skattskyldiga som låtit bli men som hade kunnat om de hade velat. Att se till att övergångsreglerna skulle fånga upp denna grupp var det som föranledde de största svårigheterna.

Om jag går tillbaka till själva hanteringen av frågan var det så att Finansdepartementet utarbetade en departementspromemoria, som det heter, som var daterad den 12 april 2002. I den redovisas de komplikationer som kan uppkomma när 3:12-reglerna och reglerna för andelsbyten ska tillämpas samtidigt. Det är två olika lagstiftningar. Ett antal olika lösningar redovisades. Promemorian innehöll inga övergångsbestämmelser eftersom det inte var själva reglerna som skulle ges retroaktiv verkan. Promemorian remissbehandlades, och remisstiden gick ut den 15 juni 2002.

Det aktuella utskottsbetänkandet med begäran om en proposition senast i augusti 2002 är ju daterad till den 24 april 2002. Under sommaren utarbetades lagrådsremissen, och lagrådsförslaget byggde på ett av de förslag som fanns med i promemorian. I enlighet med utskottets begäran hade reglerna gjorts retroaktiva tillbaka till januari 1999. Lagrådsremissen delades under hand med bland annat Riksskatteverket och en del domstolar. Hela tiden pågick arbetet med intentionen att förslaget skulle vara färdigt inom de av riksdagen angivna tidsramarna.

Under arbetets gång upptäcktes dock att komplexiteten i lagstiftningen var väsentligt svårare än vad riksdagen hade förutsett. Särskild försiktighet och särskilt noggrant övervägande är nödvändigt vid retroaktiv lagstiftning. Det är som bekant mycket sällsynt i vårt land med retroaktiv lagstiftning, och det bör det också vara.

Det visade sig också att förslagens statsfinansiella effekter var större än riksdagen hade förutsett. När reglerna skulle tillämpas retroaktivt visade de sig medföra en engångskostnad på 283 miljoner kronor jämfört med en tidigare uppskattning som gjorts av skatteutskottet på 11 till 12 miljoner kronor. Det är en väsentlig skillnad mellan närmare 300 miljoner och lite drygt 10 miljoner. Med den nya lagstiftningen kommer det också i framtiden att bli ett inkomstbortfall på 9 miljoner kronor per år, det vill säga den summa som utskottet då hade föreställt sig att det totalt skulle handla om. Finansieringen av förslaget blev alltså ett mycket mer svårbemästrat problem än vad någon hade kunnat tänka sig när uppdraget gavs av riksdagen.

Den 19 oktober lämnade regeringen sitt förslag till Lagrådet. Det omfattade en mycket komplex lagstiftning. Det skulle naturligtvis egentligen behövas mer ingående analyser än vad jag har haft möjlighet att redovisa här. Det är framför allt den historiskt sett utomordentligt långa retroaktiva tiden i lagstiftningen som gör frågan så komplex. En så här lång retroaktiv tillämpning av en skattelag torde sakna motstycke i svensk lagstiftning.

Den 4 november 2002 lämnade Lagrådet sitt yttrande. Lagrådet bekräftade i sitt yttrande svårigheten med den komplexa lagstiftningen och framförde för sin del att det hade varit önskvärt om detta ärende hade gjorts till föremål för en än mer omsorgsfull beredning. Det hade naturligtvis tagit ännu mer tid. I

förslaget gick det inte att lösa finansieringen inom de givna ramarna, utan det fick ankomma på riksdagen att ta ställning till det redovisade intäktsbortfallet.

Den 7 november 2002 lämnades propositionen över till riksdagen. Under hela denna tid har information lämnats om arbetets gång och tidsplan. Den 9 september 2002 lämnade jag ett skriftligt svar på en fråga från riksdagsledamoten Catharina Hagen. Frågan berörde när propositionen skulle komma, och jag redovisar i svaret att beredningen av frågan ännu inte är avslutad. Den 18 september 2002 svarade jag på ytterligare en fråga, denna gång av Carl Fredrik Graf. Frågan handlade om varför propositionen ännu inte kommit. Frågan besvarades återigen med att beredningen inte vara avslutad och att det för dagen inte fanns något annat exakt besked att ge om tidpunkten.

I den propositionsförteckning som överlämnades till riksdagen den 1 oktober 2002 angavs att den aktuella propositionen skulle överlämnas den 8 oktober 2002. Den lämnades emellertid först en månad senare. Även under denna tid informerades utskottets kansli om förskjutningen i tidsplanen. Skälen har jag redan redogjort för: Det var alltså komplexiteten i förslaget, som framför allt berodde på den retroaktiva lagstiftningen. Men det var också naturligtvis de höga och ofinansierade kostnaderna som bidrog till fördröjningen. Det var ju ett stort hål som grävdes i statsinkomsterna. Det är självfallet nödvändigt för regeringen att se till att det går att ta ansvar för de förslag som läggs fram.

Utöver detta har det naturligtvis hållits informella kontakter, som också framgår av handlingarna, och skatteutskottets kansli har underrättats om hur arbetet fortskred. Sådana kontakter skedde på tjänstemannanivå. Vid olika tillfällen informerades enskilda riksdagsledamöter och skatteutskottets ordförande direkt. Jag är beredd att svara på de frågor som utskottet kan ha efter detta.

Ordföranden: Tack för det! Vi ger ordet till Tobias Krantz, som också är den som har fört fram detta ärende till granskning. Varsågod, Tobias Krantz!

Tobias Krantz (fp): Tack, herr ordförande! Och tack, finansministern, för redogörelsen! Vi ska ju behandla frågan om den så kallade pomperipossaeffekten ur ett konstitutionellt perspektiv. Frågan om hur det har gått till i sak ligger utanför vårt utskotts kompetensområde i den här delen. Det som vi ska granska är ju en tvåfaldig fråga. Dels är det om regeringen har följt riksdagens beslut, dels är det, om så inte har varit fallet, om regeringen har informerat riksdagen i god ordning om att det här beslutet inte skulle kunna verkställas. Då vill jag ställa en kontrollfråga till finansministern: Anser finansministern att han och regeringen har gjort vad som ankommer på regeringen i de här avseendena?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Svaret är ja. Som framgick av min redovisning har vi exempelvis vid två tillfällen i riksdagen under september månad lämnat en skriftlig information om att beredningen av frågan pågick och att det inte var möjligt att lämna en proposition senast den sista augusti.

Tobias Krantz (fp): Då ska vi återvända till sommaren 2002 och augusti månad. Det var ju den månad då riksdagen hade sagt att det skulle komma en proposition om de här frågorna. I augusti månad kom det ingen proposition. Det kom inte heller någon lagrådsremiss. Inte heller fick riksdagen under augusti månad någon skriftlig förklaring till att det inte skulle komma någon proposition.

Om jag dels hör vad Bosse Ringholm nu säger, dels läser det skriftliga material som vi har fått ut från statssekreterare Claes Ljungh, så säger både finansministern och Claes Ljungh att från och med slutet av augusti 2002 fram till dess att propositionen avlämnades informerades skatteutskottets kansli fortlöpande om arbetets fortskridande. Det är vad finansministern och statssekreteraren säger.

Vi har också fått information från skatteutskottets kansli om hur personalen ser på detta. I en promemoria som är daterad den 25 februari säger skatteutskottets kanslichef: "Innan jag går in på händelserna vill jag slå fast att skatteutskottets kansli fick inga andra upplysningar i detta ärende än vad finansministern lämnade till riksdagen i frågesvar, propositionsförteckning och liknande." Här verkar det som att det finns motstridiga uppgifter mellan å ena sidan vad finansministern och statssekreterare Claes Ljungh har sagt och å andra sidan de uppgifter som vi har fått från skatteutskottets kansli.

Jag vill veta hur finansministern ställer sig till detta. Är det så att skatteutskottets kansli har lämnat oriktiga uppgifter? Hur ska vi tolka de motstridiga uppgifter som finns? Anser fortfarande finansministern att riksdagen under augusti månad fick bra information om varför propositionen inte skulle komma då?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Under augusti månad pågick arbetet med propositionen, och vår bedömning var först i månadsskiftet augusti/september att det inte var möjligt att komma fram med en proposition. Det var därför jag lämnade de svar som jag gjorde på de här riksdagsfrågorna i början på september månad.

Jag har också läst skatteutskottets kanslis promemoria. Den kan verka något motsägelsefull. Eftersom Tobias Krantz citerade ett ställe kan jag citera ett annat. Det står nämligen i skatteutskottets kanslis promemoria: "Den 17 september 2002 hölls ett möte mellan skatteutskottets kansli och avdelningschefen och enhetscheferna på Finansdepartementets skatte- och tullavdelning. --- Angående andelsbytesfrågan lämnades beskedet att något beslut om frågans fortsatta hantering inte hade fattats av Finansdepartementets politiska ledning, att arbetet med att ta fram en lagrådsremiss fortsatte och att man avsåg att föra upp en proposition i den kommande propositionsförteckningen." Jag tycker att skatteutskottets kansli därmed har bekräftat att det har blivit informerat i mitten av september månad.

Tobias Krantz (fp): Jag tänkte återvända till händelserna i september senare. Finansministern bekräftar alltså att under augusti månad lämnade inte regeringen någon information till riksdagen, exempelvis via skatteutskottets kansli, om att propositionen skulle bli försenad?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Som jag sade tidigare var det först i månadsskiftet augusti/september som vi kunde konstatera att det inte gick att lägga fram någon proposition under augusti. Vi kunde inte rimligen ha lämnat det beskedet innan augusti månad var till ända.

Tobias Krantz (fp): Då tolkar jag finansministerns svar som ett nej på den punkten. Då skulle jag vilja gå vidare till just de frågesvar som finansministern lämnade i september. Det var två riksdagsledamöter som hade ställt frågor kring propositionen, om propositionen skulle komma och varför den inte kom. I de svar som finansministern har lämnat sägs ju enbart att frågan är under beredning. Det är ju en upplysning som på ett sätt framstår som rätt onödigt med tanke på att de allra flesta på något sätt hade förstått att det inte kom någon proposition.

Det som man hade önskat av de här svaren är förstås att regeringen hade redogjort för det här inför riksdagen och sagt *varför* propositionen var försenad. Konstitutionsutskottet har i tidigare betänkanden sagt att regeringen inte bara ska informera om *att* någonting inte händer. Den skulle också ha redogjort för skälen till att propositionen i det här fallet var försenad. Min fråga till finansministern är: På vilket sätt anser finansministern att han genom de här svaren, som har lämnats till två riksdagsledamöter, har uppfyllt det krav som konstitutionsutskottet tidigare har ställt?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Det torde ha varit en självklarhet för framför allt skatteutskottets ledamöter, men även för övriga riksdagsledamöter, att det som beredningen avsåg dels var komplexiteten i lagstiftningen, dels retroaktiviteten, dels de kostnadsberäkningar, som visade sig vara helt felaktiga, som skatteutskottet hade gjort från början. Det kostade 30 gånger mer än vad skatteutskottet hade trott. Det var naturligtvis det som diskussionen handlade om. Det uppfattar jag som en självklarhet att alla berörda väl kände till. Det var också det som den aktuella debatten handlade om.

Ordföranden: Tack för det! Då ger vi ordet till en företrädare för Socialdemokraterna. Det är Anders Bengtsson. Varsågod!

Anders Bengtsson (s): Tack för det! Jag vill bara ha ett litet förtydligande. Finansministern säger här att han hade kontakt med kansliet från och med september månad ungefär. När i tiden hade finansministern kontakt med utskottets ordförande och/eller med ledamöterna i skatteutskottet?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Jag hade löpande kontakt med skatteutskottets ordförande både under hela sommaren och under augusti, september och oktober. Med skatteutskottets kanslis tjänstemän hade jag ingen egen direktkontakt. Det framgår av det material som finns att det i första hand var de tjänstemän som finns på Finansdepartementet som hade regelbundna överläggningar. Det har också bekräftats på skatteutskottets kansli att det exempelvis var en övning den 17 september som finns vidimerades här.

Ordföranden: Tack för det. Anders Bengtsson?

Anders Bengtsson (s): Tills vidare har jag inte fler frågor.

Ordföranden: Då ger vi ordet till en företrädare för Moderaterna. Det är Henrik S Järrel.

Henrik S Järrel (m): Tack, herr ordförande! Finansministern har uppgivit att det inte kunde lämnas något besked förrän i början av september om att regeringen inte skulle kunna lägga fram någon proposition i det här ärendet. Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen när man har granskat regeringens sätt att hantera skrivelser och önskemål från riksdagen konstaterat att utgångspunkten måste vara att det önskemål som tillkännagivandet avser bör tillgodoses. Delar Bo Ringholm den inställningen från konstitutionsutskottets sida?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Ja, självklart. Jag har också sett i konstitutionsutskottets betänkande från 1994/95 att man säger: "Om det visar sig föreligga omständigheter som hindrar ett genomförande eller om regeringen gör en annan bedömning än riksdagen måste regeringen dock kunna underlåta att vidta de åtgärder tillkännagivandet avser. En förutsättning bör då vara att regeringens bedömningar i detta avseende redovisas för riksdagen." Så jag delar självfallet uppfattningen att det ska redovisas för riksdagen.

Henrik S Järrel (m): Inte bara redovisas, det handlar också om grunderna för att man inte kan efterkomma riksdagens önskemål, en majoritets önskemål, självfallet. Och min följdfråga blir då: Hade det inte varit möjligt att förutse komplexiteten i detta ärendes natur tidigare än i september så att man hade kunnat ge riksdagen ett besked före augusti? Kan man inte tänka sig att det kanske borde ha stått klart redan på våren 2002?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Jo, om regeringen hade varit mindre ambitiös hade man kunnat ge upp tidigt och sagt att vi försöker efterkomma er beställning även om vi tycker att den verkar svår och komplicerad. Men regeringen hade en högre ambitionsnivå. Den ville försöka efterkomma riksdagen beställning och jobbade intensivt med att försöka göra det också. Men om själva kostnadsberäkningen visade sig vara 30 gånger fel så var det kanske ett större beting från början än vad både riksdagen och kanske till och med regeringen hade förutsett.

Ordföranden: Henrik S Järrel är nöjd med det. Då går vi vidare till företrädaren för Kristdemokraterna. Det är Ingvar Svensson, varsågod!

Ingvar Svensson (kd): Tack så mycket! Jag har bara en kort fråga. Vilken är den rättsliga grunden för regeringens agerande i den här frågan visavi riksdagens beslut?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Grunden är den som jag alldeles nyss citerade ur konstitutionsutskottets betänkande från 1994/95. Självfallet är det så att om regeringen gör en annan bedömning och måste göra ett avsteg från den beställning som är gjord, måste man återkomma med en motivering till riksdagen. Men vi ju gjorde bedömningen att det till slut gick att lämna en proposition. Hade det varit så att vi hade misslyckats med att ta fram en proposition så hade vi självfallet behövt återkomma till riksdagen och närmare motivera varför vi inte hade kunnat fullfölja uppdraget. Nu blev det aldrig aktuellt, eftersom vi till slut kunde lägga fram en proposition.

Ingvar Svensson (kd): Det var kanske inte den rättsliga grunden, utan det var ju en bedömning av situationen. Finansministern känner tydligen inte till den rättsliga grunden.

Finansminister Bosse Ringholm (s): Jag utgår från att den rättsliga grunden bland annat består i att det som riksdagen har beställt naturligtvis ska fullföljas av regeringen. Jag ville bara återropa det uttalande som konstitutionsutskottet gjorde 1994/95 och som jag tycker är ett uttryck för hur man tillämpar den nuvarande lagstiftningen.

Ordföranden: Nu går vi till företrädaren för Centerpartiet. Det är Kerstin Lundgren. Varsågod!

Kerstin Lundgren (c): Tack, herr ordförande! Om vi rör oss något längre framåt i tiden bedömde regeringen uppenbarligen att det var möjligt att överlämna en proposition. Det framgår av propositionsförteckningen, som lämnades den 1 oktober. Hur kommer det sig att inte budgetpropositionen, som avlämnades den 8 oktober, beaktade de ekonomiska konsekvenser som uppenbarligen var kända vid den här tidpunkten?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Om de budgetmässiga konsekvenserna hade varit kända så hade de självfallet funnits i budgetpropositionen. Men vi levde ju i föreställningen, den som riksdagen möjligen hade förespeglat oss, att det handlade om en inkomstförlust på runt 10 miljoner kronor. Ju mer vi räknade, och ju mer säkra vi blev, desto mer visade det sig att det blev en förlust på ungefär 30 gånger så mycket, det vill säga 300 miljoner. Vi hade vid det tillfället inte någon säker bedömning, och därför kunde vi inte heller föra in något i budgetpropositionen.

Ordföranden: Kerstin Lundgren nöjer sig där. Då går vi vidare till företrädaren för Miljöpartiet, som är Gustav Fridolin. Varsågod!

Gustav Fridolin (mp): Tack, herr ordförande! Först har jag en fråga som kanske kan ge någon form av sammanfattande svar på mycket av det som redan har varit uppe i diskussionen: När anser finansministern att riksdagen informerades om grunderna för att regeringen inte kunde uppfylla det här tillkännagivandet inom den tid som var utsatt? Vad jag förstår kan det inte vara i frågesvaren, för de riktas inte främst till hela riksdagen utan till en enskild. Dessutom kom de efter augusti, som var den tid som var sagd. Skälen fanns inte heller redovisade där. Det sades bara att det bereddes. Skatteutskottet ger, som finansministern också understryker, något tvetydiga signaler. Någon skrivelse lämnades som bekant inte till riksdagen.

Finansministern Bosse Ringholm (s): Svaret är att vi inte rimligen kunde lämna något besked under augusti månad eftersom vi då hade givit upp ambitionen att få fram en proposition. Vi lämnade besked på två sätt under september månad. Dels var det, som här anförts, i de frågesvar som lämnades, dels också löpande till skatteutskottets kansli. Det vidimeras ju av den uppteckning som finns från skatteutskottets kansli. Bland annat vid mötet den 17:e september lämnas den informationen.

Ordföranden: Förlåt mig, men varför kunde ni inte lämna besked i augusti om att ni inte hade lyckats få fram något men att arbetet pågick med en plan att komma i september – eller om det var oktober? Varför var det inte möjligt att kommunicera detta till riksdagen när det egentligen hade varit meningen att propositionen skulle komma då?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Därför att vi fortfarande den 28 augusti eller 29 augusti naturligtvis hade ambitionen att försöka få fram en proposition. När det väl blev den 1 september, så att det inte längre var augusti, insåg vi att det inte längre var möjligt att ha en proposition till senast den sista augusti. Då lämnades ju de här beskederna om att vi behövde jobba vidare med finansieringsfrågan och, inte minst, komplexiteten i den retroaktiva lagstiftningen.

Gustav Fridolin (mp): Jag tackar för understrykandet av frågan, herr ordförande. När jag läser de här handlingarna kan jag inte se annat än att första gången skälen fullständigt redovisas, den komplexitet och de budgetskäl som finansministern här har anfört, är i en debattartikel på Dagens Nyheters debattsida den 19 oktober 2002. Då görs detta på ett sätt som hela riksdagen kan ta del av. Då undrar jag om finansministern anser att en artikel på Dagens Nyheters debattsida är ett bra sätt att informera riksdagen.

Finansminister Bosse Ringholm (s): Nej redovisningen skedde ju faktiskt löpande till skatteutskottets kansli. Som jag nämnde förut hade vi kontakter med ledamöter i skatteutskottet och skatteutskottets ordförande. Det var ju det som diskussionen redan i april, på våren, handlade om, alltså korrekta uppskattningar av omfattningen av det intäktsbortfall som var aktuellt och hur man skulle lösa detta med den retroaktiva lagstiftningen.

Jag nämnde också i mitt inledningsanförande att det hade funnits en enklare väg, nämligen att säga att bara de som själva aktivt ansökte om denna skattebefrielse skulle vara aktuella. Det hade naturligtvis varit billigare, men det hade inte varit en lika korrekt lösning från rättssäkerhetssynpunkt.

Gustav Fridolin (mp): Det tillkännagivande som gjordes om att det här skulle återkomma i augusti gjordes ju inte enbart av skatteutskottet – än mindre av skatteutskottets kansli. Det gjordes faktiskt av hela riksdagen. Därför tycker jag fortfarande inte att vi har fått svar på frågan om hur hela riksdagen informerades om skälen till att det inte kom något tillkännagivande under den tid då man hade önskat detta.

Finansminister Bosse Ringholm (s): Svaret på de frågor som ställdes till mig av riksdagsledamöter är ju offentliga handlingar, så de torde hela riksdagen också ha haft möjlighet att ta del av.

Ordföranden: Tack för det. Tobias Krantz har begärt ordet.

Tobias Krantz (fp): Jag har två frågor. Jag tycker att vi måste försöka reda ut det här. Finansministern säger gång på gång att det fortlöpande fördes diskussioner med skatteutskottets kanslipersonal. Om vi tar tiden från augusti fram till det möte som är dokumenterat i september så säger ju skatteutskottets personal själva att det under den tiden inte försiggick några diskussioner.

Den enda information som skatteutskottets personal fick var den som lämnades på annat sätt. Då undrar jag: Anser finansministern att skatteutskottets personal på den här punkten har lämnat oriktiga uppgifter till konstitutionsutskottet?

Finansminister Bosse Ringholm (s): Nej, jag kan än en gång, om det skulle behövas, citera skatteutskottets kanslis skrivelse till konstitutionsutskottet. Det står ju att den 17 september 2002 hölls ett möte mellan skatteutskottets kansli och tjänstemän på Finansdepartementet och att man då fick den begärda informationen. Jag kan bara bekräfta att den informationen är lämnad.

Tobias Krantz (fp): Jag tror inte att vi kommer längre på den punkten. Jag vill återvända till det datum, 8 oktober, när det skulle ha kommit en proposition men inte kom någon. Däremot kom det en budgetproposition där, som Kerstin Lundgren sade, det inte på inkomstsidan redovisades effekterna av detta. Där diskuterades över huvud taget inte frågan om pomperipossaeffekten och att det var någonting på gång. Det fanns en hel del andra särpropositioner som regeringen tänkte lägga fram senare under hösten men som man diskuterade i budgetpropositionen. Om man ser det från synpunkten att riksdagen har rätt att bli informerad om det är så att regeringen inte kan uppfylla en beställning som riksdagen har lagt hade det då inte i budgetpropositionen varit ett utmärkt tillfälle för finansministern och regeringen att berätta detta för riksdagen?

Finansminister Bosse Ringholm: Det är meningen att den uppgift som vi ska lämna till riksdagen ska vara korrekt. Om vi hade lämnat en uppgift den 8 oktober hade det fortfarande varit en ganska vild gissning när det gäller intäktsbortfallet. På våren gjorde ju riksdagens skatteutskott självt bedömningen att det handlade om ett intäktsbortfall på ungefär 10 miljoner kronor. Vi hade kanske haft en något högre siffra den 8 oktober. Den korrekta uppgiften som sedan lämnades i propositionen var närmare 300 miljoner kronor. Jag tror att riksdagen är mest betjänt av att få den korrekta uppgiften. Det fick den i samband med propositionen.

Tobias Krantz (fp): Jag förstår finansministerns svar när det gäller beräkningen av vad detta skulle kosta. Frågan återstår. Under tiden från det att regeringen konstaterade att det inte kan läggas någon proposition inom den tid som riksdagen har krävt fanns det ett antal olika informationstillfällen då regeringen hade kunnat säga till riksdagen att det inte kommer någon proposition, att det var komplext och komplicerat, och redogjort för frågans behandling. Även om finansministern och regeringen då inte hade kunnat säga hur mycket det skulle kosta hade det då inte varit rimligt att föra någon typ av resonemang i budgetpropositionen, särskilt om det här också var en fråga som diskuterades väldigt mycket och där det fanns ett berättigat krav på att regeringen skulle komma fram med ett förslag?

Finansminister Bosse Ringholm: Om man hade fört någon form av resonemang hade det tyvärr inte kunnat sluta i något skarpt förslag och ännu mindre i någon skarp kostnadsberäkning. Det var ju en resa mellan de 10 miljoner som riksdagen på våren uppskattade inkomstbortfallet till och de faktiska 300

miljoner minst som det sedan blev i den slutgiltiga kostnadsberäkningen. Jag tror att en gissning någonstans på vägen bara hade förvirrat situationen ytterligare.

Kerstin Lundgren (c): Det är intressant för oss att följa hur regeringen lever upp till de tillkännagivanden som riksdagen gör. I de fall som regeringen finner att man inte har möjlighet att följa tydliga beställningar från riksdagens sida, som det här rör sig om, hur ser regeringen då på informationsansvaret gentemot riksdagen? Finns det någon tydlig hållning från regeringens sida när det gäller informationsansvar gentemot riksdagen?

Finansminister Bosse Ringholm: Självfallet finns det en sådan. Vi följer de regler som riksdagen har ställt upp. Det lämnas årligen en redovisning till riksdagen över propositioner som är lämnade och propositioner som av olika skäl inte har kunnat komma till stånd. Vi är mycket angelägna om att följa det regelverk som finns.

Kerstin Lundgren (c): När ministern berör återkopplingen till riksdagen när det gäller den här tydliga beställningen hänvisar ju ministern till att det för alla ledamöter gick att läsa det frågesvar som varit i riksdagen. Det är ju inte regeringens aktiva handlande som ger riksdagen den kunskapen. Det bygger ju på riksdagens ledamöter. Därav ställdes frågan angående ansvar från regeringens sida.

Finansminister Bosse Ringholm: Om regeringen inte hade fått dessa frågor och lämnat information på det sättet så hade det ju varit möjligt för regeringen att på annat sätt meddela informationen. Det skedde också, som jag har sagt från början, både till skatteutskottet, till ledamöter och skatteutskottets ordförande. Det pågick en kontinuerlig informationsgivning.

Ordföranden: Bara för att ha klart tidsskalan här: Mötet med skatteutskottets tjänstemän var väl efter de två frågesvaren?

Finansminister Bosse Ringholm: Det var den 17 september efter frågesvaren, men under sommaren pågick det en kontakt med information till både skatteutskottets ordförande och ledamöter om att det pågick ett arbete.

Ordföranden: Vilka ledamöter var det som fick information under sommaren?

Finansminister Bosse Ringholm: Skatteutskottets ordförande hade jag ett antal kontakter med. Vi diskuterade både innehållet och den retroaktiva delen i lagstiftningen som var oerhört komplicerad. Som jag nämnde från början så hade vi ett alternativ som övervägdes, nämligen att regeringen hade lagt en annan typ av lagstiftning som hade krävt ett aktivt handlande från den enskilde företagaren för att få till stånd skattefriheten. Från rättssäkerhetssynpunkt hade det inte varit korrekt att inte behandla alla lika.

Ordföranden: Men det var framför allt företrädare för den socialdemokratiska gruppen i skatteutskottet som fick informationen, inte skatteutskottet som sådant?

Finansminister Bosse Ringholm: Eftersom skatteutskottets ordförande är socialdemokrat var det han som i första hand hölls informerad.

Kenth Högström (m): Jag blir lite nyfiken på vilken av de angivna orsakerna, lagens komplexitet, retroaktivitetsaspekten eller intäktsbortfallet, som du anser vara det viktigaste skälet till tidsutdräkten?

Finansminister Bosse Ringholm: Svaret är att det nog är en kombination, eftersom komplexiteten hänger ihop med vilken lösning man väljer. Om man väljer den maximala lösningen som vi valde med den långa retroaktiviteten var det naturligtvis kostnadsaspekten som kom in i sammanhanget. Om vi hade valt bara kostnadsaspekten hade vi kunnat välja en billigare lösning. Den hade då från rättssäkerhetssynpunkt inte varit acceptabel. Så det är väl en kombination av alla tre faktorerna.

Kenth Högström (m): Då är jag nyfiken på intäktsbortfallet som är värderat till 283 miljoner kronor. När vet vi utfallet? När kan vi säkerställa den siffran?

Finansminister Bosse Ringholm: Det är en löpande verksamhet. Det beror ytterst på i vilken takt som de berörda företagen säljs av och när detta realiseras. Om det tar ett, fem eller tio år är väldigt svårt att bedöma. Det beror på hur de här företagen utvecklas och hur de själva avyttrar sina verksamheter.

Kenth Högström (m): En tredje kommentar: Är det inte bara en förflyttning i tid det egentligen handlar om när man löser in egendom på det här sättet?

Finansminister Bosse Ringholm: Nej, det är netto en inkomstförlust på nära 300 miljoner kronor som inte har uppstått med den tidigare lagstiftningen.

Henrik S Järrel (m): Jag har bara en kontrollfråga. Jag uppfattade finansministern så att han uppgav att man fortlöpande under hela sommaren givit skatteutskottet information, läs: skatteutskottets ordförande. Såvitt avser skatteutskottets kanslichef så hävdar han i sin promemoria, som också finansministern har tagit del av, ”att skatteutskottets kansli fick inga andra upplysningar i detta ärende än vad finansministern lämnade till riksdagen i frågesvar, propositionsförteckning och liknande”.

Här står, som jag uppfattar det, statsrådet Ringholms uppfattning mot kanslichefens i skatteutskottet.

Finansminister Bosse Ringholm: Det tycker jag inte. Däremot kan man tycka, men det gör jag ingen värdering av, att skatteutskottets kansli lämnar två uppgifter, den som Henrik Järrel nu citerar och den som jag har citerat ett antal gånger. Skatteutskottets kansli bekräftar ju att det hölls ett möte mellan skatteutskottets kansli och tjänstemän på Finansdepartementet. Det finns ju bekräftat i samma skrivelse. Man kan säga att skatteutskottets kansli har lämnat två uppgifter. Man får välja vilken man vill av dessa, eller båda.

Ordföranden: Är det någon ytterligare som önskar yttra sig?

Henrik Järrel frågade om det varit någon kontakt under sommaren. Bosse Ringholm hänvisar till ett möte den 17 september. Jag ska inte be finansministern göra någon större meteorologisk bedömning, men med sommaren avses väl ändå sommarmånaderna och inte höstmånaden?

Finansminister Bosse Ringholm: Jag tror att ordföranden minns att vi hade en het och lång valrörelse så det var en väldigt lång sommar den här gången.

Ordföranden: Jag förstår. Det beror på hur man tolkar årtiderna i Bosse Ringholms fall.

Ordet är fritt. Gustav Fridolin blir den siste frågeställaren, tror jag.

Gustav Fridolin (mp): Jag tycker fortfarande inte att jag riktigt fått svar på den fråga som jag ställde sist. När informerades riksdagen – hela riksdagen och inte bara skatteutskottets ordförande – på fullgott sätt om skälen till att propositionen blev uppskjuten? Det går ju inte att hänvisa till att frågesvaren är offentliga. De är offentliga. Det är därför jag har kunnat plocka ut dem. Där står ju bara att beredningen pågår, inte vilka skäl som gör att beredningen fortfarande pågår. Jag kan inte se att dessa skäl har kunnat komma hela riksdagen till del före debattartikeln i Dagens Nyheter den 19 oktober.

Finansminister Bosse Ringholm: Riksdagen var som bekant inte samlad vid den här tidpunkten. Det gavs naturligtvis inte någon sådan samlad information till riksdagen. Däremot har jag ett antal gånger sagt att vi lämnade löpande information till både skatteutskottets ordförande och dess kansli. Den diskussion som var hela tiden handlade om komplexiteten, retroaktiviteten och de kraftigt växande kostnaderna, intäktsbortfallet och hur man skulle kunna finansiera det.

Tobias Krantz (fp): Ingvar Svensson frågade tidigare här om vilken rättslig grund som regeringen ansåg sig vila på när regeringen agerade som den gjorde. Då hänvisade Bosse Ringholm till KU:s betänkande från 1994/95 om att regeringen skulle kunna underlåta att göra som riksdagen sade men redogöra för att någonting inte skulle ske och också skälen för det. Frågan kvarstår. Vi är överens om att finansministern lämnade två frågesvar i september. Det är otvetydigt. Om Bosse Ringholm läser de två frågesvaren en gång till anser finansministern då att det står i dem varför propositionen blev försenad?

Finansminister Bosse Ringholm: Den avgörande frågan var ju att om regeringen hade gjort bedömningen att man inte kunde villfara riksdagens begäran skulle man både angett skälen och meddelat riksdagen att man inte kan fullfölja det önskemål som riksdagen har. Vi jobbade hela tiden med ambitionen att vi skulle – vilket vi också lyckades med sedan – villfara riksdagens begäran. Därför hade vi inget skäl att göra avslut och säga att vi inte kommer att klara uppdraget. Vi fullföljde faktiskt riksdagens begäran, om än senare.

Ordföranden: Kerstin Lundgren tror jag blir den sista frågeställaren, i strid med vad jag tidigare har sagt.

Kerstin Lundgren (c): Statsrådet säger att riksdagen hölls fortlöpande informerad, inte minst då skatteutskottets kansli och inte bara den socialdemokratiska ordföranden i skatteutskottet. Men i den handling som kommit från skatteutskottets kansli sägs det att man inte fått någon information och förklaring för den uteblivna propositionen i skrivelse till riksdagen eller dylikt. Om man läser det citat som finansministern lyfter fram står det att det den 17 september hölls ett möte med skatteutskottets kansli och avdelningschefen

samt enhetscheferna på Finansdepartementets skatte- och tullavdelning. Angående andelsbytesfrågan lämnades besked att något beslut angående frågans fortsatta hantering inte hade fattats, att arbetet med att ta fram en lagrådsremiss fortsatte samt att man avsåg att föra upp en proposition. Det fanns inte heller där någon tydlig signal om skälen till detta. Det kan väl knappast vara så att finansministern anser att ett möte den 17 september är en fortlöpande information till riksdagen.

Finansminister Bosse Ringholm: Det var som bekant inte enda informationstillfället. Jag har sagt att jag under högsommaren, juni, juli och augusti, informerade skatteutskottets ordförande. Det pågick en ständig dialog och diskussion om kostnaderna, komplexiteten och retroaktiviteten. I den överläggning som skedde den 17 september mellan skatteutskottets och Finansdepartementets tjänstemän var orsakerna till fördröjningen helt tydliga och kända för alla parter.

Ordföranden: Tack för det. Jag har ingen mer på frågelistan. Vi ber att få tacka finansminister Bosse Ringholm för att han har kommit hit och svarat på de frågor som konstitutionsutskottet har ställt. Tack så mycket.

Vi tar en kort paus innan vi påbörjar nästa utfrågning, punkt 3.

BILAGA B6Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 1 april 2003**Utfrågning med Christina Jutterström, verkställande direktör vid Sveriges Television AB**

Statsminister Göran Perssons agerande i samband med ett intervjuprojekt

Ordföranden: Vi fortsätter nu konstitutionsutskottets sammanträde med offentlig utfrågning, och vi hälsar verkställande direktören för Sveriges Television, Christina Jutterström, välkommen. Ämnet är offentlig utfrågning i granskningsärendet 16–18, statsminister Göran Perssons agerande i samband med ett dokumentärfilmsprojekt om honom själv. Som vi brukar göra ger vi den inbjudna gästen en möjlighet att ge några kommentarer. Sedan kommer jag att lämna ordet fritt till företrädare för de partier som står bakom de olika granskningsanmälningar som har inkommit. Välkommen hit! Varsågod, ordet är ditt!

Christina Jutterström: Tack så mycket. Jag vill gärna ta tillfället i akt att ge några kommentarer i den här frågan.

Ett av public service-företaget Sveriges Televisions viktiga uppdrag är att som ett oberoende och självständigt medieföretag ge medborgarna information, kunskap och förståelse när det gäller det politiska livet i Sverige. Allmänheten ska genom oss så långt möjligt få insyn i den här världen, som avgör så mycket av människors eget liv och så mycket när det gäller landet. Det här uppdraget har i svenska public service-televisionens snart 50-åriga tillvaro genomförts i både traditionella och ständigt förnyade former. Det är mot den bakgrunden som Sveriges Televisions projekt att göra en dokumentär om Göran Perssons tid som statsminister ska ses.

Det nya och den stora styrkan med det här TV-projektet är att det genomförs samtidigt som de politiska händelserna utspelas och inte, som brukligt har varit tidigare, när en viktig politiker har avgått och eftertänksfullheten och det egna äreminnesbyggandet har startat.

Initiativet till dokumentären kom från SVT. Det inspelade materialet är helt och hållet vårt företags. Ingen annan har rätt till det. Sveriges Television avgör om och vad som ska sändas den dag Göran Persson har avgått och intervjuprojektet är avslutat.

Jag var själv inte anställd på Sveriges Television när projektet skapades. Det godkändes av två av de dåvarande cheferna. Det kan innebära att jag inte vet allt om projektet, men jag har i högsta grad ändå vinnlagt mig om att på alla möjliga sätt sätta mig in i frågan.

Initiativet togs alltså av SVT. Villkoren formulerades från vår sida. Erik Fichtelius, som var idégivare och som genomför intervjuerna, lade första

gången muntligt fram för Göran Persson hur vi ville att dokumentären skulle gå till i februari 1996. Då var Göran Persson ännu inte vald till partiordförande, men han hade accepterat nomineringen.

Fichtelius skrev, har han beskrivit, sedan ned förslaget i en egen PM, som är ett typiskt sätt, skulle jag vilja säga, för Fichtelius att arbeta på. Jag har nämligen varit hans chef tidigare, under 70-talet inom Sveriges Radios ram. Han visade sedan papperet för Persson som accepterade de förutsättningar som var sagda, men Fichtelius behöll själv papperet. Det var alltså en muntlig överenskommelse som i första hand handlade om att ge Persson källskydd. Enligt Fichtelius var det hans löfte om källskydd för Persson som också gjorde att han i början när dokumentären avslöjades förnekade förekomsten av dokumentprojektet.

Överenskommelsen innehåller följande punkter – punkter som för övrigt också har offentliggjorts på Sveriges Televisions hemsida.

Punkt 1: Resultatet ska bli en levande och ärlig dokumentär från början till slut om Göran Perssons period som partiledare och statsminister. Den ska rakt och konkret under hela perioden ge Göran Perssons egna kommentarer och reflexioner kring det som händer.

Punkt 2: Materialet och berättelsen kan publiceras efter det att Göran Persson slutat som partiledare och/eller statsminister som en dokumentär i Sveriges Television. Samtalen sker under hand på bakgrundsvillkor. Det innebär att det som Göran Persson berättar eller informerar om kan Erik Fichtelius omedelbart använda som underlag för publicering utan att källan avslöjas.

Punkt 3: Göran Persson utlovas anonymitet enligt tryckfrihetsförordningen. Erik Fichtelius är därmed skyldig att använda informationen på ett sådant sätt att källan inte avslöjas. Först efter det att Göran Persson lämnat uppdraget som partiledare kan hans berättelse publiceras som hans egna kommentarer.

Punkt 4: Filmning och samtal ska ske under största sekretess med så få inblandade och informerade som möjligt.

Punkt 5: Det inspelade materialet tillhör Sveriges Television och förvaras av Sveriges Television.

Sveriges Televisions avsikt har varit och är alltså att publicera materialet i en dokumentär när Göran Persson har avgått. Något annat har inte varit aktuellt för oss, trots att det har funnits spekulationer om detta. Göran Perssons uttalande i ett inslag i Aktuellt, att han skulle vända sig till sina jurister om materialet sändes i förtid, har jag därför aldrig uppfattat som något hot mot Sveriges Televisions oberoende och självständighet.

Den planerade dokumentären om Perssons tid som statsminister är inget vanligt TV-projekt. Det är ett nytt sätt att ge medborgarna möjlighet att på ett fördjupat sätt bedöma en period i svenskt politiskt liv. Hade Sverige haft en borgerlig statsminister under samma period, hade hon eller han också tillfrågats om det här projektet.

Jag vill också säga att överenskommelsen med statsministern inte på något sätt inskränker Sveriges Televisions politiska reportrars möjligheter att ge

nomföra sina granskande uppgifter när det gäller statsministern, när det gäller regeringen.

Det är också viktigt att säga att en förutsättning i allmänhet för politiska journalister att göra sitt jobb är att man under anonymitetsskydd kan få information av politiker. Sedan granskas och värderas självklart informationen innan den går ut i någon form till allmänheten. Det här sättet att arbeta känner jag mig säker på att både journalister och politiker i det här rummet är bekanta med. Men det är bra, tror jag, om också allmänheten vet att det här är en av förutsättningarna för att de ska få en god information och insyn i det politiska livet och det politiska beslutsfattandet.

Detta var vad jag ville säga som inledning. Jag ska nu försöka svara så bra jag kan på utskottsledamöternas frågor som underlag för ert ställningstagande när det gäller att granska Göran Persson i den här frågan, för här handlar det ju inte, så långt jag förstått, om att granska Sveriges Television. Det sköter Granskningsnämnden.

Ordföranden: Tack för det. Jag vill också understryka att det inte är Sveriges Television som vi är här för att granska eller belysa, utan det är de olika anmälningar som handlar om statsministerns roll i detta som vi nu ska försöka få klarhet i. Jag ger nu ordet till företrädarna för de partier som står bakom de olika granskningsanmälningarna.

Ingvar Svensson (kd): Jag vill allra först ha bekräftat att det papper som Erik Fichtelius skrev i mars 1996 och som Göran Persson muntligt godkände är ett avtal mellan statsministern och Sveriges Television.

Christina Jutterström: Det är en överenskommelse, en *gentlemen's agreement*, mellan Sveriges Television och Göran Persson som statsminister, eftersom dokumentären handlar om Göran Persson under hans statsministertid.

Däremot har naturligtvis överenskommelsen också bäring på Göran Persson som individ, nämligen när det handlar om källskyddet. Man kan inte träffa en uppgörelse om ett källskydd för en institution som statsminister, utan det blir som individ.

Ingvar Svensson (kd): Det är väl egentligen inte så stor skillnad mellan överenskommelse och avtal i det här sammanhanget.

Du säger att ni avgör vad som ska sändas efter statsministertiden. Sveriges Television har ett sändningstillstånd, och det finns vissa krav på att sändningsrätten ska utövas opartiskt och sakligt med beaktande av en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet och att man ska redovisa det som är väsentligt. Det står också i en av paragraferna i sändningstillståndet att Sveriges Television ska granska myndigheter som har inflytande på beslut som rör medborgarna. Och det har ju onekligen en statsminister.

Min fråga är: Innebär det egentligen inte en tidsmässig begränsning i den granskande uppgiften för Sveriges Television att man ska vänta till efter statsministertiden med att redovisa detta?

Christina Jutterström: Det anser inte jag och Sveriges Television. Som jag sade i min inledning hindrar inte det här på något sätt Sveriges Televisions

politiska reportrar att bedriva sitt arbete både som informatörer och granskare. Jag skulle snarare vilja säga att det här projektet tillför allmänheten ytterligare information om vad som händer i det politiska livet, även om det kommer att publiceras, sändas, när Göran Persson har avgått. Jag sade att det finns och har ständigt funnits traditionella och nya former att bedriva politisk journalistik, granska och göra dokumentärer under televisionens historia. Det här tillför ytterligare en del. Det har inte på något sätt hindrat den mer traditionella verksamheten.

Ingvar Svensson (kd): Man kan ju diskutera om det är en granskande funktion om till exempel det som spelades in 1996 sänds tio år efteråt. Låt säga att Göran Persson får avgå år 2006. Det är tio år senare. Det är klart att det kan vara intressant, men från nyhets- och informationssynpunkt kan det vara av betydligt mer begränsat intresse tio år senare.

Är det som står i avtalet ”med största möjliga sekretess” verkligen i överensstämmelse med offentlighetstänkandet i sammanhanget?

Christina Jutterström: Låt mig först bara kommentera detta att det skulle vara av begränsat intresse efter tio år. Det kan ju ingen av oss ta ordentlig ställning till förrän dokumentären har sänts. Men det är självklart att vi i Sveriges Televisions ställningstagande här ändå har gjort bedömningen att det ska tillföra allmänheten, medborgarna, väljarna viktig information.

Dessutom har Erik Fichtelius, som framgår av de fem punkterna, under hela den tid som intervjuerien pågår rätt att använda det som är intressant från nyhetssynpunkt, men med källskydd, i nyhetsbevakningen. På det sättet anser vi inte att vi begränsar möjligheterna, utan att vi i stället faktiskt utökar möjligheterna till information och granskning.

Att det här ska ske under största sekretess – ja, skälet till att den punkten finns med är, enligt Erik Fichtelius som har skrivit detta, att det ska garantera källskyddet, anonymitetsskyddet.

Ingvar Svensson (kd): Jag har bara en sista kort fråga. Ser du ändå inte att det kan finnas en risk för så kallad vänskapskorruption med ett så här långsiktigt projekt?

Christina Jutterström: Det är klart att det här är en fråga som kräver mycket eftertanke. Man måste vara mycket noga med integriteten, och jag utgår från att det har Erik Fichtelius varit och är. Men det är en fråga som är intressant att diskutera och ha ögonen på.

Tobias Krantz (fp): Jag skulle vilja återvända till ett par uttalanden som gjordes både av Christina Jutterström själv och av Göran Persson i december förra året. Den 16 december sade statsministern att om Sveriges Television skulle sända detta tidigare än vad som var planerat och som stod i överenskommelsen, skulle han be en jurist att granska den handling som Sveriges Television i så fall skulle ha gjort. Dagen därpå sade du, Christina Jutterström, att du precis hade talat med statsministern och att det var en hypotetisk fråga ”eftersom vi har en överenskommelse och vi håller avtal”. Det fanns alltså ett avtal mellan statsministern och Sveriges Television. Om det hade varit så att

Sveriges Television av något skäl skulle velat bryta överenskommelsen, hade det då ur Sveriges Televisions och din synvinkel varit rimligt för statsministern att framställa rättsliga anspråk mot Sveriges Television?

Christina Jutterström: Jag upprepar det som jag sade i inledningen, att förutsättningarna för projektet är att det inte ska sändas förrän Göran Persson har avgått. För oss har ingenting annat varit aktuellt. Därför tycker jag inte att det som Göran Persson sade i intervjun har relevans för våra ställningstaganden. För oss har inte detta ”om” funnits, utan det var skapat någon annanstans, om vi nu skulle bryta överenskommelsen, som du sade, och sända materialet innan Göran Persson har avgått. Jag kommer ihåg att Göran Persson avslutade intervjun med att säga något om att han var vred.

Det här är väl frågor att ställa till statsministern och inte till oss. För vår del är det detta som gäller. Det är våra förutsättningar från start.

Tobias Krantz (fp): Jag lovar att vi ska ställa en del frågor också till statsministern. Men nu har vi dig här, och då tar vi chansen att ställa frågor till dig.

Frågan om avtalets karaktär är väldigt viktig för hur vi ska bedöma frågan om hur statsministern har agerat. Det är därför som jag vill återvända till detta. Det hypotetiska fallet är intressant för oss. Det är just det som vi är intresserade av. Om det hade varit så att Sveriges Television av något skäl – jag vet inte vilket – hade velat bryta överenskommelsen, om man hade gjort en förändrad bedömning, hade det då som du ser det, Christina Jutterström, varit rimligt för statsministern att framställa rättsliga anspråk mot Sveriges Television?

Christina Jutterström: Jag har bara ett svar på den frågan, och det är att vi, som jag också sade i min kommentar dagen efter, inte har någon anledning att bryta avtalet, därför att dokumentären bygger journalistiskt, publicistiskt på att ge en bild av statsminister Göran Perssons period som just statsminister.

Tobias Krantz (fp): Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga som berör avtalet. Du citerade också ur detta i din inledning. Det står att resultatet ska bli en levande och ärlig dokumentär, att det handlar om Göran Perssons period som partiledare och statsminister och att den kan publiceras efter det att Göran Persson avgått som partiledare och statsminister. Sedan finns det ett pressmeddelande från den 10 januari 2003 från Sveriges Television om att dokumentären ska visas först efter det att Göran Persson har avgått som statsminister.

Då vill jag fråga om du har citerat och uppfattat överenskommelsen korrekt på den här punkten och om Sveriges Television anser att man lever upp till överenskommelsen genom att säga att man ska sända dokumentären först efter det att statsministern har avgått som statsminister.

Christina Jutterström: Ja, jag anser att vi lever upp till den. Vi fortsätter projektet som vi har sagt från början. Vi följer också de här punkterna för övrigt. Vi har ingen annan ambition än att fortsätta som vi bestämde från starten. Vi tog efter julkhelgen ett nytt beslut om att fortsätta serien. Vi bestämde oss för

att vi ville göra det, men det gick inte att göra det utan att också statsminister Persson var med på att göra det, och det var han.

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa en fråga när det gäller avtalet. Det som vi nu granskar är inte hur Sveriges Television har agerat, utan det är på vilket sätt och i vilken form som statsministern skaffar sig eventuella rättigheter gentemot Sveriges Television, om han har lyckats utverka särskilda förpliktelser för Sveriges Television och hur möjligheten är att kontrollera de påståenden som han gör i den offentliga debatten och i andra sammanhang där han uppträder.

Sveriges Televisions chefsjurist, Henrik Grinbaum, sade i januari – jag tror att det var i tidningen Resumé: Vår bedömning är att statsministern inte kan stämma oss på skadestånd för avtalsbrott i en civilprocess om vi sänder materialet nu. Däremot kan de som beslutar om publicering göra sig skyldiga till tystnadspliktsbrott.

Jag skulle vilja fråga: Vilken bedömning har ni gjort i företagsledningen om avtalets betydelse i den här delen? Uppenbarligen har ni gjort en juridisk bedömning av vad det kan leda till om det eventuellt skulle leda till en rättegång, men också vilka förpliktelser som avtalet innebär. Enligt Grinbaum skulle det leda till att ni begick tystnadspliktsbrott om ni sände delar av materialet som Göran Persson inte vill att ni ska sända.

Christina Jutterström: Henrik Grinbaum har gjort en juridisk bedömning som svar på en fråga från en journalist. I företagsledningen, i vår verkställande ledning där jag och programdirektören sitter, har vi, som jag sade tidigare, inte haft någon annan ambition än att vilja slutföra det här projektet på det sätt som det var sagt från början.

Ordföranden: Men om jag ställer frågan så här: Vilka förpliktelser från Sveriges Televisions sida har statsministern uppnått genom avtalet med Sveriges Television när det gäller olika typer av nyheter eller möjligheten att få stå till svars för olika påståenden som han har kunnat föra ut i debatten?

Christina Jutterström: Vi anser att det är vi som behärskar det här materialet. Det är vi som behärskar den information som vi eller Erik Fichtelius, som är den som gör intervjuerna, får under intervjuernas gång. Och han har den integriteten att han använder det som är intressant från Sveriges Televisions synpunkt sett, med tanke på att vi ska informera och granska för att tjäna publiken. Vi känner inga begränsningar. Vi har makten över materialet.

Ordföranden: Men har man verkligen makt över materialet om Sveriges Televisions chefsjurist anser att man kan göra sig skyldig till tystnadspliktsbrott om man sänder materialet?

Christina Jutterström: Ja, jag anser det.

Ordföranden: I dessa tider har det också varit rätt mycket diskussioner med anledning av krigshändelserna i Irak när det gäller journalister som till exempel rapporterar på den irakiska regimens villkor eller på annat sätt är involverade i nyhetsrapporteringen. Det är ju viktigt för att kunna bedöma tillförlitligheten i olika nyhetsmedier.

Men det finns en annan sida, och det är att det är viktigt att veta under vilka former som statsministern uppträder. Jag tänkte ställa en mer allmän fråga. Meddelarskyddet är självfallet till för alla. Men vad är Sveriges Televisions uppfattning om meddelarskyddet används för att statsministern därmed ska kunna påräkna skydd från att bli kontrollerad för påståenden som han på olika sätt kan sprida via våra största nyhetsmedier?

Christina Jutterström: Jag anser att våra medarbetare har den kunskap, integritet och förmåga att granska källmaterial, som det här är, att det inte är någon fara.

Kenth Högström (s): Jag vill också för min del stryka under det som ordföranden inledde med att säga, och som även Christina Jutterström, inbjuden gäst, sade mycket noga, att konstitutionsutskottets roll är att granska regeringen i allmänhet och i det här specifika fallet statsministern. Vi ska inte gå in i rollen som ställföreträdare för Granskningsnämnden för radio- och TV-frågor. Men icke desto mindre, när Christina har infunnit sig här, vilket är helt frivilligt, kan man ställa några frågor som har att göra med de frågeställningar som ligger till grund för de tre anmälningarna.

När jag tittar på de tre anmälningarna finner jag att man vill att utskottet ska granska statsministern på åtta konkreta punkter. Tre av dem har en viss beröring med SVT och public service. Jag ska läsa upp dem.

Den första: Avtalet eller överenskommelsen, vilket det nu är, kan innebära en inskränkning för SVT när det gäller dess granskande uppgift av dem som har makten. Det påstås detta.

Nu ställer jag en fråga till dig, som har så pass bred erfarenhet av public service, tidningar och den akademiska världen att du får svara på frågan principiellt. Anser du att avtalet eller överenskommelsen begränsar er granskande uppgift i något avseende?

Christina Jutterström: Nej, jag tycker att jag har svarat på den frågan på olika sätt under den här stunden, men jag upprepar gärna att jag inte anser det. Jag anser snarare att det här ska vidga våra möjligheter att informera, granska och ge en mer fördjupad bild av politiken under den här statsministerperioden. Som vi säger ska vi bidra till att medborgarna är väl informerade och goda sådana.

Sedan kan jag också säga att jag vet att jag inte är tvungen att komma hit, men jag tycker inte att vi har något att dölja. Och det är en självklarhet att komma när jag blir inbjuden som vd för Sveriges Television.

Kenth Högström (s): Avtalet, som ju publicerats i bland andra tidningen Resumé, är inte daterat och inte undertecknat av någon enda. Hur ska man kunna kontrollera äktheten i detta avtal?

Christina Jutterström: Det första är naturligtvis att jag som vd för Sveriges Television talar med den som har gjort upprinnelsen till detta, nämligen Erik Fichtelius, och går igenom det. Jag har stor tilltro till Erik Fichtelius. Det andra är det som ni sysslar med, nämligen att bestämma sig för om motparten också har den bilden. Och så är det nu. Göran Persson och Erik Fichtelius

anser att det här är vad man kom överens om. Det handlar om att jag har en tilltro till mina medarbetare i allmänhet och till Erik Fichtelius i det här fallet. Även om det inte är undertecknat så var det på det här sättet som det gick till.

Kenth Högström (s): Vi går tillbaka till frågeställningarna som de tre anmälarna har antytt, nämligen att avtalet skulle kunna kasta slagskugga över er. En sak som vi ska utröna med statsministern är huruvida han på något sätt har utövat någon typ av publiceringsförbud. Där har du svarat på frågan. Du uppfattar inte statsministerns göranden och låtanden i något avseende som att han har försökt få er att gå med på något publiceringsförbud?

Christina Jutterström: Jag har ingenting som tyder på det.

Kenth Högström (s): Den tredje punkten som anförs här är att avtalet kan skapa ett inflytande över programföretaget som strider mot reglerna om dess självständighet och oberoende. Det är inte opartiskhet och saklighet, utan självständigheten och oberoendet. Tycker du vid något tillfälle att du har känt att oberoendet och självständigheten har äventyrats på vägen?

Christina Jutterström: Nej. Upprinnelsen och ursprunget är att det är vårt initiativ och att det är vi som har makten över materialet från det att det startade till och med att det sänds. Vi har möjligheten att använda nyhetsmaterial – intressant och relevant sådant – som finns och kommer fram under intervjuernas gång. Jag kan inte se att det här skulle störa vårt oberoende och vår självständighet. Det är i stället från vår sida sett en möjlighet att ytterligare visa vårt oberoende och vår självständighet.

Kerstin Lundgren (c): Jag skulle vilja ha ett klart besked om huruvida SVT anser att man har full frihet att sända det material som kommer fram i förväg – full frihet. En annan fråga är vad ni anser att ni vill göra, men har ni full frihet att sända i förväg?

Christina Jutterström: Vi har med i överenskommelsen att det här ska sändas när perioden är över. Vi har ingen annan tanke än att göra det först då. Det är då som det får en ordentlig bäring med utgångspunkt i vad som är tanken med dokumentären.

Kerstin Lundgren (c): Det innebär att ni, om det under resans gång skulle infinna sig en hypotetisk situation som skulle göra att ni ville ompröva den frågan, ändå skulle ha full frihet att sända materialet innan statsministern har avgått.

Christina Jutterström: Jag vill svara på den frågan så att om den hypotetiska händelsen skulle inträffa så har vi ingen aning om hur den ser ut och att det är meningslöst att svara på en hypotetisk fråga som vi inte vet hur den ser ut än.

Kerstin Lundgren (c): Jag noterar det. Uppfattar jag det rätt – anser ni från SVT:s sida att det är ett så kallat avtal eller en *gentlemen's agreement* med statsministern?

Christina Jutterström: Jag har svarat på det tidigare, och jag kan göra det en gång till: Detta är en dokumentär som ska handla om Göran Perssons tid som statsminister. Det är den perioden som ska skildras i dokumentären. Sedan har

Erik Fichtelius lovat Göran Persson källskydd, och om ett källskydd kan man inte göra upp med statsministerinstitutionen utan med en individ.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Jag ska försöka vara så lite hypotetisk som möjligt i min fråga, men någonstans blir ju ändå det här avtalets formella roll och juridiska betydelse enligt hur SVT ser på det intressant för vår granskning av hur Persson har agerat gentemot SVT. Jag ställer frågan så här: När uttalandet kom om att Persson övervägde att kontakta en jurist så sade du tidigare, i din inledning, att det inte var någonting som du såg som ett hot mot SVT:s oberoende eller självständighet. Blev du inte någonstans förvånad, speciellt mot bakgrund av synen att ni behärskar hela materialet, som du också redovisat för utskottet, över att Göran Persson implicit hotade SVT med stämning om man visade delar av det arkiv som ni faktiskt förvarar hos er? Skapade inte det viss förvåning hos SVT:s ledning?

Christina Jutterström: Jag har varit politisk reporter i tio år och jag har varit publicist och journalist i 30–40 år snart. Jag blir inte förvånad över vad politiker emellanåt säger.

Ordföranden: Det vill jag gärna hålla med om. Det är en rimlig bedömning.

Gustav Fridolin (mp): Även om jag inte har varit med så länge så är det snart lite som förvånar mig också. Men någonstans måste man väl tycka att det är intressant att ett uttalande som görs av statsministern implicit åtminstone kan uppfattas som att det skulle leda till en stämning av SVT.

Christina Jutterström: Jag ska inte ta ställning till vad Göran Persson menade med vad han sade där. Det är en sak som ni får fråga honom om. Han skulle tillfråga någon jurist, om jag minns rätt, när jag tittade på inslaget i går igen. Jag tycker inte att jag har anledning att ta ställning till vad han egentligen menade med det, utan jag står kvar vid min kommentar som jag gjorde då: Vi har en avsikt med dokumentärprojektet, och det är att det ska löpa över statsministerperiodens hela längd. Innan dess har vi inte tänkt att sända den.

Gustav Fridolin (mp): Tack för det klargörandet. En annan intressant sak när vi granskar det här måste någonstans bli hur Göran Perssons agerande möjligtvis har hotat opartiskheten och saktligheten i SVT:s nyhetsutbud. I de papper vi har finns det ett antal beslut från Granskningsnämnden om olika ärenden vid olika tillfällen då enskilda personer – även om den här synen inte delas av Granskningsnämnden – har menat att man tämligen ofiltrerat har fört vidare vad vissa källor inom Socialdemokratin har lämnat till Fichtelius.

För att få detta tydliggjort i vårt granskningsområde, för det ska det verkligen bli: Är det inte någonting som oroar vd:n för SVT om statsministern har ett avtal som på något sätt skulle kunna hota den oberoende granskning som SVT ska utföra, särskilt när Fichtelius i efterhand själv har uttryckt att det alltid är en fara och balansgång om man umgås för intimt med en politiker?

Christina Jutterström: Jag sade tidigare att detta måste man vara mycket vaksam på. Jag har inte funnit någonting som har hotat våra möjligheter till saklig och opartisk rapportering, utan vi har tillförts ytterligare material när

det gäller vår rapportering. Skulle det ha varit så att vi hade känt något hot i den riktning som du säger så skulle vi inte syssla med projektet.

Gustav Fridolin (mp): Jag har en mycket kort fråga. Innan det här blev känt, när du läste om de olika motsägelser som gavs från statsministern rörande det här – hur såg du på det och hur uppfattade du det?

Christina Jutterström: Förlåt, innan projektet blev känt?

Gustav Fridolin (mp): Innan projektet blev allmänt känt utfördes det olika intervjuer med en del motsägelser och en del motsägelsefulla uppgifter från statsministern. Det måste väl ändå någonstans ha väckt Christina Jutterströms intresse.

Christina Jutterström: Jag kände inte till detta projekt förrän det blev offentliggjort.

Tobias Krantz (fp): Herr ordförande! Det blir mycket hypotetiska resonemang, och det är ju inte så konstigt eftersom när man granskat avtal och överenskommelser så är det först när det oväntade inträffar som reglerna träder i kraft. Det är därför vi ställer hypotetiska frågor. Om allt går planenligt så uppstår ju inga konflikter. Det är om det skulle uppstå någonting som är oväntat som reglerna blir intressanta. Det är därför vi ställer frågor kring det.

Jag skulle vilja återvända till den fråga som vi var inne på och som handlar om Sveriges Televisions oberoende och granskande uppgift. Du sade tidigare att du inte såg att det fanns någon risk för att Sveriges Televisions oberoende eller granskande uppgift hade skadats av detta eller inskränkts på något sätt.

Jag har en fråga. Ni gjorde ju ändå en del förändringar i samhällsbevakningen efter det att affären blev känd. Erik Fichtelius fick till exempel nya uppgifter, och ni ändrade på en hel del förhållanden. Varför gjorde ni de förändringarna om ni inte ansåg att det fanns risker för oberoendet eller för den granskande uppgiften?

Christina Jutterström: Vår verkställande ledning, som är programdirektören och jag, gjorde när vi fick projektet fullt klart för oss, vilket vi då inte kände till – det kan man beklaga, men så var det – bedömningen att vi skulle skilja dokumentärprojektet och Fichtelius kommenterande åt. Vi tyckte att det var ett klokt beslut att ta för att inte någon trovärdighet skulle ifrågasättas.

Tobias Krantz (fp): Även om ni inte hade gjort de förändringar som gjordes – hade ni då ändå kunnat värna Sveriges Televisions oberoende och granskande uppgift?

Christina Jutterström: Nu gjorde vi den här förändringen.

Tobias Krantz (fp): Okej – det var svar på frågan. Tack!

Ingvar Svensson (kd): Jag hade egentligen samma fråga som Tobias, men jag tycker inte att det blev riktigt klart. Efter sex och ett halvt år ungefär så gjorde man alltså en riskbedömning, och Fichtelius avfördes som kommentator. En kommentator bör rimligtvis vara opartisk och allsidig när han kommenterar den politiska situationen, så det är väl en del av den granskande uppgiften. Men under sex och ett halvt år var det alltså ingen som gjorde riskbedöm-

ningen. Jag förstår att du inte kände till det här och inte hade ansvar för den delen, men det finns en viss diskrepans mellan den riskbedömning som gjordes under sex och ett halvt år och den som inträffade i höstas.

Christina Jutterström: Jag anser att ni granskar Sveriges Television nu, och inte statsministern.

Ordföranden: Det ska vi ha respekt för. Har du någon mer fråga, Ingvar?

Ingvar Svensson (kd): Jag vill ha detta klarlagt för den granskande uppgiften. Jag vill reda ut huruvida avtalet innebär att den granskande funktionen har hämmats på något sätt?

Christina Jutterström: Det har jag svarat på flera gånger nu: Jag anser inte det.

Ordföranden: Tack för det! Jag har en fråga som hänger samman med själva förekomsten av avtalet, eftersom jag har förstått att det är relativt ovanligt med den här typen av avtal och självfallet också ovanligt med den här typen av projekt.

Innebär avtalet ingen rättighet för Göran Persson som påverkar möjligheten till kontroll av honom i hans egenskap av statsminister? Innehåller det ingen förpliktelse för Sveriges Television som innebär begränsning?

Låt mig spinna vidare på de frågor som kom upp här tidigare. Finns det någon begränsning som statsministern har uppnått genom detta avtal? Om affären inte hade blivit offentlig – hade avtalet då varit av ett sådant slag vad gäller statsministerns rättigheter och Sveriges Televisions förpliktelser gentemot honom att Sveriges Televisions ledning hade kunnat tänka sig att låta projektet fortlöpa som det fortlöpte dessförinnan under förutsättning att det inte blev känt?

Christina Jutterström: Det var många ”om” där.

Ordföranden: Nej, det är inte så många ”om”, utan frågan är ...

Christina Jutterström: Jag kan svara på din fråga på mitt sätt, det vill säga: Nej, det fanns inga begränsningar för SVT:s möjligheter att styra projektet. Vår idé, våra punkter för projektets fortlöpande och materialet var och är SVT:s. Det är vi som avgör om, när och i vilken form det ska publiceras.

Ordföranden: För att vara mycket tydlig: Om – och jag håller med om att här ligger ett ”om” – avtalet inte hade blivit känt, hade projektet då kunnat fortlöpa med hänsyn till Sveriges Televisions behov av att kunna fullgöra en god granskning? Hade det kunnat fortsätta som det hade gjort tidigare om det inte hade blivit känt?

Christina Jutterström: Ja, så långt jag kan se så hade det kunnat göra det. Sedan hör det till saken att jag inte kan svara på om vi i ledningen hade haft kunskap eller ej. Nu hade vi inte kunskap om det när detta inträffade. Men jag ser inga begränsningar. Jag ser i den här uppgörelsen att Sveriges Television har garderat sitt oberoende och sin självständighet på ett tillfredsställande sätt.

Kerstin Lundgren (c): Ser SVT att det rent hypotetiskt kan finnas en konflikt mellan att man inte kan ge statsministerinstitutionen källskydd och att Göran Persson fått det?

Christina Jutterström: Det är återigen en hypotetisk fråga som jag inte tycker att jag har anledning att svara på. Jag har talat om hur vi ser på detta. Det är ett projekt som handlar om statsministertiden för Göran Persson. Källskyddet måste gälla en individ. Det är det som jag har att svara.

Kenth Högström (s): Att det här är en alldeles utomordentlig publicistisk idé tror jag alla bedömare är överens om – oaktat om det är radio, TV, tidning eller vem som nu hade gett sig i kast med projektet. Det är en lysande idé. Det är klart att komplikationer uppstår för den som ska utföra hantverket – i det här fallet Fichtelius – eftersom hans trovärdighet alltid kan ifrågasättas av någon som upplever att han sitter i knä på makten.

Då är min fundering följande, Christina: Du är en av de personer i svenska medier som har burit de flesta chefsbefattningarna och ansvarsfulla uppdrag inom olika delar av medievärlden. Du har varit chef för Fichtelius tidigare. Hade du i det läget då han kommer till dig och ber att få audiens för detta projekt bett honom att samtidigt fortsätta att vara inrikespolitisk kommentator?

Christina Jutterström: Den frågan har jag fått flera gånger. Jag har bestämt mig för att det verkligen är en hypotetisk fråga. Jag var inte där och det gällde inte för mig att ta ställning till frågan och därför vill jag inte svara på den.

Kenth Högström (s): Jag förstår svårighetsgraden i det. Men eftersom Fichtelius startade projektet just månaderna efter det att TV 4 hade gjort en publik och öppen redovisande dokumentär om Ingvar Carlssons sista år som statsminister så funderar jag på om SVT vid den tidpunkten hade lagt sig vinn om en annan policy, eller om man ville ta upp en konkurrerande tråd. TV 4 gjorde ju det här öppet, och följde Ingvar ett och ett halvt år under den sista tiden. Det var därför jag ställde frågan, men jag tackar för svaret.

Christina Jutterström: Om det har jag ingen aning.

Ordföranden: Tack för det. Ordet är fritt. Om ingen har någon ytterligare fråga till Christina Jutterström så ber vi att få tacka för att du har velat komma hit och för att vi har fått ställa frågor. Jag hoppas att vi har kunnat respektera den gränsskrivning som finns mellan att granska statsministern och att granska medierna. Tack så mycket! Därmed är vi klara med dagens sammanträde.

BILAGA B7Konstitutionsutskottets slutna utfrågningar
den 8 april 2003**Sluten utfrågning med utrikesminister Anna Lindh***Utrikesminister Anna Lindhs ansvar för regeringens agerande rörande en fängslad svensk medborgare på Guantánamobasen¹*

Ordföranden: Då inleder vi dagens utfrågningar med en sluten utfrågning i ärendet rörande en fängslad svensk medborgare på Guantánamobasen. Jag vill hälsa utrikesminister Anna Lindh med medarbetarna Olof Huldtgren och Stefan Amér välkomna hit. Vi gör som vi brukar göra och lämnar ett utrymme för en kort introduktion. Därefter tänker jag ge ordet till företrädare för det parti som har fört fram granskningsanmälan.

Utrikesminister Anna Lindh: Eftersom utskottet har fått en detaljerad redogörelse för allt vi har gjort tänkte jag vara ganska kort i min inledning.

Det vi sammanfattningsvis kan visa att vi har gjort är att Sverige har agerat ända sedan första stund. Vi har agerat mer aktivt än något annat land både vad gäller engagemang och politisk nivå. Vi har också försökt få till stånd ett gemensamt europeiskt agerande tillsammans med andra länder, men tyvärr har vi inte fått andra länder att vilja ha ett gemensamt agerande. Som alla vet har det hittills inte hjälpt. Vi har alltså inte lyckats få loss den här svensken från Guantánamo.

En specifik fråga som jag vill beröra lite närmare och som tas upp i KU-anmälan gäller om vi hade kunnat agera ännu tidigare, om vi hade kunnat agera innan svensken överfördes till Guantánamo.

Låt oss gå tillbaka och se på händelserna runt hans fängslande. Koalitionens anfall inleddes i början av oktober 2001. I december 2001 genomfördes framför allt attacker i Tora Bora-området där man misstänkte att bin Ladin fanns och i området kring Kandahar. I samband med de här striderna var det många människor som flydde över gränsen till Pakistan. Den 20 december publicerades uppgifter i pakistanska medier om att en arabisk man med en svensk passhandling hade gripits. Hans namn uppgavs då vara Mehdi Muhammed Ghezali och han sades ha ingått i en grupp bestående av 156 al-Qaidamedlemmar som några dagar tidigare hade arresterats av pakistanska myndigheter när de försökte fly in i Pakistan från Afghanistan, från Tora Bora-området. I samband med detta gjordes det ett flykttförsök från fängstransporten. Det blev en eldstrid och flera fängsvaktare och al-Qaidamedlemmar dödades. Några uppgavs ha flytt och några återarresterades och däribland Ghezali.

¹ Under utfrågningen behandlades uppgifter för vilka gäller sekretess. Uppgifter har därför strukits i utskriften. Där text har redigerats bort finns följande markering [...]

På basis av de här tidningsuppgifterna tog vår ambassad kontakt med både pakistanska utrikesministeriet och myndigheter i den regionen, men de kunde varken bekräfta att det fanns någon med det namnet eller att det skulle finnas någon med en svensk passhandling. Ambassaden gjorde upprepade påstötningar men fick hela tiden nekande svar. Man kontaktade också de amerikanska och brittiska beskickningarna, men inte heller där fick man någon klagörande information.

Det här är viktigt att nämna eftersom man i KU-anmälan gör en jämförelse med en tillfångatagen tysk medborgare. Skillnaden är dock att den tyska medborgaren försökte resa in i Pakistan via en officiell gränspassage. Därmed kom hans identitet till känna. När tyskarna frågade de pakistanska myndigheterna fick de omedelbart ett bekräftande svar.

Förutom att vi engagerade oss mycket från ambassaden i Islamabad tog också Utrikesdepartementet kontakt med Rikspolisstyrelsen här i Sverige för att försöka klarlägga identiteten på den här personen och se ifall vi över huvud taget hade någon sådan svensk. Men det gick inte heller att göra någon identifiering i polisens register eller ens hitta personen utifrån de uppgifter som vi då hade.

Jag kan inte se annat än att vi gjorde allt för att så tidigt som möjligt försöka få klarhet i de här pressuppgifterna.

Låt mig bara nämna vad som har hänt efter det att vi har lämnat vår rapport till KU, det yttrande som ni har tagit del av. Yttrandet avslutas med att det fördes samtal i Washington mellan kabinetssekreteraren och rättschefen från Sverige och respektive amerikanska representanter. Det följdes sedan upp genom att det amerikanska sändebudet Prosper kom till Sverige för att fortsätta diskussionerna. Det stod då ganska klart att vi fortfarande har helt olika syn på folkrätten. Vi har olika syn i grunden och principiellt på Guantánamo och det här sättet att hålla personer fängslade.

[...]

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Tack för föredragningen, Anna Lindh. Jag har två ganska korta frågor efter att ha tittat på de papper vi har fått. Här finns det en beskrivning av alla de kontakter som varit mellan länderna och allting som har gjorts. Det finns två punkter efter varandra. Först har vi den 11 januari 2002 då den amerikanska Stockholmsambassaden meddelar att någon svensk inte befann sig bland dem som skulle överföras till Guantánamo. Sedan den 18 januari då State Departement meddelar att en svensk medborgare i fängsligt förvar förts från Afghanistan till Guantánamobasen. Det här är två olika uppgifter varav den senare är riktig och den första uppenbarligen är oriktig. Reagerade man på något sätt mot att oriktiga uppgifter hade lämnats? Det var en av de korta frågorna.

Den andra korta frågan gäller en annan uppgift. I den danska tidningen Politiken uttalade den danska regeringen den 6 september 2002 att de inte fått någon propå om ett samarbete. Är det så att den uppgift som den danska regeringen lämnar ut där inte stämmer?

Utrikesminister Anna Lindh: När fångarna fördes över till Guantánamo skedde det i flera olika transporter. [...]

Jag vet inte exakt när vi började påtryckningarna på andra EU-länder för att agera gemensamt. Men vi har haft väldigt många kontakter. Jag är ganska övertygad om att vi hade de första kontakterna på ministernivå redan före september 2002, men jag vågar inte säga exakta datum. Detta var ju också någonting som skedde successivt när vi började tala med de andra och ville veta om inte de andra hade motsvarande problem. Så småningom försökte vi också övertyga andra länder om att vi skulle agera gemensamt.

Gustav Fridolin (mp): Först har jag en kort motfråga. Du tror att den första kontakten på ministernivå togs innan den 6 september 2002. Kan man då förutsätta att det hade tagits kontakter på andra nivåer innan dess?

Sedan har jag en fråga rörande vissa uttalanden som har gjorts kring den här affären. Vid något tillfälle har det i TV 4:s webbupplaga stått ett uttalande från rättschefen Carl-Henrik Ehrenkrona om att man inte trodde att det gick att få loss honom och att amerikanerna var så bestämda i sina argument. Det finns också några andra uttalanden som andas en viss uppgivenhet. Jag vill fråga utrikesministern om hon anser att det har gagnat saken att sprida den uppgivenheten, om det var ett olycksfall i ämbetet eller möjligtvis felciteringar?

Utrikesminister Anna Lindh: Så här i efterhand kan man väl säga att det tyvärr var en ganska realistisk kommentar ifrån rättschefen. Jag tror inte att det på något sätt har påverkat ärendet. Det rättschefen försökte göra var att minska de förhoppningar som ett tag fanns om att så fort man fick kontakter skulle svensken också frigges. Han försökte ärligt att säga att han inte trodde att det fanns någon chans just då att få svensken frigiven. Det innebär inte att man har minskat ansträngningarna för detta eller att man inte har fortsatt med ett väldigt intensivt arbete. Han tyckte väl att han som jurist skulle göra en saklig bedömning av rättsläget just då.

Gustav Fridolin (mp): Om jag har förstått det rätt löd uttalandet: Jag tror inte att vi kommer att få hem honom. Amerikanarnas argument är så bestämda när det gäller samtliga fångar på Guantánamobasen.

Det känns ju ganska definitivt. Det känns inte som om han säger att just nu när vi åker dit kommer vi inte att få hem honom. Men det var alltså bara ett sätt att försöka lugna en möjlig opinion från att tro att han skulle komma hem snart.

Utrikesminister Anna Lindh: Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att han inte uttalar sig som politiker. Han uttalar sig som jurist för att ge en faktiskt bedömning av läget. Han bedömde då att möjligheterna var väldigt begränsade med tanke på att amerikanerna lät som de gjorde och med tanke på att de inte frigav några. Därför handlade det inte på något sätt om att försöka få ned ambitionsnivån. Det handlade bara om att ge en bedömning av en faktisk juridisk situation.

Sedan vill jag också bara konfirmera att jag inte har papper på när de första ministerkontakterna skedde, men tjänstemannakontakterna inom EU för att få ett gemensamt agerande började redan på våren 2002. Jag är ganska övertygad om att vi hade de första ministerkontakterna vid ungefär samma tillfälle.

Göran Magnusson (s): Jag har en mycket kort fråga. Vi har fått ett ganska omfattande skriftligt material. Jag tycker att det ger en bra bild av detta. Jag vill fråga utrikesministern om det till dags dato har framförts någon annan anklagelse från USA mot den svenska medborgaren än vad som sades från början, nämligen ett direkt samröre med al-Qaida.

Utrikesminister Anna Lindh: Nej, vi har inte fått några ytterligare anklagelser.

Helena Bargholtz (fp): Har regeringen tagit reda på om den här mannen har fler medborgarskap än det svenska?

Utrikesminister Anna Lindh: Det finns inte något som vi känner till. Det finns en begränsning när det gäller att leta reda på medborgarskap. Eftersom man har gått igenom hans bakgrund skulle det nog förvåna oss om han hade fler medborgarskap. Han har inte bott utomlands i längre perioder i yngre år så att han har anledning att ha andra medborgarskap.

Helena Bargholtz (fp): Jag tänkte att det kunde vara kopplat till föräldrarnas medborgarskap och att han kunde ha ärvt det.

Utrikesminister Anna Lindh: Det är ingenting som vi känner till.

Tuve Skånberg (kd): [...]

Utrikesminister Anna Lindh: Han har haft ett par svenska besök som huvudsakligen har syftat till att få reda på vilka förhållanden han har nu. [...]

Mats Einarsson (v): Jag har några frågor som hänger ganska väl ihop. Jag tror att jag ställer dem i en följd. I rapporten från det första mötet, som är undertecknad av Bosse och Arne eller något sådant, ställs den raka frågan om Ghezali är terrorist. Man gör också en egen väldigt preliminär bedömning av vartåt man tycker det lutar. Då är frågan: Vilka åtgärder har regeringen själv vidtagit för att skaffa fram mer information om Ghezalis bakgrund, verksamhet i Afghanistan och så vidare? Vilken bedömning har regeringen gjort vad gäller Ghezalis eventuella inblandning i terrorism? Vilken betydelse har den bedömningen för regeringens agerande?

Utrikesminister Anna Lindh: [...]

Mats Einarsson (v): Jag har en kort följdfråga och sedan ytterligare en fråga. Regeringen har inte gjort några egna undersökningar. Har regeringen ändå på något sätt erhållit sådana informationer som har betydelse?

Utrikesminister Anna Lindh: Regeringen har inte erhållit någon specifik information. Regeringen vill inte ta på sig rättsuppgifter. Regeringen kan inte gå in och agera vare sig åklagare eller försvarsadvokat i det här fallet. Däremot vill vi att en svensk medborgare behandlas korrekt, och vi har gjort allt för att han ska släppas loss eller anklagas.

Mats Einarsson (v): Då har jag en fråga till. Den är hypotetisk men bör kanske ställas i alla fall. Om USA säger sig vara beredda att släppa Ghezali eller utlämna honom till Sverige under förutsättning att han åtalas i Sverige eller om man ställer något annat liknande villkor för ett frisläppande, hur skulle regeringen se på ett sådant agerande?

Utrikesminister Anna Lindh: Den svenska rättsapparaten måste följa svenska lagar. Det innebär att den svenska regeringen aldrig kan göra något åtagande om att arrestera någon, häkta någon eller behålla någon i fängelse om inte den svenska rättsapparaten anser att det finns grund för det. Därför kan vi aldrig utfärda den typen av löften. Det vet USA också. Vi har varit väldigt noga med att tala om det från början.

Pär Axel Sahlberg (s): [...]

Diskussionen om folkrätten är ju möjligen mer vidsträckt nu än då. Påverkar detta Sveriges agerande?

Utrikesminister Anna Lindh: Ambassadör Heimbold har nog framhållit samma sak i alla frågor under hela den tid han har varit i Sverige, och det har inte påverkat Sveriges agerande. Jag uppfattar också att det därför var väldigt värdefullt att vi fick hit det särskilda sändebudet Prosper som vi kunde föra en riktig sakdebatt med.

Ordföranden: Låt mig ställa en fråga. Finns det något i regeringens framtida agerande vad avser regeringens planer på fortsatt initiativ som kan bidra till att sprida ljus när det gäller KU:s granskning?

Utrikesminister Anna Lindh: [...]

Kerstin Lundgren (c): Herr ordförande! I de handlingar som finns nämns det att inledningsvis var det främsta målet att få till stånd ett besök hos svensken. Det framgår ganska tydligt av daganteckningarna att de försöken har diskuterats ganska mycket, likaså brev. Men frågan är om det är rimligt att det i princip tar fram till april månad innan man tydligt lyfter fram krav på besked om varför personen hålls frihetsberövad.

Utrikesminister Anna Lindh: Vi ville naturligtvis ha all information på en gång. Det krävde vi också. Sedan ville vi också få möjlighet att göra ett första besök. De här besöken har varit omgärdade med väldigt stora problem och väldigt stora svårigheter. De har framför allt hanterats av Pentagon och inte av någon annan myndighet. Vi krävde all information och all öppenhet kring svensken från början. I samband med mitt besök, det är väl det du hänvisar till, i april det första året skärpte vi också kraven. Jag tog upp ärendet direkt med utrikesminister Powell. Jag vet inte om det var det du hänsoftade till.

Kerstin Lundgren (c): Direkt efter den 15 maj kom uppenbarligen en direkt hemställan om att få ett besked på vilka grunder detta skett. Då undrar jag om det är UD:s vanliga hållning att det blir en sådan tidsutdräkt innan man officiellt framför krav på att få besked när svenskar är frihetsberövade.

Utrikesminister Anna Lindh: Kraven på information och kraven på att få veta varför han satt där framfördes från början. Det som hände var, precis det som

vi har sett också i fallet med de tre svenskarna på sanktionslistan, att man hela tiden trappar upp argumentationen. I det här fallet sade vi att vi inte hade fått någon information om varför svensken sitter där. Då intensifierade vi kraven på att han också skulle lagföras.

Kerstin Lundgren (c): Det finns bara en notering när det gäller EU-spåret, och det är en notering från den 21 januari när en diskussion om detta har tagits upp på en polchefslunch. I övrigt finns det ingen tydlig notering, åtminstone inte vid en snabb genomläsning. Hur pass aktivt har EU-spåret drivits när det gäller att få en samlad hållning i den här frågan?

Utrikesminister Anna Lindh: Det har tagits upp mycket aktivt. Vi har tagit upp det med utrikesministrarna och med alla de enskilda länder som har haft fångar på Guantánamo. Jag har tagit upp det med alla ministrar som har haft fångar på Guantánamo. Vår Coreperambassadör och vårt utrikesråd har tagit upp det med sina motsvarigheter. Vi har tagit upp det på gemensamma möten där alla har varit närvarande. Det har varit oerhört många kontakter. Eftersom vi ville ha ett positivt besked är det ingenting som vi har lyft in som formella dagordningspunkter, därför att då hade det varit ännu mer omöjligt att få ett agerande. Det har bara skett vid något enstaka tillfälle.

Resten av aktiviteterna har skett genom att vi har haft samtal med de berörda. Det kan ju också kontrolleras med dem. Alla av dem kan bekräfta att vi har agerat väldigt aktivt för att få ett EU-spår, men där har de menat att det skulle försämra förutsättningarna för deras representanter om vi hade ett gemensamt EU-spår. Man kan dock konstatera att ingen av dem heller har fått sina medborgare frisläppta. Den tysta och icke samordnade diplomati som de har verkat för har inte fungerat mer effektivt än den mer högljudda svenska.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Den diskussion vi har haft här i utskottet har gett mig anledning att vilja ställa tre ganska korta följdfrågor. Jag gör det i en följd för att vinna tid.

Göran Magnusson ställde frågan om det hade kommit några vidare anklagelser, och Anna Lindh bekräftade att så inte var fallet. I en bisats nämnde Magnusson mer än de anklagelser som finns om direkt samröre med al-Qaida. Det var mer eller mindre ett presidentuttalande. Då vill jag fråga om det är regeringens bedömning att någon som helst anklagelse har riktats mot Mehdi Muhammed Ghezali.

Den andra frågan är en kort följdfråga utifrån svaret som gavs på Tuve Skånbergs fråga om Ghezali har informerats fullt ut om beredvilligheten och vad som hade kunnat bli resultatet av ett vidare samarbete. Mot bakgrund av det undrar jag vilka ansträngningar som har gjorts för att få med advokaten, som för övrigt är suppleant i detta utskott också, på de resor som har gjorts för att möta Ghezali.

Slutligen gäller det frågan om att gå vidare. När man krävde hans frigivande var det ju på något sätt ändå ett visst avsteg från den tidigare något tystare diplomatin. Finns det några funderingar på att gå vidare på det spåret med diplomatiska åtgärder som att protestera i offentliga sammanhang eller

att kalla hem ambassadören? Det har ju varit uppe i debatten. Det gäller kanske inte just det specifikt men den typen av åtgärder.

Utrikesminister Anna Lindh: Vi har inte uppfattat någon direkt anklagelse. Det är en generell anklagelse att alla som har funnits i den här regionen vid det tillfället och kommit på det här sättet ses som en säkerhetsrisk för att de kan ha samband med al-Qaida, men det finns inga mer tydliga anklagelser. [...]

Ordföranden: Tack för det! Då bryter vi denna del av utskottsutfrågningen. Vi har ytterligare ett ärende, nr 11, om samråd med EU-nämnden om ordförandeskapet för Europeiska rådet. Det kommer alltså att vara en öppen utfrågning i andrakammarsalen. Vi ajournerar oss här och siktar på att kunna börja där borta halv tolv, vilket innebär att alla måste gå hastigt.

BILAGA B8Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 8 april 2003**Utfrågning med utrikesminister Anna Lindh***Omfattningen av regeringens skyldighet att samråda med EU-nämnden*

Ordföranden: Då återupptar vi konstitutionsutskottets sammanträde med en öppen utfrågning av utrikesminister Anna Lindh i granskningsärende nr 11, Samråd med EU-nämnden om ordförandeskapet för Europeiska rådet.

Jag hälsar Anna Lindh tillsammans med Axel Moberg och Stefan Amér välkomna hit. Vi gör som vi brukar göra, att vi lämnar över ordet till den inbjudna gästen. Därefter ges ordet till företrädaren för det parti som står bakom granskningsanmälan.

Hjärtligt välkommen, Anna Lindh!

Utrikesminister Anna Lindh: Frågan om hur det europeiska rådet och allmänna rådet ska effektiviseras har ju diskuterats under flera år. Flertalet av de frågor som diskuterats kräver ju inte fördragsändring, vilket innebär att rådet också kontinuerligt arbetar med att självt lösa frågorna om hur man ska arbeta mer effektivt.

En rad beslut har ju också fattats bland annat med början vid Europeiska rådet i Helsingfors 1999. Efter det fick generalsekreteraren i uppdrag att komma med ytterligare förslag till Europeiska rådet i Sevilla i juni 2002. Inför det mötet var Sverige aktivt, och vi diskuterade också frågan i EU-nämnden flera gånger. I Sevilla fick Danmark i uppdrag att fortsätta att diskutera framför allt två frågor, ordförandeskapet och språkfrågan.

Det har förts diskussioner i Coreper kring ordförandeskapsfrågan och i och för sig också kring språkfrågan. Det har varit ett starkt krav från de stora länderna plus Beneluxländerna – det vill säga knappt hälften av medlemsstaterna – på att man ska ta bort det roterande ordförandeskapet och i stället införa en vald ordförande, en stark Europapresident. Det här har många små länder vänt sig emot. Man säger att man vill ha kvar dagens ordförandeskapsrotation.

I diskussionen den 4 november gick Sverige in med ett tankepapper, ett så kallat *non-paper*, där man hade en idé till en kompromiss. Man sade att det roterande ordförandeskapet skulle behållas som något slags gruppordförandeskap, men att det skulle kunna kombineras med en vald ordförande i Europeiska rådet och i allmänna rådet. Det såg vi som en idé bland många idéer för hur man skulle kunna få en lösning på ordförandeskapsfrågan.

Detta var en bland många idéer som diskuterades i Coreper. Det läggs ständigt fram väldigt många tankepapper – så pass ofta att jag själv som utri-

kesminister inte ens läser alla dessa tankepapper i förväg. Dem tar vi ställning till när det blir dags att fatta direkta beslut.

Det här presenterades i EU-nämnden redan den 15 november, eftersom det fanns möjlighet att det eventuellt skulle bli en diskussion i allmänna rådet några dagar senare.

Det danska ordförandeskapet tyckte att det svenska tankepapperet var bra. Man sammanställde en rapport kring ordförandeskapsfrågorna och språkfrågorna till Köpenhamnsmötet. Men sedan har det inte varit någon mer diskussion, utan det hela har skjutits upp.

Så mycket kring själva sakfrågan. Sedan över till formfrågan. Då är det viktigt att komma ihåg vad ett sådant här *non-paper* egentligen är. Det är ett informellt sätt att testa idéer. Det läggs, som sagt, fram oerhört många tankepapper. Alla regeringar försöker att vara väldigt aktiva för att bidra till diskussionen. Ur detta sållas sedan en del ut som går vidare till diskussion på ministernivå. Inför detta diskuterar vi ju självklart och redovisar i EU-nämnden.

Jag gjorde en liten förfrågan om hur många *non-paper* som läggs fram. Med all reservation för att man kan se olika på det här med *non-paper* visar den preliminära beräkning som vi gjorde att det har lagts fram ungefär 500 efter jul. Det visar att detta med *non-paper* har en rätt stor omfattning.

Om man skulle försöka att förhandla om och förankra alla *non-paper* innan de läggs fram – och det skulle vara specifikt för den svenska regeringen – skulle det bli en oerhört mycket mer svårarbetad process. Det är viktigt att EU-nämnden och riksdagen är med, men det naturliga är att de engageras aktivt inför det att ett beslut ska fattas och förhandlingar verkligen ska föras. Väldigt mycket av det här är sådant som diskuteras, men som sedan aldrig går vidare.

Detta om formfrågan. Därmed är jag klar.

Ingvar Svensson (kd): Konstitutionsutskottet fastslog 1994/95 att när det gäller regeringens ställningstagande inför förhandlingar och beslut inom EU ska man låta EU-nämnden vara med och påverka. Nu har man lagt fram ett förslag till Coreper, och det föreskrivs ju inte om något speciellt samråd om detta eftersom det senare alltid kommer upp till beslut i rådet. Därför ställs inte det kravet. Men är det inte rimligt att regeringen har en processordning som gör att man vet att EU-nämnden och riksdagen är med på noterna?

Utrikesminister Anna Lindh: Samtidigt är det en pågående diskussion. Om man ska ha en formell behandling i EU-nämnden bör nog den anstå till dess att man vet att det blir en diskussion och till dess att det blir dags att ta fram en svensk position och ett svenskt ställningstagande inför ett beslut.

Ingvar Svensson (kd): Ett sådant här *non-paper* har ju inte någon rättslig ställning vare sig i svenska rättssammanhang eller i EU-sammanhang. Det fanns trots allt ett konkret förslag om ett presidentskap och ett teamarbete när det gäller övriga rådskonstellationer. Men om det är fråga om skarpa förslag, borde man inte förankra dem på något sätt i riksdagen?

Utrikesminister Anna Lindh: Jo, men det är viktigt att komma ihåg att det handlar om förslag till Coreper, det är inte krav och inte beslut som ska fattas utan det är idéer som lämnas in till Coreper. I det här fallet handlar det om att ju fler som kom in med idéer till hur man skulle hitta en kompromiss mellan de väldigt stridiga viljor som fanns, desto bättre tyckte vi från svensk sida att det var. I sak tyckte vi dessutom att detta var ett bra sätt att försöka att kombinera den vilja till kontinuitet som fanns hos de stora länderna med att samtidigt behålla det som vi och andra små och medelstora länder tycker är viktigt, nämligen ett roterande ordförandeskap och ett starkt inflytande på ordförandeskapet från medlemsländerna.

Ingvar Svensson (kd): Nu tog inte det danska ordförandeskapet upp den här frågan till fortsatt diskussion eller beslut – eller hur jag nu ska uttrycka det. Men hur avser regeringen i framtiden att hantera den här frågeställningen?

Utrikesminister Anna Lindh: Ja, när frågan ska upp till diskussion på ministernivå kommer vi självklart ... När det så småningom kommer tillbaka kommer det till allmänna rådet. I samband med att det kommer upp på allmänna rådet eller i Europeiska rådet är det klart att frågan ska diskuteras och förankras i EU-nämnden.

Göran Magnusson (s): Jag har för närvarande ingen ytterligare fråga till utrikesministern. Jag anser att det här är ganska väl utrett genom den skriftväxling som har förevarit.

Ordföranden: Jag skulle vilja ställa en fråga om detta dokument. Anna Lindh säger att det var ett av 500. Men synen på hur rådet ska fungera är väl en av de mera centrala och viktiga frågorna i diskussionen om hur institutionerna ska förändras och utvecklas. Det är ju inte bara ett av 500, eller anser Anna Lindh att det bara är ett i mängden av förslag utan hänsyn till kvaliteten i förslaget?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag tycker naturligtvis alltid att svenska förslag höjer sig över alla andra förslag när det gäller kvalitet. Men vid sidan av det är det klart att detta är ett viktigt område och viktiga frågor. Jag ville bara visa hur vanligt det är med *non-paper* och hur vanligt det är att man på det sättet sprider diskussionsidéer. Vi kan ju inte ha olika form och formbehandling och avgöra exakt vilka frågor som ska behandlas hur, utan formen måste vara att så länge det är fråga om ett diskussionspapper måste det också vara en frihet för regeringen att lämna in sådana papper.

Ordföranden: Men det var ändå en så pass viktig fråga att Anna Lindh vid samma EU-nämndsmöte där frågan kom upp konstaterade: ”Men vi borde naturligtvis ha antagit detta i nämnden innan det lades fram i Bryssel. Det ber jag nämnden om ursäkt för.”

Jag vill då ställa frågan: När det nu kom till diskussion i nämnden, påverkade detta Sveriges förhållningssätt vid allmänna rådet när detta *non-paper* diskuterades?

Utrikesminister Anna Lindh: Det blev aldrig någon diskussion, och det var också det som jag redovisade för EU-nämnden. I det läget trodde vi inte

längre att det skulle bli någon diskussion eftersom det var en så stark låsning mellan olika länder. Vi räknade med att det danska ordförandeskapet över huvud taget inte skulle ha någon saktidiskussion vid GAERC. Hade det blivit en sådan diskussion är det klart att den diskussion som vi hade haft i EU-nämnden hade påverkat mig som politiker. Jag hade ju ändå hört diskussionen i EU-nämnden.

Ordföranden: Stämmer det med tanke på att vi har sett och hört hur företrädare för regeringen även efter detta aktivt har förespråkat just denna lösning, bland annat av statsministern, men jag tror också att även utrikesministern har stått fast vid denna lösning.

Utrikesminister Anna Lindh: Jag tror, som jag har sagt här, att det är en bra lösning, och jag tror att det innebär möjlighet till en kompromiss. Sedan får vi naturligtvis fortsätta att diskutera det och förankra det i EU-nämnden innan det är dags att fatta beslut. Det är självklart att EU-nämnden fattar besluten om vilken position som Sverige i slutändan ska inta. Men det kan inte hindra att regeringen ändå måste kunna ha en uppfattning i en avgörande fråga när vi sitter mitt i diskussionen i Bryssel.

Ordföranden: Men det innebär att regeringen har drivit frågan med denna lösning vidare, även efter sammanträdet i EU-nämnden där det visades att det inte fanns majoritet för den i riksdagen?

Utrikesminister Anna Lindh: Vi har inte haft någon diskussion på några ministermöten efter det här. Man har över huvud taget inte gått vidare med dessa frågor, vare sig under det dåvarande eller det nuvarande ordförandeskapet. Jag förmodar att det är en fråga som kommer att vara kvar ända till slutet som man då kommer att förhandla om.

Ordföranden: Det finns nu en majoritet i det sammansatta utskottet mot denna typ av lösningar.

Tobias Krantz (fp): Som ordföranden var inne på är detta inte en fråga vilken som helst, utan det är en väldigt central fråga för hur EU:s framtid ska se ut. Det är också ett problem att man sätter i gång en process som på något sätt kan bli självuppfyllande om man gör ett uttalande av den här typen, och om man inte tidigt är med och förankrar det kan det bli svårt att backa från den processen.

Statsministern har också uttalat sig i efterhand om hur detta borde ha förankrats. Han sade att det kanske var formellt korrekt, men att han beklagade att ärendet hade hanterats på ett sådant sätt som nu blev fallet. Delar utrikesministern den bedömningen?

Utrikesminister Anna Lindh: Det var ju samma sak som jag sade till EU-nämnden efteråt. Det var naturligtvis olyckligt. Vi kan inte ha en ordning så att vi formellt ska hantera sådana här frågor i EU-nämnden innan vi lägger fram idépapper. Däremot borde vi ha sett till att EU-nämnden åtminstone hade fått information. Även om vi inte hade behövt lämna information hade det naturligtvis varit en positiv gest som vi borde ha gjort.

Tobias Krantz (fp): Jag vill spinna vidare på det som ordföranden och Anna Lindh var inne på tidigare om vad som har hänt efteråt. Utrikesministern sade att frågan inte hade behandlats i några formella sammanhang efter det att EU-nämnden gav ett väldigt tydligt utslag i sakfrågan. Då undrar jag: Har det förts fram i några andra informella sammanhang? *Non-paper* är ju ett formellt instrument som aktualiserar olika synpunkter. Har det lagts fram några andra *non-paper* eller förts fram synpunkter i linje med utrikesministerns tidigare uppfattning i frågan?

Utrikesminister Anna Lindh: Det har inte varit uppe vid några luncher, middagsgårar eller i några sådana sammanhang där vi har våra informella diskussioner. Det som framför allt har hänt är att andra länder har diskuterat hela frågan kring ordförandeskapet. Den enda gång som jag kan påminna mig om att jag över huvud taget har haft den här frågan uppe med något land var att jag en gång vid ett möte med den franska utrikesministern – som är en av förespråkarna för en mycket stark president – förordade att man skulle ha kvar de roterande ordförandeskapen. Jag sade då att man eventuellt kan titta på en möjlighet till en kombination, men att det är viktigt att man har kvar de roterande ordförandeskapen.

Tobias Krantz (fp): Man då säga att utrikesministern, trots det som EU-nämnden sade, ändå har vidhållit den uppfattningen som utrikesministern tidigare hade vid det här mötet?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag har fortfarande kvar min uppfattning i sak. Däremot har jag inte drivit den vid några sammanträden. Vi har inte ens haft några vare sig informella eller formella diskussioner i EU-sammanhang om detta.

Mats Einarsson (v): Det mesta är väl sagt, men jag tror ändå att det finns ett visst utrymme för förtydliganden när det gäller frågan om vilket parlamentariskt stöd som bör eller skall finnas för regeringens agerande. Jag vill formulera två frågor.

Skulle regeringen ha lagt fram detta *non-paper* i denna form och med detta innehåll om regeringen hade haft klart för sig att det saknades ett parlamentariskt stöd för de konkreta förslagen? Har det förekommit att regeringen tidigare vid något tillfälle presenterat konkreta förslag för vilka man vetat att det har saknats parlamentariskt stöd?

Utrikesminister Anna Lindh: Vi visste inte att det saknades parlamentariskt stöd för detta. Vi har inte vid något tillfälle som jag kan komma på presenterat förslag som har saknat parlamentariskt stöd. Jag har uppfattat det så att det i den här frågan egentligen mer är formen än själva sakfrågan som har avgjort sakfrågan för olika partier.

Mats Einarsson (v): Jag uppfattar det svaret på följande sätt: Om man hade tagit upp frågan i EU-nämnden och där fått klart för sig att det saknades stöd för det här konkreta förslaget, skulle regeringen inte ha lagt fram ens ett *non-paper* på det här sättet.

Utrikesminister Anna Lindh: Jag tror att det fungerar så här att hade vi förstått detta hade vi haft en diskussion med partierna i EU-nämnden, och jag är övertygad om att det då hade funnits ett betydligt starkare stöd för det här förslaget.

Kerstin Lundgren (c): Jag skulle bara vilja ha klarhet i frågan: Efter det att regeringen fick EU-nämndens åsikt klar för sig, och hur majoriteten i riksdagen såg ut, valde då regeringen att dra tillbaka sitt *non-paper* eller signalerade man tydligt att det *non-paper* som man hade överlämnat i frågan inte längre var aktuellt? Eller fortsatte ni med att göra ingenting?

Utrikesminister Anna Lindh: Nej, vi har inte dragit tillbaka vårt *non-paper*. Däremot har vi inte heller haft några diskussioner om det vare sig formellt eller informellt på ministernivå.

Kerstin Lundgren (c): Med andra ord har inte riksdagens uttalande blivit beaktliggjort i EU-kretsen?

Utrikesminister Anna Lindh: Nej, vi har över huvud taget inte haft diskussioner om den här frågan i EU-kretsen på den nivån.

Kerstin Lundgren (c): Ni har valt att inte ha dessa diskussioner?

Utrikesminister Anna Lindh: Nej, frågan har ju inte funnits med på dagordningen. Den har – som jag flera gånger har understrukit – aldrig kommit upp till diskussion.

Gustav Fridolin (mp): Jag vill börja med att fråga om det någon gång diskuterades eller fanns någon bedömning av huruvida man borde gå till EU-nämnden eller inte med en fråga av den här principiella tyngden. Om det gjordes en sådan bedömning, diskuterade man någonsin frågans politiska tyngd eller att det kanske saknades ett parlamentariskt stöd?

Utrikesminister Anna Lindh: Nej, vi hade ingen sådan diskussion. Det är så pass vanligt att man lämnar in *non-paper*. Det är någonting som sker regelbundet utan att man varje gång diskuterar vilka papper som lämnas in, formerna och processerna kring det. Det fanns inte heller någon medvetenhet om att det skulle finnas ett så stort motstånd mot det i EU-nämnden.

Gustav Fridolin (mp): På en tidigare fråga från Mats Einarsson om ni hade lämnat in det även om det rent hypotetiskt hade varit uppe i EU-nämnden svarade du att du trodde att utslaget från EU-nämnden troligtvis hade blivit ett annat. Om jag inte minns fel behandlas i morgon ett betänkande där alla riksdagens partier utom de partier som utgör regeringsunderlag yrkar avslag på frågan. De säger att detta inte var parlamentets ståndpunkt. Man får förutsätta att riksdagens partier i det fallet noggrant och inte bara utifrån det formella har överlagt om sina ståndpunkter.

Så jag vill ställa samma fråga igen: Om det hypotetiskt hade varit uppe i EU-nämnden och man där hade tydliggjort att riksdagens partier inte ville ha ett EU-presidentskap på det sätt som hade presenterats i ert *non-paper*, hade man ändå lagt fram det?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag svarar likadant igen. Jag är övertygad om att det inte hade gått med den här frågan som det gick ifall vi hade haft en diskussion med partierna i EU-nämnden innan. Då hade partierna sett fördelarna med förslaget.

Sedan har jag som tradition att jag aldrig svarar på hypotetiska frågor, och det vill jag inte heller göra i det här fallet. Men jag har ju redan sagt att vi självklart påverkades av EU-nämnden. Hade frågan kommit upp till diskussion på det möte i allmänna rådet som hölls direkt efter sammanträdet i EU-nämnden är det klart att jag hade tagit intryck av EU-nämndens uppfattning. Det har jag ju redan svarat.

Gustav Fridolin (mp): Jag konstaterar först att vi har olika bedömningar av hur det hade gått i EU-nämnden, men det kan vi lämna därhän. Jag gör min bedömning utifrån den linje som riksdagens partier i det sammansatta utskottet redovisar och som kommer upp till behandling i morgon.

Jag vill avsluta med att fråga om det är denna linje som regeringen planerar att driva. Vi har fått klart för oss att det inte har varit några diskussioner efter det att ert *non-paper* hade lämnats in, men planerar regeringen att driva denna linje i kommande diskussioner?

Utrikesminister Anna Lindh: Jag har sagt att det är min personliga uppfattning att det här är ett bra förslag. Men självklart kommer vi, när saken så småningom ska diskuteras, att hantera det formellt i riksdagen. Finns det då inte stöd för regeringens förslag finns det inte stöd för regeringens förslag. Däremot tror jag fortfarande personligen att det här är det bästa förslaget.

Pär Axel Sahlberg (s): Min bild av EU-nämndens sammanträde var att det inte var så alldeles solklart hur majoritetsförhållandena såg ut. Att det sedan fanns en lite yrvaken negativ hållning till det här utspelet var väl alldeles uppenbart. Men det är först nu som riksdagen genom sitt sammansatta utskott har en mening i frågan, och det är då ett nytt förhållande.

Jag vill att vi till sist snarare fokuserar på den process som pågår. Detta *non-paper* var naturligtvis i första hand ett slags utspel i den allmänna diskussion som förekommer i konventet, även om det danska ordförandeskapet nafsade på dessa frågor. Men kan den informella miljö som konventet representerar vara skäl för att man inte tog förslaget på så stort allvar under beredningsfasen därför att det inte var vare sig ett skarpt förslag eller ett skarpt läge? Frågor av den här typen återkom ju i ett senare skede inför regeringskonferensen då de verkligen var aktuella. Hade det någon betydelse vid bedömningen när det gäller EU-nämndens hantering?

Utrikesminister Anna Lindh: Det fanns ju oerhört många förslag i och med att konventet pågår samtidigt som vi parallellt får lite av konvergensdebatten i Coreper. Det rör sig om en idéflora med oerhört många förslag, oerhört många idéer och väldigt informella diskussioner. Ofta har man också lite *brainstorming* för att komma fram till nya lösningar och nya förslag.

Jag inledde med att säga att det har funnits all anledning att hitta många olika idéer för hur man ska kunna överbygga de spänningar och de skillnader som har funnits.

Ingvar Svensson (kd): Jag vill korrigera Pär Axel Sahlberg. EU-nämndens ordförande konstaterade vid det här tillfället att det inte förelåg någon majoritet för regeringens ställningstagande.

Vi är väl alla angelägna om Sveriges utrikespolitiska trovärdighet. Ser inte utrikesministern det som lite pinsamt om man lägger fram *non-paper* i Coreper och sedan inte kan fullfölja dem? Är det inte bra att det så att säga finns en linje i Sveriges utrikespolitik?

Sedan har jag ytterligare en kort fråga. I det här papperet som är avfattat på engelska används begreppet *president*. Det där med *president* har ju senare tonats ned. Men man skulle också ha kunnat använda *chairperson* eller *chairman* i det här sammanhanget. Ser utrikesministern någon skillnad mellan dessa begrepp?

Utrikesminister Anna Lindh: Om man läser resten av papperet kan man ganska klart se att den roll som beskrivs snarare är en ordföranderoll, men i rådet kallas det för president. Men det man beskriver i sak är ju snarare en ordföranderoll. Jag tror, som sagt, fortfarande att det är viktigt att se möjligheten att ha kvar de roterande ordförandeskapen. Det var ju kombinationen som gjorde det här papperet intressant.

Det som i sak ingår i papperet är ju en tydlig ordföranderoll med en bibehållen roll för de roterande ordförandeskapen. Det är därför som man på svenska kanske snarare säger ordförande än president. Jag tror inte att det är några problem för oss att i alla framtida sammanhang kalla det för ordförande i stället för president. Det kan naturligtvis ha en viktig betydelse.

Ordföranden: Vi ber att få tacka utrikesminister Anna Lindh med medarbetare för detta. Jag förklarar utfrågningen i denna del för avslutad.

BILAGA B9

Konstitutionsutskottets offentliga utfrågningar
den 8 april 2003

Utfrågning med statsminister Göran Persson

*Statsrådet Jan O. Karlssons ersättning från Europeiska revisionsrätten m.m.,
Omfattningen av regeringens skyldighet att samråda med EU-nämnden,
Statsministerns roll när det gäller f.d. näringsministern Björn Rosengrens uppdrag åt Stenbeckssfären,
Statsminister Göran Perssons agerande i samband med ett intervjuprojekt,
Regeringens ansvar för hanteringen av medel från Europeiska socialfonden, och
Överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.*

Ordföranden: Vi återupptar konstitutionsutskottets sammanträde med öppen utfrågning. Vi har nu kommit till granskningsärendet 16–18, statsminister Göran Perssons agerande i samband med ett dokumentärfilmsprojekt om honom själv.

Vi gör så att vi låter frågorna gälla ärende efter ärende. Vi låter statsministern inleda med en kort kommentar, och därefter ger jag ordet till företrädare för de partier som har lämnat in granskningsanmälan.

Välkommen hit, Göran Persson! Varsågod, ordet är ditt!

Statsminister Göran Persson: Tack så mycket! Jag tror att jag gör som jag brukar. Det som finns i argumenteringen finns i text, så jag ser ingen större anledning att lägga ut texten ytterligare. Jag är beredd att svara på era frågor.

Tobias Krantz (fp): Jag tänkte ställa frågor om det avtal som ingicks mellan Göran Persson och Sveriges Television. I det papper som vi har fått från Göran Persson i förväg sägs att det här var ett personligt åtagande. Just det uttrycket används. När vi hade Christina Jutterström på besök i utskottet förra tisdagen gjorde hon en annan bedömning. Hon menade att det var en överenskommelse, ett *gentlemen's agreement*, mellan Sveriges Television och Göran Persson som statsminister eftersom dokumentären handlar om Göran Persson under hans statsministertid.

Här står uppenbarligen uppgift emot uppgift. Statsministern har tidigare sagt att det var ett personligt åtagande, och Christina Jutterström säger att det här är någonting som Göran Persson rimligen ingick i sin egenskap av statsminister. Vilken är den riktiga uppgiften?

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande, det här är ett avtal som jag har ingått som privatperson. Det kan inte fullgöras av någon annan än mig själv, och därmed är saken klar.

Jag kan tänka mig paralleller. Jag för just nu samtal med ett förlag om att ge ut en beskrivning av samma statsministertid. Det är ingenting som jag tänker ta till Regeringskansliet för att stämpla in som en offentlig handling. Det gör jag själv, och det är ingenting som Regeringskansliet ska bereda, utan det är min egen relation med det förlaget – om det nu blir av, vill säga.

Som statsminister är man visserligen statsminister dygnet runt, men man är också, ibland, privatperson. Ibland är man något annat. Och i det här fallet är det ingen tvekan om att avtalet har ingåtts mellan mig som privatperson och Sveriges Television.

Tobias Krantz (fp): Då skulle jag vilja gå vidare till just avtalets innebörd och innehåll. I ett uttalande som statsministern gjorde den 16 december förra året när den här frågan hade kommit upp sade statsministern att han övervägde att kontakta en jurist. Statsministern sade till Aktuellt: Då bryter SVT mot det avtal vi hade och då tror jag att jag får be en jurist hjälpa mig med en granskning av den handlingen.

Då är min fråga: Vad var tanken med att statsministern skulle ta kontakt med och rådfråga en jurist? Fanns det någon annan tanke med att rådfråga en jurist än att på något sätt framställa rättsliga anspråk mot Sveriges Television om Sveriges Television sände detta material tidigare än vad som angavs i avtalet?

Statsminister Göran Persson: Jag ska villigt erkänna att jag är lite osäker på lagkomplexet. Som politiker sysslar man ju inte så där alldeles dagligen med yttrandefrihetsgrundlagarna, utan det sker av och till. Jag upplevde att jag när jag ingick avtalet med Sveriges Television fick ett anonymitetsskydd, ett källskydd, och det är centralt i yttrandefriheten. Det gäller också en statsminister, en privatperson som Göran Persson. När det då påstods att jag skulle röjas som källa blev jag väldigt fundersam och kände mig osäker. Jag behövde rådfråga en jurist. Läser du uttalandet så ser du att också uttalandet är lite osäkert som sådant: Då *tror* jag att jag får rådfråga en jurist: Någoting sådant säger jag. Det är bakgrunden.

Sedan har jag fått klart för mig att också jag omfattas av källskyddet och att om Sveriges Television hade brutit mot avtalet och röjt mig som källa så hade Sveriges Television, vad jag förstår, hamnat i ett läge där de hade kunnat ställas till ansvar för den saken. Men det var aldrig min avsikt.

Tobias Krantz (fp): En av de frågor som vi huvudsakligen har att bedöma här handlar förstås om statsministern genom sitt avtal har skaffat sig ett otillbörligt inflytande över Sveriges Televisions rätt att granska exempelvis statsministern. Det är det som är utskottets uppgift. Det som är intressant här i sammanhanget är ju då: Vilken bedömning gjorde statsministern vid den här tidpunkten, i december förra året: Var det så att statsministern, enligt statsministerns uppfattning *då*, hade möjlighet och rätt att ställa de här kraven på Sveriges Television, det vill säga att Sveriges Television inte skulle sända det

här materialet förrän statsministern hade avgått som statsminister? Min följdfråga blir: Gör statsministern i så fall i dag en annan bedömning på den här punkten?

Statsminister Göran Persson: Jag har aldrig tvekat om SVT:s ambition att leva upp till avtalet. Det bekräftades ju också av SVT:s vd när hon gästade utskottet här för någon vecka sedan. SVT tänker hålla avtalet. Mot den bakgrunden känner jag mig inte orolig på den punkten och har ingen som helst anledning att ens reflektera över det. Jag har aldrig trott det. Det var situationen då jag skulle röjas som källa som jag upplevde som lite obehaglig, och därför ville jag få en test av lagstiftningen.

Sedan ska vi komma ihåg en annan sak. Det är SVT:s initiativ. Jag har inte kontaktat SVT, utan de söker upp mig. Jag är först lite tveksam, därför att det här tar tid. Det som så småningom övertygade mig om att det var värt tiden var att det var en kvalificerad journalist som faktiskt förstod det vi sysslar med och kunde ställa begåvade frågor och leda ett samtal kring aktuell politik som också fick mig att av och till reflektera lite över situationen.

Detta är SVT:s initiativ, och vad jag förstår har Christina Jutterström också sagt att de tänker hålla avtalet. Vad jag förstår har de aldrig tänkt röja mig som källa i de sammanhang där de använder det vi talar om som underlag eller bakgrundsmaterial, exempelvis inom politisk kommentar eller analys.

Ingvar Svensson (kd): I det papper som vi har fått från Statsrådsberedningen står det om det här avtalet att det, utöver detta med det personliga åtagandet, går längre än vad som följer av Göran Perssons uppdrag som statsminister. Vad då längre? Ska man förstå det här papperet som att det innefattar en del av statsministeruppdraget?

Statsminister Göran Persson: Om du tänker på min roll som statsminister kan jag i det sammanhanget naturligtvis ersättas av någon annan. Men det här avtalet är ingånget med Göran Persson, och det är jag som person som kommenterar detta. Det handlar om mina statsministerår, men det handlar om fler saker. Det handlar om min partiledartid. Det handlar naturligtvis också om min personliga situation och om andra reflexioner om livet och döden som är kopplade till den vandring vi har här på jorden. Så är det ju, och det leder längre än bara till att handla om statsministern. Det är Göran Persson som person som har ingått detta avtal.

Ingvar Svensson (kd): I avtalet är det lite sammanblandning. Christina Jutterström uppfattar detta som ett avtal med statsministern, och man skulle ha publiceringsrätten efter att statsministern lämnat posten som statsminister. Men enligt avtalet är det en viss förvirring. Jag undrar om Göran Persson som person skulle kunna reda ut detta.

Göran Perssons period som partiledare och statsminister, står det i punkt ett. I punkt två står det: slutat som partiledare och/eller statsminister. Men i punkt tre står det att man kan publicera det här när han avgår som partiledare.

Jag undrar bara vad det egentligen är som gäller i sammanhanget.

Statsminister Göran Persson: Jag har uppfattat att det är det senare som gäller: Efter min tid som partiledare.

Sedan är väl inte avtalet ett under av juridisk fingerfärdighet, om jag uttrycker mig försiktigt, men det är väl i så fall, vad jag förstod, det papper som Fichtelius använde för att förankra sig bakåt mot sina chefer. Han drog det där för mig.

Ytterst är ju en sådan här relation en fråga om förtroende, och jag lade aldrig ned någon kraft eller tid på att titta på de enskilda formuleringarna. Jag litade på SVT: Om de vill ha med mig på ett sådant här omfattande dokumentärfilmsprojekt så är det seriöst. Det viktiga för mig var att jag inte skulle röjas som källa, med tanke på att vi säger rätt mycket i de här intervjuerna om det aktuella läget i landet.

Ingvar Svensson (kd): Avtalet eller överenskommelsen ingicks ju på våren 1996. Såvitt jag förstår fick inte statsministern någon kopia av det här avtalet. Men på hösten 2002 överväger statsministern att rättsligt granska detta. Det betyder att man måste vara mycket väl informerad. Hade statsministern hela avtalet i huvudet under denna tid?

Statsminister Göran Persson: Det var egentligen två saker: dels det att man skulle sända detta när jag hade gått, dels att jag inte skulle röjas som källa. Och plötsligt säger man att man nu ska sända det här, och jag ser framför mig en situation där jag har sagt rätt mycket saker om både det ena och det andra som plötsligt ska så att säga offentliggöras i strid med det handslag som vi har växlat. Här ska jag stå då, och vara röjd som källa, vilket jag tyckte var mycket märkligt. Jag var osäker, ska jag säga, på vad lagstiftningen innebar, därför att, som jag sade förut: Jag är inte expert på den här delen av grundlagen. Men senare har jag förstått att den ryggmärgsreaktion som jag hade – detta kan rimligen inte vara rätt – också var den riktiga. Jag är också omfattad av källskyddet.

Ingvar Svensson (kd): Det är riktigt, men i yttrandefrihetsgrundlagen finns ju också förbud mot hindrande åtgärder. Ett sådant uttalande av statsministern skulle ju kunna tänkas uppfattas som en hindrande åtgärd gentemot dem som är ansvariga för detta.

Jag vill ställa en fråga till. Sveriges Television har ju en granskande uppgift även gentemot statsministern. Kan statsministern tänka sig att ett sådant avtal som här har ingåtts innebär ett visst hinder för Sveriges Television att utöva sin granskande verksamhet?

Statsminister Göran Persson: Svar nej. Det har ju också vidimerats av Christina Jutterström när hon var här i utskottet. Där känner jag mig trygg.

För min del har det handlat om ett som jag upplever det unikt projekt. Det kanske inte är så unikt som jag först trodde. Jag såg nyligen hur den danske statsministern släppte in TV-journalister som följde toppmötet i Köpenhamn, tydligen på villkor att det danska regeringskansliet fick stryka fritt i programmet allt sådant som rörde relation till främmande makt. Någonting sådant har jag aldrig aspirerat på.

Ordföranden: Det är ju självfallet så att avtalet sträcker sig längre bort än vad det innebär att vara statsminister. Men skälet till att vi har den här granskningen är att det är statsministern som har ingått avtalet.

Det som jag skulle vilja ställa första frågan om är: Eftersom statsministern skulle granska avtalet enligt den intervju som Tobias Krantz tidigare refererade måste statsministern ha ansett att avtalet innehöll någonting som innebar någon typ av krav eller förpliktelser eller några rättigheter för statsministern. Då skulle jag vilja ställa frågan: Vilka krav, rättigheter eller förpliktelser utöver vad normalt källskydd innebär anser Göran Persson att det avtal han ingått som statsminister med Sveriges Television gav honom?

Statsminister Göran Persson: Jag ska bara se om det är korrekt citerat. Jag ska ta fram utskriften från TV-inslaget. Min minnesbild är att jag säger att jag ska granska handlingen, men ...

Ordföranden: Jag kan hjälpa till. Det står: Då bryter SVT mot det avtal vi hade och då tror jag att jag får be en jurist hjälpa mig med en granskning av den handlingen.

Statsminister Göran Persson: Just det. Handlingen i sammanhanget är väl i så fall själva agerandet, alltså att man handlar på detta sätt. Avtalet som vi har ingått är muntligt. Det är ett *gentlemen's agreement*.

Ordföranden: Så det avtal som fanns innehöll ingenting annat än det som är normalt förekommande i alla fall av källskydd och anonymitetsskydd? Det fanns ingenting annat i detta avtal som statsministern hade?

Statsminister Göran Persson: Det avtal jag syftar på är ju det som är uppvisat för mig, som finns utlagt på Sveriges Radios hemsida och som han drar för mig när vi börjar, och jag säger: Okej, jag litar på dig. Vi tar i hand på det här, och vi kör efter de här reglerna. Svårare än så är det inte.

Ordföranden: Det är intressanta med det här avtalet är ju att det sträcker sig långt. Det handlar ju om att man faktiskt har en inbäddad journalist, vilket ger konsekvenser i olika riktningar, både för vad man kan förvänta sig av statsministerns framtida agerande och också för vad det innebär för kontrollen och uppföljningen från den rätt ledande nyhetsreporter som det är fråga om i det här fallet.

Jag skulle vilja ställa en fråga om en reflexion från Göran Persson. Meddelandeskyddet är ju till för att granska den offentliga makten. Vad blir det för konsekvenser om en ledande utövare av den offentliga makten ingår ett avtal som möjliggör att han kan föra ut saker i den offentliga debatten utan att sedan stå till svars för de uppgifterna? Hur ser Göran Persson på själva integritetsfrågan mellan den granskande makten, medierna, och han själv i form av den exekutiva makten? Det handlar inte bara om exakt vad som står i lagtexten utan också synen på integriteten och omdömesfrågan här.

Statsminister Göran Persson: I en mening skiljer sig det här avtalet från vad som är normalt: Det är längre över tid. Men arbetsmetoden, att jag samtalar med journalister och gör det utan att jag blir röjd som källa – jag ger bakgrund och sammanhang som gör att de i sin tur kan göra en korrekt analys –

det är den normala. Jag skulle inte vara särskilt överraskad om de flesta av KU:s ledamöter som sitter framför mig nu har använt sig av precis samma arbetsmetod.

Senast såg vi det ju i helgen, när den moderata partiledarstriden rullades upp i Svenska Dagbladet, där en journalist skriver att till grund för den här artikeln ligger intervjuer med ett 20-tal ledande moderater som så att säga har låtit sig intervjuas utan att man för den skull anger dem som källa. Detta är mycket vanligt. Det unika med detta är att det har pågått under en lång tid.

Hur det sedan inverkar på den journalistiska hanteringen har jag inte vågat bedöma, därför att det är inte min sak. Rimligen ska journalisten själv, utifrån sin etiska övertygelse, klara att dra gränslinjen, och hans chef i sammanhanget, Christina Jutterström, har ju inför utskottet vidimerat att det inte har funnits den typen av svårigheter.

Ordföranden: Jag vill gärna för klarhets skull säga att i den artikel som Göran Persson refererade till var det inte fråga om 20 olika moderata statsministrar utan enskilda privatpersoner. Skillnaden är, tyvärr vill jag gärna säga, att det är statsministern vi nu granskar. Den fråga jag vill avsluta med gäller om inte den fråga om integritet som jag här berörde också borde ha lett till att även statsministern känner viss återhållsamhet vad gäller att ha en relation som sträcker sig över tio år och som rimligtvis påverkar synen på och förutsättningarna för granskningen och kontrollen av honom själv.

Statsminister Göran Persson: Nu får vi se om det blir tio år. Det är trots allt från 1996 till i dag som vi har hållit på. Det är sju år.

Ordföranden: Ja, men statsministern är vald till 2006 för tillfället.

Statsminister Göran Persson: Just det, och jag hoppas att du får rätt!

Nej, principiellt har jag ingen annan bedömning av detta. Sedan kan jag i och för sig förstå att den journalist som gör arbetet naturligtvis är extra på sin vakt. Det är ett oerhört kvalificerat material som ställs till förfogande på så sätt, som kan användas för kommentar och analys.

Det har påståtts att det här otillbörligen skulle ha gynnat socialdemokratin och mig i kommentarer i SVT. Det har ju också granskats. Det har varit föremål för anmälningar till nämnden. Alla de anmälningarna har ju avvisats. Det journalistiska arbete som journalisterna har gjort har ju levt upp till de krav, de normer och den etik som gäller. Det vidimerades ju också av Christina Jutterström.

Avtalet är långt, ja, men källskyddet gäller också för en statsminister. Sveriges Television bedömer det här projektet. Det är deras sak – inte min.

Kenth Högström (s): När Erik Fichtelius inbjöds till Publicistklubben på det mest välbesökta mötet i dess historia kring den här affären fick han en inledande fråga av Jan Guillou, som är ordförande i PK, om huruvida han innan frågestunden började ville göra en så kallad pudel, det vill säga berätta någonting som han ångrar. Nu är inte statsministern känd för att vara så särskilt pudelbenägen, men en liten labrador, kanske? Finns det någonting i detta som du ångrar nu eller skulle ha velat göra om?

Statsminister Göran Persson: Nu måste jag tänka ordentligt innan jag svarar. Det är möjligt att det finns någonting, men så här på rak arm ångrar jag det inte.

Vi får se hur det blir när det blir färdigt. Det är väl först då man kanske har anledning att ångra sig! Men just nu under resans gång ...

Du vet: Vi sitter ned och samtalar under kanske två tre timmar inför kameran. Det är strukturerat. Han ställer frågor och pressar mig, och jag tvingas utveckla min argumentation. Jag berättar lite om sammanhangen och spelet bakom, hur jag ser på en del personers insatser, omständigheter som vad som egentligen avgjorde när man ibland kanske uppfattade att det var något annat som var tungt i den offentliga debatten. Det är den typen av samtal.

Jag har för min egen del upplevt dem som rätt välgörande, därför att man tvingas strukturera sitt eget sätt att resonera. Det är oerhört utvecklande att ställas inför en god journalist som ställer raka och kritiska frågor. Jag har tagit mycket tid till det.

Så här långt ångrar jag det inte, men jag vet ju inte hur resultatet kommer att bli. Jag kanske sitter, bittert, och säger: Varför gjorde jag detta? Hur kunde jag vara så dum? Men just nu känns det ganska bra.

Kent Högström (s): Får jag fråga så här då: Ångrar du dig att du uttalade dig till Dagens Nyheter, den där septembardagen en vecka efter valet, och därmed gav en ledtråd till andra att forska efter källa? Det var ju tidningen Resumé som så småningom kom på vem det nu var, även om halva mediebranschen misstänkte vem det var.

Statsminister Göran Persson: Ja, det kan man väl säga. Det var lite oförsiktigt av mig. Men jag upplever också, vilket jag så småningom ska kolla ordentligt, att det var känt sedan förut. Jag hade fått den där frågan några gånger tidigare. Det surrade av rykten. Jag vet att Aftonbladet flera gånger hade ställt frågan till mig, och jag avböjde bara att kommentera. Så det var ingenting som var okänt i Medie-Sverige, det tror jag inte.

Jag skulle gissa att det handlar om just hösten 2002 – eftersommaren och hösten 2002 – då jag får den där typen av frågor och håller dem ifrån mig.

Kent Högström (s): Jag har en fråga till i den här första frågeomgången. Du har ju antytt i flera av dina svar till medier att det kan finnas flera som du har givit uppgifter till. Då vore det ju ganska intressant att veta om det finns flera hemliga affärer eller sådana som du jobbar med på det här sättet.

Statsminister Göran Persson: Jag har redan svarat på den frågan genom att jag inledningsvis berättade att jag också för samtal med förlag om böcker.

Sedan för jag andra samtal dessutom med folk som dokumenterar vad jag gör med syfte att det också så småningom ska beskrivas i bokform. Det är ingenting som jag har anledning att gå ut med, men det förekommer alltså fler projekt än detta.

Mats Einarsson (v): Jag ska ställa en kontrollfråga. Det är möjligt att det egentligen framgår av materialet och jag har missat det, men jag ställer min fråga i alla fall, för tydlighetens skull. Vem var det ursprungligen som ställde

villkoret att detta projekt skulle hållas hemligt? Var det Fichtelius eller var det statsministern?

Statsminister Göran Persson: Hela upplägget är SVT:s upplägg, och jag har accepterat det. I avtalet har de något slags idé om att det ska ske under stor sekretess. Jag har inte haft någonting att erinra mot detta. Det är deras upplägg, och jag har accepterat det.

Mats Einarsson (v): Övervägde statsministern, med tanke på sin trots allt speciella ställning och övriga omständigheter, att ställa villkoret att projektet inte skulle vara hemligt? Jag menar då att projektet som sådant, inte innehållet i det, ändå skulle vara känt. Förde ni något samtal om att man skulle kunna göra på det sättet?

Statsminister Göran Persson: Nej, det fördes aldrig några samtal om det. Det gjorde det inte. Jag kan inte säga att jag övervägde det heller. Jag fann mig i de här villkoren.

Så här med facit i hand är jag lite överraskad av att vi kunde hålla på så länge utan att det blev känt!

Kerstin Lundgren (c): Jag skulle vilja fråga statsministern, som uttryckte osäkerhet kring tryckfrihetslagstiftningen: Övervägde statsministern före avtalet, innan man tog varandra i hand, att rådfråga någon när det gäller just tryckfrihetslagstiftningen och eventuella komplikationer i förhållande till den roll som ju statsministern innehar?

Statsminister Göran Persson: Nej, det gjorde jag inte, utan jag förutsatte att när SVT kommer och presenterar ett sådant upplägg för mig så är det seriöst. Jag hade aldrig någonsin anledning att betvivla detta förrän någon journalist säger till mig – det måste ha varit i november 2002 när det var som mest aktuellt – att SVT nu tänker sända alltihop det här. Då kände jag mig lurad. Dessutom sades vid samma tillfälle att man bara formellt skulle avrunda med några intervjuer, och sedan skulle man klippa ihop det här. Då tror jag att jag sade att det hade kunnat vara klädsamt om man också hade frågat mig om jag ville vara med på de intervjuerna. Då tyckte jag att det kändes bittert, efter åtskilliga tiotals timmars hårt arbete – det är faktiskt hårt arbete att intervjuas av en skicklig journalist – att plötsligt bara se att alltihop skulle raderas ut. Då säger jag: Händer det här, då får jag be någon jurist titta på detta.

Det handlar om det här att jag känner mig lite pressad med tanke på att jag har varit väldigt öppen om vissa saker, och så skulle detta nu röjas i det här läget. Det var märkligt.

Men jag rådfrågade aldrig någon jurist. Jag rådfrågade faktiskt ingen, utan antog det här avtalet genom att ta en person i handen som jag faktiskt har förtroende för som journalist och som människa.

Kerstin Lundgren (c): När man läser det här och utifrån vad Christina Jutterström sade är det ganska klart att det var en överenskommelse mellan Sveriges Television och Göran Persson som statsminister. Statsministerinstitutionen är inte omfattad av källskydd. Frågan är då: Skulle enligt statsministerns

mening SVT kunna sända de delar som de bedömer är intressanta ur statsministergranskande perspektiv utan att det begås avtalsbrott?

Statsminister Göran Persson: Det har jag ingen uppfattning om. Det är deras bedömning. Jag har aldrig lagt mig i den. Jag känner mig trygg med att både Christina Jutterström och andra har sagt att det avtal vi har träffat gäller. Hur de hanterar materialet är deras sak. Vad jag förstår är de också oroliga för just detta att man ska röja källan. Hur man sedan drar gränsen mellan privatpersonen och statsministern skulle jag inte alltid våga mig på att avgöra.

Sedan är det ju så att ingen annan än jag ju faktiskt kan fullfölja just det här avtalet. Det handlar om mig som person. Det handlar om mig som statsminister, om mig som partiledare och om mig som – nu höll jag på att säga som Gudrun Schyman – 55-årig man.

Gustav Fridolin (mp): Som framkommit under det här förhöret är uttalandet i Aktuellt den 16 december 2002 om att be en jurist titta på handlingen av visst intresse för konstitutionsutskottets granskning. En del av bakgrunden till att det är det är om man på något sätt skulle kunna påstå att statsministern har hävdad ett publiceringsförbud gentemot SVT. Det har sagts flera gånger att SVT skulle ha full rätt att sända det material som förvaras i deras arkiv efter Perssons tid som statsminister och partiledare, och det var ju också något som Christina Jutterström gjorde klart, om mitt minne inte sviker mig.

Menar statsministern att det är fullständigt klart att allt det materialet kan sändas, även om det eventuellt röjer statsministern som källa vid en del nyheter som kommit fram under resans gång, om man ska uttrycka det så?

Statsminister Göran Persson: Jag har ingått ett avtal som ger SVT förfoganderätt över det här materialet fullt ut. De sänder vad de själva vill den dagen jag har avgått som partiledare. Så ser avtalet ut, och jag har ingen synpunkt på detta. Det får de avgöra.

Gustav Fridolin (mp): En annan sak som vi har att granska utifrån en av de anmälningar som har kommit in till KU gäller om det här på något sätt skulle kunna hävdas vara vad man brukar beteckna som ett annat uppdrag för statsråd som kan rubba förtroendet för statsrådet.

Mot bakgrund av den debatt som har förts kring det här och mot bakgrund av de motsägelsefulla uppgifter som statsministern lämnade till medierna – vid något tillfälle förnekade man att det var Erik Fichtelius det handlade om och så vidare – tycker jag att det är lite konstigt att det, när utskottet ställer den här frågan skriftligen, bara ges en enda mening till svar, och det är att Göran Perssons deltagande i ett projekt som detta inte kan komma i konflikt med regeringsformens förbud mot bisysslor för statsråd.

Är statsministern fullständigt klar och övertygad när det gäller linjen att detta inte över huvud taget kan röra sig om ett uppdrag eller någonting som kan rubba förtroendet för statsministern i egenskap av statsråd?

Statsminister Göran Persson: På den punkten är jag säker. Gustav Fridolin tar upp skedet i november, när jag fick de här frågorna. Kenth Högström tar egentligen upp samma sak. Jag har inte dolt att det finns fler projekt. Jag har

heller inte dolt att en del av de projekten, en del av det arbetet, också finns på band. Så är det ju. Man samlar material på så sätt.

Sedan gäller det frågan om bisyssla. Alla har rätt att författa och skriva, att uttrycka sig på så sätt. Det är också en rättighet som en statsminister har. Jag har under min statsministertid åtminstone publicerat tre böcker. Jag har aldrig någonsin tagit något betalt för detta. Där har jag tyckt att man ska vara väldigt försiktig. Däremot tycker jag att det ligger helt inom ramen att kunna publicera sig, att på så sätt delta i allmän debatt och att dokumentera. Det skulle vara väldigt konstigt om vi inte skulle vara överens om det.

Ordföranden: Tack för det! Då går vi vidare. Vi har utrymme för några korta frågor från personer som redan har varit med eller som har företrätts tidigare av annan partiföreträdare. Helena Bargholtz, varsågod!

Helena Bargholtz (fp): Tack så mycket! Statsministern sade att statsministern var tveksam till att gå in i det här avtalet. Det var väl klokt att vara tveksam. Går det verkligen att skilja rollen som privatperson från statsministerrollen i förhållande till samma journalist? Blir det inte väldigt svårt att särskilja de här två rollerna när statsministern sitter och talar som privatperson med Erik Fichtelius och sedan träffar honom i egenskap av statsminister, till exempel i partiledarutfrågningarna i samband med valet? Skapar det inte något slags beroendeförhållande till den journalist som man då arbetar med som privatperson och sedan också som statsminister? Jag kan inte riktigt se att man i det här förhållandet kan skilja på rollen som privatperson kontra rollen som statsminister.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Avtalet ingås naturligtvis i min egenskap av privatperson, men jag är ju intressant för SVT därför att jag är statsminister och partiledare. Det är självklart. Men ingen annan än jag kan fullfölja detta avtal. Så är det ju. Och alla avtal som jag ingår, allt som jag gör, är inte sådant som ska förankras i Regeringskansliet. Ta bara det här exemplet med att jag diskuterar en bok. Det är inget som dras i Regeringskansliet. Jag har min fulla rätt att ingå den typen av avtal. Jag tycker att det här är jämställt.

Att jag var tveksam berodde inte på den här typen av grubblerier, utan det berodde helt enkelt på att jag gav mig in i någonting som kräver tid och engagemang. Är det någonting som jag faktiskt saknar så är det ju tid. Det är en bristvara i det här uppdraget. Det var snarast därför jag kände tvekan.

Helena Bargholtz (fp): Jo, jag uppfattade att statsministern sade det, men jag tycker att statsministern borde vara tveksam ur den aspekt som jag förde fram, nämligen att man när det gäller samma journalist har de här dubbla rollerna. Det är klart att det måste skapa en speciell stämning emellan. Det finns ju andra journalister som i princip skulle kunna göra samma jobb som Erik Fichtelius gjorde. Han fick också på något sätt två roller eller dubbla uppdrag, kan man säga, i förhållande till statsministern på det här sättet.

Statsminister Göran Persson: Jag har aldrig upplevt att journalister inte har kunnat hålla isär person och funktion. Tvärtom växer det, med kvalificerade

politiska journalister, särskilt i den roll jag har, så småningom fram ett ömsesidigt förtroende. Jag umgås regelbundet med ett 30-tal politiska journalister i kammarfoajén. Vi har jobbat ihop, brukar jag skämtsamt säga, i snart tio års tid. Ibland har jag tyckt att de har varit hopplösa. Ibland har jag tyckt att de har varit briljanta, och jag skulle tro att de har haft samma uppfattning om mig, men vi har aldrig någonsin haft problem med våra roller.

Att en sådan erfaren journalist som Erik Fichtelius inte skulle klara sin roll i sammanhanget har jag aldrig någonsin befarat. Det är också vad Christina Jutterström bekräftar här inför utskottet. Däri ligger inte problemet. Här bakom mig i lokalen sitter nu en ganska stor grupp journalister som följer den här utfrågningen. Med många av dem för jag naturligtvis också samtal. Det gör ni som sitter här också. Det vet jag. Det är så det går till. Det som skiljer det här samtalet från andra är att det har pågått över en längre tid, men jag kan säga att det finns de i lokalen som jag har känt längre tid än Erik Fichtelius. Så blir det i ett litet land med en ganska fast besättning av journalister och politiker. Man lär känna varandra efter ett tag och måste naturligtvis vara varsam i sina roller. Men jag tycker för min del att jag inte behöver vara särskilt orolig för det jag har sett i relationen i det här projektet, utan det har varit professionellt.

Nils Fredrik Aurelius (m): Jag har en fråga bara. Det är ju ett väldigt prestigefyllt projekt det här, som sträcker sig över många år ...

Statsminister Göran Persson: Det var det i alla fall.

Nils Fredrik Aurelius (m): Såvitt vi har förstått, utan att ännu riktigt känna till vad som har sagts, talar statsministern ganska fritt, gör politiska bedömningar och uttalar sig om framtiden. Han talar möjligen, exempelvis, om samarbetspartier, möjliga och mindre möjliga. Man kan tänka sig andra saker. Då är min fråga denna: Kan det faktum att statsministern har gjort sådana här uttalanden i detta rätt prestigefyllda sammanhang i någon mening tänkas påverka eller kringskära, medvetet eller omedvetet, statsministerns agerande politiskt som statsminister framöver?

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Det där är en viktig fråga. Den bör man analysera, men min spontana reaktion är: Nej, så fungerar det inte. Sedan kan jag inte undgå att ändå göra den reflexionen att det är möjligt att det undermedvetet finns något slags spärr. Men intellektuellt medvetet har jag aldrig gjort ett sådant övervägande. Detta skiljer sig egentligen inte från alla andra bakgrundssamtal som jag har med andra, så att säga, viktiga journalister och bedömare. Det är samma situation. Men det är klart att det är en interaktion på något sätt som man undermedvetet kanske påverkas av. Jag vet inte säkert, men jag utesluter inte det.

Nils Fredrik Aurelius (m): Skillnaden mot andra vanliga intervjuer är ju, förutom att detta är ett större och mer prestigefyllt projekt, att det hemlighålls tills vidare och inte blir offentligt förrän senare.

Statsminister Göran Persson: Men det jag talar om nu är inte de vanliga öppna intervjuerna som sker, utan jag talar om de utförliga bakgrundssamtal

som förs regelbundet med kommenterande journalister. Hur hänger det ihop? Hur blev det så här? Så förs det ett samtal *off the record* som är av det slaget att det får användas men det åberopas inte genom att man citerar och säger att det här har Göran Persson sagt eller att det här har någon i hans närhet sagt. Det är en mycket vanlig arbetsmetod. Detta gäller för en statsminister, och det gäller för dem som vill bli moderatledare.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Statsministern tar upp analogin med förlag, men Sveriges Television har ett sändningstillstånd, senast utfärdat 2002-12-20. Där framgår det att man ska agera opartiskt och sakligt, ta upp det som är väsentligt och ge allsidig information. Och så ska man granska myndigheter, till exempel statsministern. Finns det några förlag som har fått utgivningstillstånd som är baserade på samma krav på granskning av myndigheterna? Analogin haltar alltså.

Statsministern säger att det finns fler projekt i gång. Finns det fler projekt i förhållande till sådana institutioner som av regeringen har ålagts att ha en granskande uppgift, till exempel gentemot regeringen?

I andra sammanhang när vi har gjort KU-granskningar av statsministern har vi kommit på, till exempel i samband med statsministerns resor, att statsministern är statsminister alla 24 timmar om dygnet. Har statsministern någon kommentar till detta i förhållande till det här projektet?

Statsminister Göran Persson: Först analogin. Den gör jag som en beskrivning av att ingen annan än jag kan ingå avtalet. Jag ingår inte alla avtal i egenskap av statsminister utan jag ingår också avtal i egenskap av privatperson. För att visa att det här inte ska beredas i Regeringskansliet, att det inte ska registreras i Regeringskansliet, att det inte är en sådan handling, ett sådant avtal, tar jag exemplet med ett förlag. Om jag exempelvis vill ge ut en bok för jag samtal med ett förlag. Det bereder jag aldrig i Regeringskansliet, utan detta gör jag naturligtvis som privatperson. Där ligger analogin.

Sedan gäller det den granskande uppgiften. Jag måste säga att där har jag ingen som helst tvekan. Den uppgiften påverkas självklart inte av att de själva tar ett initiativ till att följa mig under min period som statsminister och partiledare. Det är deras initiativ. Det är deras upplägg. Jag har ställt mig till förfogande. Hade det varit tvärtom hade det naturligtvis varit utomordentligt anmärkningsvärt, men så är det ju inte.

Det var en fråga till. Den handlade om ...

Ingvar Svensson (kd): Att statsministern är statsminister dygnet runt.

Statsminister Göran Persson: Just det, det tycker jag om att vara också, men jag är inte bara statsminister. Jag är lite andra saker också. Jag är partiledare. Jag är familjefar, och jag är privatperson. Jag är IFK Norrköping-fantast, exempelvis. Det finns en lång rad olika saker som jag är. Jag kommer att fortsätta att vara en del av de sakerna även när jag har avgått som statsminister och partiledare. När jag då ska beskriva min tid som partiledare och statsminister i ett samtal med en duktig journalist, ett seriöst TV-företag, är

det hela bilden det handlar om. Ingen annan än jag kan fullgöra det projektet. Därför ingår jag det naturligtvis som privatperson.

Tobias Krantz (fp): Statsministern återkommer flera gånger, när det gäller de frågor som jag har ställt, till att han utgick från att det hade gått korrekt till eftersom Sveriges Television rimligen har regler att följa och att man hade kollat upp en hel del saker innan. Så statsministern hade inte anledning att reflektera över detta. Men det faktum att Sveriges Television har gjort en viss bedömning fritar ju inte statsministern från att göra en egen bedömning när det gäller att ingå avtal som kan vara olämpliga.

Statsministern säger också att den här typen av kontakter pågår mellan politiker och medier i många olika sammanhang och att många av utskottets ledamöter och andra politiker har den här typen av kontakter. Men det här är ju en lite speciell kontakt, för statsministern är ju inte vilken politiker som helst, och Erik Fichtelius i den roll som han har haft som en ledande kommentator på Sveriges Television är inte vilken journalist som helst. Då är min fråga återigen om det avtal som Göran Persson och Erik Fichtelius, Sveriges Television, slöt verkligen inte föranledde statsministern att fundera över om han skulle rådfråga en jurist och kanske på något sätt gå vidare rättsligt med frågan. Funderade man inte över om det på något sätt hotade Sveriges Televisions integritet och om det på något sätt inskränkte Sveriges Televisions oberoende och granskande roll?

Statsminister Göran Persson: Vi pratar om samma sak hela tiden, och jag kan inte se annat än att jag egentligen har svarat på den frågan förut, men låt mig upprepa en gång till att det är SVT:s initiativ. Jag har ställt upp på det. SVT är självt granskat mot bakgrund av det här projektet i Granskningsnämnden, med ingång i den typ av reflexion som Tobias Krantz har. Har det här påverkat deras kommentarer? Granskningsnämnden säger: Nej, det har det inte gjort. SVT:s vd sitter här och säger att det här är ett projekt som företaget tänkte fullfölja på givna villkor. Jag känner inte att jag som statsminister, privatperson i det läget, ska behandlas annorlunda än andra som för bakgrundssamtal, men det är upp till utskottet att reflektera över det.

Kerstin Lundgren (c): Jag skulle vilja fråga om statsministern ser en tydlig gräns mellan statsministerinstitutionen och Göran Persson.

Statsminister Göran Persson: Det är klart att jag gör samtidigt som det, när det gäller den tid då jag är statsminister, bara är jag som kan redogöra för vad jag sysslar med. Det är självklart. Sedan gör jag som statsminister i vissa sammanhang uppgifter som tillhör statsministern, men det är jag som gör dem. Jag kan berätta.

Kerstin Lundgren (c): Förs det någon aktiv diskussion kring den gränsen, och finns det ett säkerhetsavstånd, som statsministern bedömer det, mellan just statsministerinstitutionen och personen Göran Persson?

Statsminister Göran Persson: Jag är naturligtvis mycket noggrann med vad jag gör hela tiden. Jag har aldrig någon gång förut behövt reflektera över detta, utan det faller ganska naturligt. Att statsministerrollen skulle vara av

sådant slag att jag inte kan föra samtal av bakgrundskaraktär med journalister eller vara med i en intervjuserie under ett visst antal år har jag väldigt svårt att se.

Kenth Högström (s): Alla auktoritativa bedömare som jag har hört, oavsett om det är PO Olle Stenholm, före PO P-A Jigenius, PK-ordföranden Jan Guillou, Hans-Gunnar Axberger eller vem som helst, har tyckt att det här kan bli en riktig kioskvältare för SVT vad det lider på lösnummermarknaden för televisionen. Eller också kan det bli ett stort och värdefullt bidrag till den historiska forskningen. Men frågan är: Kan en inrikespolitisk kommentator som samtidigt är aktiv och bevakar ett skeende ut i vardagsrummet ha detta förhållande med landets statsminister eller med Göran Persson? Det är väl det som är den stora frågan, och då ska jag ställa en kontrollfråga.

Tänk på den tid då du kämpade mot Carl Bildt om statsministerposten, den ende motståndare av vikt som vi har haft nu på slutet – ursäkta att jag säger det – i alla fall när det gäller storleksordning. Tänk om det hade avslöjats att han hade haft ett förhållande på liknande sätt med KG Bergström eller Ekdahl i TV4. Hur hade du eller andra bedömare bedömt det?

Statsminister Göran Persson: Säkert hade vi anmält det till KU.

Ordföranden: Jag kan lova att KU hade granskat det mycket noggrant.

Statsminister Göran Persson: Det tillhör på sätt och vis det första man gör i ett sådant läge. Men jag tror att jag någonstans har sett en kommentar från Fichtelius om att han hade en relation med Bildts omgivning som var utformad på så sätt att han hela tiden fick bakgrundsinformation. Det handlade om samtal, fördjupningar och sådant. Det har man gått förbi i debatten. Det var säkert inte fråga om en sådan kvalitet i samtalen som jag har haft med Fichtelius, men det var av likartat slag. Men jag skulle säkert ha svårt att hetsa upp mig över detta. Jag har ändå en så lång erfarenhet av nationell politik att jag vet att det här är en mycket vanlig arbetsmetod, att man pratar om bakgrund.

Jag läste nyligen en amerikansk bok om det amerikanska presidentskapet. Allt där handlar om den här typen av samtal. Så arbetsmetoden är vanlig. Men skulle KG Bergström ha haft en sådan relation med Carl Bildt och det hade kommit ut hade vi KU-anmält det. Det är jag säker på.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Intressant för vår bedömning är givetvis vilken bedömning som gjordes innan statsministern gick in i projektet, när den här tveksamheten kring vilken tid det skulle ta i anspråk var lämnad. Då måste jag fråga om två faktorer vägdes in i statsministerns bedömning att det, om jag minns rätt, var nyttigt, nödvändigt eller intressant att göra det här. Den ena frågan är om du helt enkelt såg detta som en ganska praktisk gräddfil för att få vara en uppgiftslämnare till en av de mest namnkunniga politiska analytikerna. Den andra frågan är om du kanske såg att det var nyttig medieträning, också för statsministern.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Det sista har jag övermåttan av, så den träningen sökte jag inte, även om jag skulle kunna förbättra mig.

Men jag kan säga på en gång att de här intervjuerna inte har utvecklat mig på något sätt i den meningen. Det har de inte gjort.

Det som lockade mig var någonting annat, en tanke som Fichtelius utvecklade. Det var något som jag slås av nu när jag läser Erlanders dagböcker, som jag rekommenderar. Det är en väldigt osminkad bild av hur han just då upplevde sin situation. Många gånger är det sida upp och sida ned med bara elände och besvikelser, misslyckade statsråd, en eländig opposition och förkyllningar. Det är ständigt så. Detta är Erlanders dagböcker. Läs sedan de böcker som han gav ut strax efter det att han avgick, som mer handlade om en officiell beskrivning av hans tid som politiker. De innehåller inte alls detta.

Jag tror att det var Svenska Dagbladets ledarskribent, Mats Johansson, som skrev att det kan vara bra att någon gång beskriva en politisk gärning medan den man beskriver kommer ihåg vad som hände och är beredd att berätta om vad det var som hände. Ni kan gå till er själva. Ni lägger väldigt mycket distans till en händelse ett halvår, ett år tillbaka i tiden. Men tänk er att ni på kvällen får berätta om hur ni har upplevt en situation, när ni kanske fortfarande är riktigt ilskna eller besvikna eller ledsna. Då säger man det eller skriver det i sin dagbok, som Erlander gjorde. Det är det som adderas till den vanliga typen av dokumentär som annars skulle göras, som väldigt mycket blir en officiell tillrättalagd version, som då kanske också blir mindre färgrik i sitt språk och i sina exempel.

Så det där lockade mig. Just därför att jag ibland är väldigt ledsen och ibland är överoptimistisk säger jag ett och annat som jag kanske inte skulle vilja säga offentligt just nu. Det är det som är kvaliteten, skulle jag tro, i materialet.

Ordföranden: Tack för det! Jag har bara två frågor för att sy ihop några olika frågeställningar som jag tycker fortfarande hänger i luften. Den ena gäller att Sveriges Televisions vd anser att Sveriges Television slöt ett avtal med statsministern medan statsministern anser att det är ett avtal som han ingått som privatperson. Är det inte ett problem även för statsministern att det finns denna oklarhet? Det är den ena frågan.

Den andra frågan gäller att det, när detta avtal blev känt, blev omöjligt för Sveriges Television att fullfölja av integritetsskäl. Det innebär i och för sig att man anser att det hade kunnat gå att fullfölja om det var hemligt för publiken, vilket man kan ha reflexioner om. Men det är ett faktum att det ansågs omöjligt för Sveriges Television att låta Erik Fichtelius fortsätta som nyhetskommentator samtidigt som han höll på med detta projekt. Innebär det inte att det finns skäl att befara ett integritetsproblem även från statsministerns sida, när det nu visar sig att detta inte går att fullfölja när det blir känt?

Statsminister Göran Persson: Först tar jag första frågan – igen. Ingen annan än jag skulle kunna ingå detta avtal. Ingen annan än jag kan berätta om den här tiden. Därmed gör jag det naturligtvis som privatperson. Ingen skulle komma på tanken att jag skulle dra det här i Regeringskansliet, få det berett, sätta upp det på papper, stämpla in det och lägga det i arkiv någonstans. Det är inte så det fungerar, utan som i många andra fall gör jag väldigt mycket

som privatperson som jag aldrig drar i Regeringskansliet – och där var analogin med förlagskontakter, exempelvis.

Sedan kan jag vända på det och säga att Sveriges Television naturligtvis aldrig skulle ha gjort den här intervjuerien med mig om jag inte hade varit statsminister och partiledare. Det är självklart. Personen Göran Persson är väl för deras del inte särskilt intressant, inte för särskilt många andra heller, skulle jag gissa. Hon kan mycket väl mena detta när hon svarar. För min del är det kristallklart. Jag gjorde detta som privatperson.

Sedan var det den andra historien. Hur SVT agerar är företagets sak. Jag har inte bett om att det ska hållas en sekretess omkring projektet, utan det är SVT:s upplägg. Jag har ingen annan synpunkt än att jag återigen erinrar om att detta, att det skulle ha påverkat kommentarerna, har granskats av Granskningsnämnden. Och där har man uppenbarligen varit väldigt tydlig i sitt uttalande.

Som jag sade förut håller jag på med ett och annat, också av annat slag, som jag inte berättar om. Det gör jag. Man får ha sina tysta gårdar också som statsminister, och det är jag väldigt glad för. Sedan är jag naturligtvis medveten om när det går över gränsen från att vara en privat angelägenhet till att vara någonting som ska sättas upp på ett papper och stämplas in. Jag har aldrig någonsin varit i ett läge där jag har känt tvekan om hur detta ska ske. Att jag skulle sätta upp på ett papper att jag har fått anonymitetsskydd och stämpla in detta är på något sätt i sig självt en beskrivning av det omöjliga i situationen.

Ordföranden: Tack för det! Vi avslutar då utfrågningen när det gäller granskningsärendet 16–18, och vi går då vidare till ärende 10. Eftersom jag glömde det i början vill jag passa på att hälsa rättschef Per Virdesten och planeringschef Charlotte Svensson välkomna. Det kan ha sin poäng att ni nu har hunnit värma upp er och att ni får välkommandet då. Ni är hemskt välkomna.

Vi gör så att vi frågar statsministern om han vill säga någonting med anledning av detta ärende. Han skakar på huvudet. Utmärkt, då går vi vidare. Då lämnar jag ordet till Gustav Fridolin som företräder det parti som har anmält frågan. Han har kanske till och med anmält frågan själv. Varsågod, Gustav!

Gustav Fridolin (mp): Tack herr ordförande! Det finns ett beaktande som inte riktigt har kommit fram i den skriftväxling som har varit mellan utskottet och Regeringskansliet som jag därför skulle vilja lämna utrymme för statsministern att orda något om. Det gäller hur man övervägde det faktum att det utbetalades dubbla löner till migrationsminister Jan O. Karlsson såväl vid tillsättningen när han kom in som ersättare som när statsministern bestämde att han skulle sitta kvar i regeringen efter valet och den regeringsombildning som följde på det. Jag skulle vilja veta vad man beaktade och vilka delar man lade särskild vikt vid när man bestämde att så skulle vara fallet.

Statsminister Göran Persson: Herr ordförande! Det är lite intressant att konstatera att det här ärendet med Jan O. Karlsson faktiskt krockar i den diskussion vi ska ha om Björn Rosengren. Det är egentligen samma diskussion. I

revisionsrätten har man ju den ordningen att man, när man lämnar den, inte får gå över i verksamhet som kommer i konflikt med det uppdrag som man har haft. Vi ser inte att det finns några sådana konfliktytor mellan ett regeringsuppdrag och revisionsrätten. Jag har väldigt svårt att se det. Däremot är det lätt att tänka sig en revisor som har granskat exempelvis biståndet, EU:s gigantiska bistånd, och relationen till privata företag. Om en sådan revisor går över till den privata företagsvärlden kan han mycket väl föra med sig kunskap, som kan komma att vara i konflikt med revisionsrätten.

För att undvika detta i revisionsrätten, och det gäller även för kommissionärer, svär man in att man efter avgång inte får försätta sig i sådana lägen. För att detta också ska täckas upp ekonomiskt har man en efterlön som man inte får avsäga sig.

När jag närmade mig Jan O Karlsson för att be honom gå in i regeringen lade jag också till en annan sak. Jag har nämligen hela tiden haft uppfattningen att han formellt mycket väl skulle kunna uppbära både sin lön som statsråd och sin efterlön från revisionsrätten. Jag har inte någon gång krävt av honom att han skulle avstå sin efterlön, och det var heller inte formellt möjligt. Det var därför han så småningom kom att avstå statsrådslönen i stället, men det var inget krav från min sida. Varför? Jo, helt enkelt därför att jag tror att kommande regeringsbildare av och till kommer att mötas av denna situation då man vill rekrytera en 60-åring eller en 65-åring till regeringen. Många av dem kommer att komma från en framgångsrik verksamhet i den privata eller den offentliga sektorn. Det är ju i den kretsen man söker. Det är människor med en framgångsrik gärning som man vill ha i en regering, inte de som har misslyckats. I den åldern har de ofta med sig någon typ av pension. Man ska då inte vid varje tillfälle behöva säga till vederbörande: Okej, du får komma in i regeringen, vara med och ta ansvar och jobba fullt ut 60 timmar i veckan, men den lön du ska ha för detta drar vi därför att du har en pension sedan tidigare med dig. Detta är också ofta en pension som man fått genom att man avstått lön vid det tillfället. Även där var jag alltså försiktig.

Jag försvarade initialt den här situationen. Det var också en mediedebatt vid hans tillträde kring detta som sedan lade sig. Sedan kom den tillbaka med full kraft knappt ett år senare. Till detta kom den här olyckliga kräftskivan – som ju inte var någon medial framgång, om jag uttrycker mig försiktigt. Allt detta gjorde att hans situation blev näst intill omöjlig. Han fick inte en chans att utföra ett ordentligt arbete. Sedan kom också påståendet att det han hade sagt om att han inte kunde avstå från denna ersättning var falskt. Då begärde jag ett klarläggande från hans sida. Han begärde i sin tur ett klarläggande från den juridiska enheten i revisionsrätten, och vi fick ett papper på att hans version var riktig. Sedan intog han själv ståndpunkten att han skulle avstå från statsrådslönen. Jag krävde aldrig det av honom. Därefter fick han dock arbetsro.

Jag tror därmed inte att vi har löst det här problemet för framtiden. Det kommer att komma tillbaka.

Ungefär så ser jag på situationen.

Gustav Fridolin (mp): Regeringens bedömning när man utsåg Jan O Karlsson till minister var alltså att detta inte på något sätt bröt mot revisionsrättens regler. Vi kan då titta på de svenska reglerna. I det förra ärendet pratade vi om en skrivning i regeringsformen 6 kap. 9 § om att statsråd ej får inneha uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för honom – det är lite ojämnt skrivet i grundlagen.

Det här med dubbla löner handlar alltså om att man å ena sidan får en ministerlön och å andra sidan en lön som man inte kan skänka bort därför att det då skulle se ut som om man försökte undvika de skyldigheter man har gentemot revisionsrätten. Var det verkligen före tillsättningen ställt bortom allt rimligt tvivel att detta inte kunde uppfattas som att statsrådet utövade någon form av verksamhet eller innehade något uppdrag som skulle kunna rubba förtroendet för honom?

Statsminister Göran Persson (s): Det är klart att det rubbade förtroendet i den meningen att den allmänna opinionen tyckte att detta var orimligt. Det kan jag också förstå. Men att det skulle rubba förtroendet i den meningen att han genom att ha en efterlön från en revisionsrätt som han lämnat och sedan gå in i Regeringskansliet skulle föra med sig något slags åtagande gentemot någon annan som skulle vara till förfång för hans statsrådsinsats ställer jag inte upp på. Opinionsmässigt rubbades naturligtvis förtroendet för honom, men det menar jag är någonting annat.

Gustav Fridolin (mp): Det blir ett intressant konstaterande för vår granskning när den lider vidare. Men kan statsministern inte förstå att människor kan tycka att det kan finnas en viss lojalitetskonflikt när ett statsråd får två löner – dels en från EU som man inte kan skänka bort därför att man då undviker de skyldigheter man har mot revisionsrätten där, dels en från svenska staten för de skyldigheter man utför mot det svenska folket som man däremot kan skänka bort? Har statsministern någon förståelse för att människor kan känna att det finns en lojalitetskonflikt när lönen man har för skyldigheterna gentemot svenska folket går att skänka bort men inte den man har för skyldigheterna gentemot EU-systemet?

Statsminister Göran Persson (s): Det är klart att jag har förståelse för en folklig vrede på denna punkt. Det är självklart. Den har vi mött allihop, och det är en hopplös debatt att ta. Men jag har ingen förståelse för den som påstår att om man har lämnat revisionsrätten och har en efterlön därifrån skulle man därmed vara ett sämre statsråd i den meningen att man skulle föra med sig något slags åtagande gentemot någon annan. Det finns ingen konfliktyta mellan revisionsrätten och ett regeringsuppdrag. Där finns ingen anledning till kritik. Däremot är den rent politiska bedömningen, hur man förklarar och försvarar detta, näst intill hopplös.

Barbro Hietala Nordlund (s): Också i det här ärendet har vi från utskottets sida ställt skriftliga frågor till Regeringskansliet och även fått en del klarlägganden. Den fråga jag hade tänkt ställa men nu inte behöver ställa, herr ordförande, handlade just om de reflexioner man som regeringsbildare kan ha vid

samtal med en tilltänkt minister kring konflikter av olika slag som kan uppkomma. Jag tycker att den frågan är besvarad, så jag avstår för tillfället.

Helena Bargholtz (fp): Jag tänkte ta upp den andra delen av anmälan som gäller statsrådet Karlssons representationskostnader med mera. Då handlar det inte om den berömda kräfts-kivan utan om en middag som ägde rum lite tidigare, nämligen den 11 september. Det var ett planeringsmöte för Jan O Karlsson och hans tolv närmaste medarbetare på Fårö på Gotland. Där delade mötesdeltagarna, tolv personer, på 16 liter vin. Detta tycker jag personligen är rätt mycket, i synnerhet om det ska vara ett arbetsmöte.

Nu finns det väldigt tydliga och rejäla regler för vad som gäller vid representation, både för representation utåt och för hur man betar sig på arbets- och planeringsmöten. Jag tänkte höra om statsministern och regeringen då och då går igenom dessa bestämmelser, diskuterar dem och ser över dem. Borde inte Jan O Karlsson ha varit medveten om den inställning vi har i fråga om arbetsmåltider, planeringsmöten och sådant just när det gäller alkoholförtäring?

Statsminister Göran Persson (s): Jag kan svårligen tänka mig att de har konsumerat 16 liter vin.

Helena Bargholtz (fp): Det var inköpt.

Statsminister Göran Persson (s): Ja, men att de har konsumerat det. Hur han sedan har redovisat detta vet inte jag.

För vår del är det viktigt att säga att varje statsråd får en handbok där den här typen av frågeställningar går igenom. Varje nytt statsråd får en ordentlig genomgång av detta, tillsammans med en del förmaningar och uppmaningar. Jag tycker att vi de senaste åren har haft väldigt lite problem med detta. Det hålls levande. Men det är uppenbart att vi efter varje sådan här händelse tänker till en gång till: Har vi gjort tillräckligt mycket? Kan vi göra det bättre?

Vad vi nu gör är att samla ihop det här regelverket, som finns på lite olika ställen. Vi koncentrerar informationen så att ingen kan säga att det missade jag eller det glömde jag bort.

För oss gäller återhållsamhet vid representation. Särskilt viktigt är det vid representation som är intern, i synnerhet om den interna representationen sker i hemmet. Sker den i en sommarbostad som på Fårö ställer ju den som har representationen upp med en del också privat – med sin bostad, med allting som finns runtomkring detta och med den gästfrihet som ligger i den saken. Det fråntar en dock inte kravet att vara försiktig vid representation.

Jag kan inte exakt det här tillfället, men jag vet att de inte orkade dricka ur 16 liter vin. De jobbade två dagar.

Helena Bargholtz (fp): Men förväntningarna var tydligen i alla fall att de skulle orka det.

Statsminister Göran Persson (s): Det kanske var så att de inte drack ur allting utan att det köptes lite olika sorters vin. Det är ju möjligt – vitt och rött, vad vet jag.

Men detta har vi inte längre några stora bekymmer med i Regeringskansliet. Vi är återhållsamma med representation. Detta är människor som

arbetar hårt, och man orkar inte arbeta hårt om man inte också sköter den här sidan. Det är bara så. Men det är klart att det här har gett oss anledning att titta en gång till på detta.

Ordföranden: Tack! Eftersom ingen annan vill yttra sig i denna fråga lämnar vi den och går vidare till granskningsärendet 15, statsministerns roll i fråga om förre näringsministern Björn Rosengrens uppdrag åt Stenbeckssfären. Jag frågar som vanligt om statsministern vill göra någon inledande kommentar.

Statsminister Göran Persson (s): Nej.

Ingvar Svensson (kd): Förre näringsministern är ju numera *senior advisor* för Stenbeckssfären, och däri ingår Tele2 som ett tyngre innehav. Som näringsminister hade han ju insyn, eller skulle kunna ha haft insyn, i Telias verksamhet. Vi vet inte säkert om han hade det, men man kan misstänka det i alla fall. Därför kan ett insiderproblem sägas ha uppstått, eller också kan vi kalla det ett sidbytesproblem.

Under min första period i konstitutionsutskottet 1991–1994 harvade vi väldigt mycket statsrådets aktieinnehav i den dåvarande borgerliga regeringen. Den socialdemokratiska oppositionen var då ivrig att skapa etiska regler för statsråds aktieinnehav. Tanken var att det inte skulle finnas några misstankar om intressekonflikter mellan statsrådsuppdrag och privata intressen. Ledordet var, om jag får citera Thage G. Peterson: Inte ens Caesars hustru får misstänkas.

Vi gjorde denna anmälan av den enkla anledningen att vi skulle vilja veta om regeringen har någon handlingsplan för att skapa något regelverk, karantänsregler eller något liknande, så att man inte får sådana här snabba övergångar som kan leda till problem i krocken mellan statsrådsuppdraget och privata intressen.

Statsminister Göran Persson (s): Vi anser att det regelverk som finns ska räcka, även om jag när detta väl är sagt inte på något sätt beklagar att den här diskussionen förs. Det kan finnas anledning att ventileras detta en gång till. De två regelverk jag tänker på är först och främst sekretesslagen. De uppgifter ett statsråd får under sin tid som statsråd, exempelvis rörande ett statligt företag som Telia, får han inte föra vidare till en konkurrent på ett sådant sätt att det skadar Telia. Det är alltså ett straffansvar. Det andra är insiderlagstiftningen, som ju gäller. Kunskap om ett företag får inte användas på ett sådant sätt att man kommer i konflikt med den lagstiftningen. Detta borde räcka.

Sedan kan det ändå finnas anledning att reflektera över detta utifrån utgångspunkten hur det uppfattas. Det är också en diskussion som jag tycker att vi skulle kunna föra över partigränserna, även om det formella är klart. Hur uppfattas det? Tycker folk att det är för nära? Ska vi ha samma regler som exempelvis finns i Riksbanken? Man får inte inom ett år gå över från Riksbanken till en institution som står under Finansinspektionens tillsyn. Det är möjligt. Innan vi tar ett sådant steg bör vi dock diskutera det. Därmed följer nämligen också saker som efterlön och sådant som egentligen var Jan O Karlssons problem, och då är vi där. Men jag har ingenting emot diskussion-

en. Jag har mött många frågor kring detta, så jag tycker att det är en meningsfull granskning.

Sekretesslag och insiderlag är dock regelverk som bör täcka de situationer som Ingvar Svensson tar upp.

Ingvar Svensson (kd): Man får inte röja uppgifter. Men i bakhuvudet har man ju de här uppgifterna om exempelvis strategival. Jag kan inte förstå hur de skulle kunna undvika att påverka beslutsfattandet om man till exempel är *senior advisor*. Vi hade ju en liknande affär i EU-kommissionen 1999 när Bangemann omedelbart skulle övergå till Telefónica i Spanien trots att han hade ansvaret för telekommunikationsfrågorna i kommissionen. Inser inte statsministern att det finns ett problem här vid denna typ av övergångar?

Statsminister Göran Persson (s): Det man har i bakhuvudet, hur det nu än ser ut, har man ju i så fall också efter en karenstid. Bara för att man inför en karenstid löser man alltså inte det problemet. Ska man gardera sig där handlar det näst intill om något slags yrkesförbud, och det vill vi inte ha. Där tror jag nog att vi ska passa oss lite.

Jag tycker nog ändå att detta med straffansvar, där har vi regelverk som täcker. Sedan är det en fråga om tid för att få distans mellan uppdragen, för att markera att man har bytt och gått in i en ny verksamhet. Det tycker jag att man kan diskutera. Det handlar också om allmänhetens förtroende, för personer och för institutioner. Där kan det finnas anledning att reflektera.

Ingvar Svensson (kd): En sista fråga för min del: Det här med karenstid, karantän eller hur man nu ska uttrycka det, är väl inte helt oväsentligt. I affärsvärlden sker det ju väldigt många snabba förändringar, och då kan en kunskap man har i ett nuläge till exempel ett halvår senare vara helt inaktuell. Den problematiken måste man kunna väga in när det gäller en karantänsregel.

Statsminister Göran Persson (s): Går man direkt med sådan kunskap från ett statsrådsuppdrag till företaget A och använder den är det naturligtvis ett brott mot den sekretesslag som gäller. Vi kan diskutera detta. Jag har på den här punkten ett öppet sinnelag.

Göran Magnusson (s): Vi har ju haft en viss skriftväxling, och det samtal som nu har förts mellan Ingvar Svensson och statsministern tycker jag indikerar att det finns anledning att diskutera detta. Jag har för ögonblicket inga ytterligare frågor. Det är dock klart att man allvarligt måste fundera på framför allt detta med allmänhetens förtroende. Jag vill bara konstatera det.

Nils Fredrik Aurelius (m): I det svar vi fått från Statsrådsberedningen på frågor som utskottet har ställt menar man att det näringsministern kände till mycket om var aktieägarförhandlingarna med Sonera, men i övrigt visste han egentligen ingenting om Telia. Är det verkligen en riktigt trovärdig uppgift med tanke på inte minst den, ska vi säga, ansenliga lön som förre näringsministern får som *senior advisor*, ganska mycket kraftigare än den statsministern får för sitt uppdrag? Samtidigt står det i tidningen Aktiespararen att man från Tele2:s sida tyckte att detta var att betrakta som billigt.

Frågan är alltså: Måste man ändå inte tänka sig att Björn Rosengren har sådan information som kan vara besvärande med tanke på att han går över till vad som ändå är en konkurrent?

Statsminister Göran Persson (s): Visst kan man tänka sig det. Men då är frågan hur man hanterar en sådan situation. Ska vi ha något slags förbud mot att gå över? Ska vi ha en karenstid? Eller ska vi tro att det regelverk vi nu har med sekretesslag och insiderlagstiftning är tillräckligt? Jag tror att ingen vill ha ett förbud mot att gå över, utan det är väl i så fall något slags karenstid man siktar på. Hur lång ska den i så fall vara? Ja, då har vi de här historierna som finns i andra sammanhang. Spontant har jag ingenting emot att diskutera en sådan sak.

I andra sammanhang uttalar vi ofta önskemål om att fler politiker borde gå till näringslivet och att fler från näringslivet borde komma in i politiken. När sedan den politiker slutar som kanske fått mest skäll av alla för att han inte begriper någonting av det han sysslar med – Rosengren var ju inte hyllad av medier och opposition, det kan man lugnt säga – är det första som händer att just han blir en person som näringslivet anser attraktivt att rekrytera. Jag såg till och med häromdagen att han var på gång i något slags rederiföretags styrelse också. Uppdragen tycks alltså hopa sig. Den man som aldrig ansågs begripa någonting av näringspolitik uppskattas tydligen av näringslivet självt. Ibland faller ödets lotter lite märkligt, kan man tycka.

Jag har ingenting emot principdiskussionen, men jag noterar Rosengrens metamorfos i näringslivet. Den gick fort.

Nils Fredrik Aurelius (m): Det problematiska uppkommer väl om en minister, som i detta fall, går till en verksamhet som upplevs konkurrera med något han haft inflytande över och kunskap om tidigare. Det är väl det som är problemet. Annars tror jag att vi alla är överens om att det är bra med övergångar mellan näringsliv och politik och vice versa.

När det gäller karenstid, det som möjligen skulle kunna tänkas övervägas, finns detta faktiskt i en del andra länder, exempelvis Norge. Uppfattar jag statsministern rätt att det finns ett visst intresse av att diskutera de här frågorna vidare när det gäller övergång till konkurrensutsatt verksamhet?

Statsminister Göran Persson (s): Jag har ingenting emot en sådan diskussion, och det har jag gjort klart. Men jag överblickar inte alla konsekvenser av det. Om utskottet skriver i den riktningen och startar en process där vi borrar djupare i det här tycker jag det är bra. Därmed inte sagt att vi kommer att hamna i det beslutet när vi är färdiga med alla aspekter, men nog finns det anledning att överväga detta.

Ingen av dem som fanns i den borgerliga regeringen 1991–1994 gick ju till näringslivet, om jag inte missminner mig. En, säger Kenth Högström: Danell.

Ordföranden: Det var i och för sig inte 1991–1994, om jag får skjuta in en sakupplysning.

Statsminister Göran Persson (s): Vi är alltså lite ovana vid det här. Men låt oss titta på det.

Å andra sidan, Nils Fredrik Aurelius, sysslar ju en näringsminister egentligen med hela fältet och har väldigt mycket kunskaper om det mesta som rör näringslivet, liksom en finansminister kan sägas ha det eller en statsminister. Det är breda kompetenser.

Låt oss föra ett samtal om detta med karenstid. Jag har ingenting emot det. Retroaktivt kan det dock inte gälla.

Tobias Krantz (fp): Detta är en mycket spännande och viktig diskussion. En reflexion jag gör när jag läser de här papperen och hör på Göran Persson är att det möjligen är bristen på kunskap hos näringsministern som eventuellt räddar honom i det här fallet. Jag vet inte om det är ett så gott betyg på Björn Rosengrens näringsministertid, men den recensionen ska vi ta någon annan gång.

Min fråga gäller statsministerns roll i det senaste sidbytet som ägde rum. Vi har fått ut papper där det står att statsministern inte var involverad i detta på något sätt. Gäller det för hela den här processen, både en viss tid innan sidbytet ägde rum och efteråt? Har statsministern fört någon typ av diskussion med Björn Rosengren om en övergång till näringslivet och till det företag vi diskuterar?

Statsminister Göran Persson (s): Låt mig först säga att jag inte ifrågasatte Björn Rosengrens kunskaper. Jag refererade en debatt som var omkring honom där dessa ifrågasattes. Och så går han då till näringslivet. Jag gläds åt detta, denna framgång för honom som han ju själv upplever det som.

Björn Rosengren kom till mig någon dag efter valet och ville lämna politiken. Alla vet ju att han haft en besvärlig privatsituation och en tuff fyraårsperiod som näringsminister. Han var tröttkörd. Jag blev upprörd. Jag tyckte att han skulle vara kvar i politiken, av det enkla skälet att han hade kandiderat som riksdagsman i Norrbotten och blivit inkryssad med 12 % personkryss. Det var en framgångsrik valrörelse för hans del på så sätt. Vi kom överens om att prata om detta längre fram. Jag sade till honom ungefär så här: Nu ska vi först klara ett misstroendevotum som regering. Sedan börjar jag bilda regering, så vänta med detta några veckor.

Sedan kom han tillbaka och vidhöll, och han fick då lämna. Det går inte att övertyga ett statsråd som är slut fysiskt och mentalt som politiker att vara kvar i regeringen, och det var han. Han ville göra någonting helt annat. Senare kommer han och berättar om det här uppdraget. Det är inte mycket för mig att göra i det läget, även om jag kanske hade ett och annat gott ord på vägen, om man säger så.

Tobias Krantz (fp): Men statsministern hade inga indikationer vid just de första diskussionerna om att Björn Rosengren planerade att göra denna övergång till näringslivet, utan det var helt andra saker som avhandlades mellan dåvarande näringsministern och statsministern?

Statsminister Göran Persson: Det huvudsakliga var att han var trött. Så var det. Att han sedan skulle gå till näringslivet förstod jag, men till vad förstod jag inte. Politiken var han färdig med.

Mats Einarsson (v): Jag har bara en fråga: På vilket sätt har relationerna mellan Stenbeckssfären och regeringen förändrats efter det att Björn Rosengren börjat på sitt nya jobb? Har de blivit bättre eller har de blivit sämre? Har nivån på kontakterna ökat, så att säga?

Statsminister Göran Persson: Det sista kan jag nog svara ja på. Men det beror i så fall inte på Stenbeckssfären utan snarare på att jag under många år hade en önskan om att få träffa Jan Stenbeck. Jag hade träffat honom en gång under oppositionstiden, 1992 eller kanske 1993, under Anders Isakssons värdskap – en mycket märklig kväll som jag inte ska tynga utskottet med. Det är ingen tvekan om att Jan Stenbeck var en märklig figur i svenskt näringsliv, en nydanare. Det var nog också så att Stenbeckssfären sågs med väldigt mycket av misstänksamhet från Regeringskansliets sida. Jag försökte flera gånger få till stånd ett möte. Som ni vet träffar vi regelbundet näringslivets representanter i alla andra konstellationer – Wallenbergssfären, Bennetgruppen och allt vad de nu heter. Det är inga bekymmer. Men Stenbeck, denne särpling med sin expansion i det nya, hade jag aldrig träffat mer än mycket kort en kväll för tio år sedan.

Sedan dog han, sorgligt nog, och detta stora industriimperium tas i praktiken över av en 25-årig dotter, en ung kvinna som kommer in i detta med alla de krav som ställs på henne. Då sade jag: Nu vill jag faktiskt ha ett möte. Jag vill träffa dem för att höra hur de resonerar och se vilka de är. Det rör sig väl om i runda slängar ett 10 000-tal anställda i Sverige. Det är ett stort företag med huvudkontor i Sverige, och vi har aldrig haft någon kontakt med dem. Det sammanträffandet ordnade Björn Rosengren så att det blev av. Jag är ledsn över en sak, och det är att det inte skedde medan Jan Stenbeck levde. Det tror jag hade varit både intressant och nyttigt.

Därmed inte sagt att vi på något sätt skulle ha relationer till detta företag av annorlunda slag än exempelvis till Investor, Handelsbankssfären och vad de nu heter, alla dem som vi nästan alltid umgås med.

Mats Einarsson (v): Skulle man till och med kunna våga sig på att säga att regeringen hade ett intresse av att lansera en person i Stenbeckssfären?

Statsminister Göran Persson (s): Där är svaret definitivt nej. Det blir som det blir. Det har vi inte med att göra. Jag vill bara erinra om att vi haft minst en ledande politiker i denna sfär tidigare. Vice statsminister Odd Engström var också *senior advisor* eller något annat engelskt i detta företag. Det är alltså inte nytt som fenomen. Men det är egentligen också intressant att det är där, i denne särplings företagsgrupp, som man plockar in en och annan med politisk bakgrund. Det säger kanske också någonting om förmågan att tänka nytt och annorlunda. Men det var inget intresse för oss att få in en politiker där – definitivt inte.

Kerstin Lundgren (c): Vi har hört statsministern säga att han välkomnar en diskussion eller en dialog kring eventuella regler om karantän vid övergångar. Regeringen själv har inte initierat någonting med anledning av det inträffade? Det är min ena fråga.

Den andra är: Är det bara karantän som statsministern ser, eller finns det också anledning att fundera kring frågor om förmånlig behandling eller gynnat tillträde till makten som kan uppkomma till följd av dylika övergångar?

Statsminister Göran Persson (s): I ett frågesvar till Åsa Torstensson har statsrådet Per Nuder svarat på den fråga som Lundgren nu tar upp. Han säger i slutet av svaret att det är möjligt att det kan behövas ytterligare regler rörande statsråd som har lämnat sitt uppdrag i regeringen och att detta just nu är föremål för övervägande i konstitutionsutskottet. Jag upplever inte att detta är kontroversiellt oss emellan. Jag tror att vi ser likartat på problemet. Vi kan väl vänta på utskottets betänkande, och så tar vi initiativ om det blir ett tillkännagivande från riksdagen så småningom. Det kan vara värt att göra det. Vi får se var vi hamnar. Detta måste utredas ordentligt. Alla aspekter måste upp. En del av de problem som jag ser har jag redovisat, och ett tar du upp i din fråga nu. Jag är öppen. Detta är inget brott mot nuvarande regelverk men kan kanske aktualisera en skärpning för framtiden.

Kerstin Lundgren (c): Jag uppfattar alltså att regeringen själv inte har initierat något analysarbete utöver det, utan regeringen avvaktar utskottets signal.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Vi säger i frågesvaret att granskningen av detta pågår just nu i KU, och vi avvaktar den granskningen och är beredda att ta upp de här sakerna. Men det finns ingen anledning att föregripa det ni kommer att skriva om några veckor.

Gustav Fridolin (mp): Herr ordförande! Jag har tre frågor. Den första frågan kan tyckas stå åtminstone halvt på hypotetisk grund, och den handlar om sekretesslagstiftningen. Jag vill fråga statsministern om han anser att sekretesslagstiftningen verkligen blir användbar i ett fall då den som man ska se till att information inte kommer till råkar vara densamma som redan sitter på information.

Statsminister Göran Persson (s): Det är svårt att bedöma den där typen av delikata gränsdragningar, men hittills har vi inte haft den erfarenheten av sekretesslagen att den har varit tandlös. Tvärtom har den fungerat.

Gustav Fridolin (mp): Den andra frågan: När den tidigare näringsministern kom till dig och diskuterade den här nya tjänsten som han skulle tillträda som *senior advisor* inom Stenbeckssfären, kände du någonstans där att man kanske redan borde ha haft en policy? Det här är ju inte helt nytt. Vi har i utskottsunderlaget fått en lista med ett antal ministrar som har haft olika jobb. Du nämnde själv Odd Engström, som tidigare också hade en koppling till samma sfär. USA, Kanada, Storbritannien och Frankrike har olika former av lagstiftning. USA:s är särdeles hård. Också Norge har det, om vi inte ska gå så långt.

Kändes det aldrig att det kanske borde ha funnits en karantänspolicy eller någon diskussion som du kunde ha föregripit, ifall du hade känt att det här inte var riktigt rätt?

Statsminister Göran Persson (s): Nej, herr ordförande, jag gjorde inte den bedömningen då. Jag tror att det ligger i Gustav Fridolins fråga. Vad han

åberopar är ju faktiskt Odd Engström. Då får vi gå tillbaka till 1991. Tätare än så ligger inte de här historierna i Sverige. I USA, Kanada, Frankrike och på andra ställen, där man ju har ett väldigt utbyte mellan storföretag och regeringskansli, är det här av helt annat slag än hos oss.

Jag har alltså inte diskuterat med Björn Rosengren om ett rådgivarskap i Stenbeckssfären. Det är fel. Han lämnar regeringen, av de skäl som jag sade, och han talar om att han har ett erbjudande från näringslivet. Det har jag inte med att göra. Han är ju fri att göra vad han vill, naturligtvis inom de regelverk som gäller.

Gustav Fridolin (mp): Slutligen: Jag konstaterar med viss tillfredsställelse den här öppningen inför en möjlig karantänslagstiftning, eftersom vi är ett av de partier som tidigare har krävt en sådan.

Mot bakgrund av det här fallet och det som statsministern själv nämnde, med samma tidigare ministers nya eventuella uppdrag inom rederibranschen, där storägaren säger i en notis i Dagens Industri att det kanske kan underlätta kontakterna med myndighetssfären. Det är rena fakta att det säkerligen är så att privata företag söker människor med en enkel ingång i det politiska livet, som lätt kan ordna till sådana möten som Persson har haft med Stenbeckssfären, och med en exceptionellt god kunskap om den politiska makten. Men vi kanske kan lämna kunskapen om näringslivet utanför i just det här fallet.

Är det verkligen rätt sätt att fråga om ett tillkännagivande från utskottet? Skulle inte regeringen, möjligtvis efter vår granskning, avisera en process? Eller ska vi se till att få ett utskottsinitiativ på det här området?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag har ju sagt min grundläggande hållning. Jag tror att lagstiftningen räcker. Men jag är öppen. Är det så att utskottet tror att det är den här typen av karantänsregler som man behöver tillföra, en karenstid, låt oss diskutera det i så fall. Men i avvaktan på utskottet har vi inte haft för avsikt att nu ta några initiativ. Det är grundhållningen. Men jag erkänner gärna att det är en fråga om bedömning. Det kan finnas skäl för och emot. Jag kan inte se någonting annat än att det måste utredas ordentligt om det är så att vi ska gå vidare.

Ordföranden: När det gäller frågan om det behöver utredas eller ej, kan det ju vara så att reglerna är tillräckliga. Likväl finns det ett problem i detta fall, som kanske inte har så mycket att göra med att man går från näringsliv till regering eller från regering till näringsliv, utan just den mycket speciella karaktären i detta, som har påpekats tidigare, att man har gått från en position där man har haft insyn och ansvar för ett företag till ett konkurrerande företag.

Då faller frågan inte bara kring detta om man skulle ha en beredning, om man ska diskutera i utskottet, utan lite grann på statsministern, som har ett ansvar för hur regeringen arbetar. Ser Göran Persson att det i det som nu har spelats upp finns ett ansvar som han som statsminister borde ha tagit när det gäller att hålla kunskap om de regler som gäller vid liv eller se till att föra en diskussion om vad som är rimligt och inte rimligt, lämpligt och inte lämpligt?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! På den punkten är vi fullständigt medvetna om de regelverk som gäller – naturligtvis också Björn Rosengren. Det är självklart. Det är frågan om han därutöver skulle ikläda sig någon ytterligare restriktion som inte finns i regelverket, utan därför att han tycker att det kommer för nära, om jag uttrycker mig så. Där har jag inte ansett att jag skulle ha någon roll att inskränka i hans framtida verksamhet. Han är väl medveten om lagreglerna vad gäller sekretess och insiderlagstiftning.

Ordföranden: Då avslutar vi denna del av granskningen.

Vi går vidare till nästa granskningsärendet, 23, Överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Om statsministern inte vill säga någonting som inledning ger jag ordet till företrädaren för Kristdemokraterna, Ingvar Svensson.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Det blir många inledande anföranden på grund av alla mina anmälningar.

Vi har fått svar från Statsrådsberedningen när det gäller huruvida samarbetspartierna får delning av propositioner regelmässigt. Det var nämligen en regeringstjänsteman som gav oss den uppgiften. Men den kan vi då avföra från det hela, eftersom det förnekas.

Det intressanta med den här anmälningen är detta. Dels ville jag att man skulle dokumentera den här överenskommelsen i riksdagens handlingar, dels finns det en delikat fråga, som kanske inte är konstitutionellt problematisk. Det finns alltså en regel i riksdagens kansli, Stöd till riksdagens partier, som säger att grundbelopp får utbetalas till oppositionsparti med två gånger grundbeloppet, som är 1,7 miljoner för närvarande, men till regeringspartier bara med 1,7 miljoner. Nu får samarbetspartierna, som ju inte formellt sett är regeringspartier, dels stödet som oppositionsparti, dels avsevärt mycket stöd genom att de får åtta sakkunniga i departementet – jag gjorde ett överslag och kom fram till att det var värt ungefär 4 ½ miljon kronor vardera för dem. Det betyder att de får ett informationsförsprång i förhållande till andra oppositionspartier i riksdagen.

Jag undrar om statsministern tycker att det är rimligt att man har den tingens ordning.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag är försiktig med att uttala mig om riksdagens egna regelverk, och hur de här stöden utgår till partier är väl någonting som riksdagen själv har beslutat om. Det riksdagen gör tycker jag är klokt. Det är en grundhållning som man nog bör ha som statsminister.

Nästa diskussion är den här: Kan man anse att Miljöpartiet och Vänsterpartiet får ett otillbörligt partistöd genom att de har sakkunniga i Regeringskansliet? Svaret på den frågan är nej. Vad det här handlar om är att vi har ett avtal, en uppgörelse ingången mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna och Vänsterpartiet omkring ett samarbete, uttryckt i ett punktprogram om 121 punkter. Omkring detta samarbetar vi under mandatperioden.

Regeringen har sedan, när vi ska genomföra den här politiken, att se till att den bereds på bästa möjliga sätt. I det beredningsarbetet har vi i Regeringskansliet tagit hjälp av ett visst antal sakkunniga, som är förankrade i de här samarbetspartierna. Men det är Regeringskansliets arbete de deltar i. De gör en fullvärdig arbetsinsats och har för detta betalt på marknadsmässiga villkor. Man får inte förväxla det där med ett partistöd, för det är det inte fråga om. Det är en ersättning för att delta i ett beredningsarbete med ärenden som ska gå fram till riksdagen från regeringens sida.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Då kan man tolka detta som att det här inte innebär något informationsförsprång, att de inte får någon information som innebär ett försprång i förhållande till de andra partierna?

Den andra frågan: Det här samarbetet har ingåtts mellan Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Men i det här avtalet ingår då anställning i Regeringskansliet. Finns det någon åtskillnad i synen på vilka överenskommelsen gäller? Eller är överenskommelsen mellan regeringen och två partier?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Överenskommelsen är mellan tre partier. Sedan ska regeringen se till att föra en politik som ligger i linje med det vi uppfattar att det finns en riksdagsmajoritet för. Det är så det är upplagt. För att kunna få fram förslagen på ett sådant sätt att de är väl beredda och därmed också väl förankrade i riksdagen har vi den här ordningen. Det är ingen ny ordning. Vi hade den också under föregående mandatperiod, framgångsrikt tillsammans med Centerpartiet, som då hade åtminstone tre sakkunniga på samma villkor i Regeringskansliet.

Om jag inte missminner mig granskade KU ordentligt den här typen av samarbete år 2000. Det är ett föredömligt betänkande, måste jag säga, som jag har haft anledning att titta på inför den här utfrågningen. Det är omfattande, utförligt och principiellt väldigt tydligt. Själva samarbetet som sådant är klart och klargjort i KU-betänkandet från 2000. Samarbetet vid det tillfället gällde också de här två partierna, men mandatperioden dessförinnan var det Centerpartiet. Det är samma metod. Det är väl tröskat av ett konstitutionsutskott, samlat till överläggning och reflexion.

Ingvar Svensson (kd): Får jag säga som en kommentar till detta att tre tjänster är något mindre än 16 tjänster.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Mot det skarpsinnet kan ingen invända.

Nils Fredrik Aurelius (m): Var samarbetspartiernas placeringar i Regeringskansliet en förutsättning för uppgörelsen?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag bedömer det så här. Det var inte en förutsättning för uppgörelsen, men det är en förutsättning för att regeringen ska klara av att leva upp till uppgörelsen. Där handlar det om två saker: att bereda frågorna och att se till att de är förankrade. Det diskuterade vi oss fram till gemensamt – det var ingen konfliktfråga. Det var mer en dimensionering, en lämplighet, det handlade om.

Nils Fredrik Aurelius (m): De här 19 personerna, eller 16 tjänsterna, i framför allt Regeringskansliet kostar, om jag räknade rätt, 637 500 kr i månaden plus sociala avgifter och plus andra omkostnader. Det är alltså en ganska avsevärd utgift. Samtidigt framstår partierna som oppositionspartier i riksdagen i vissa frågor och stöds som sådana.

Tycker statsministern att det finns en oklarhet när det gäller ansvarsfrågan här? Är det alldeles glasklart att det bara är regeringen som är ansvarig för den politik som förs?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Ansvarsfrågan är ju det jag jämför med i betänkandet från 2000. Där är de här sakerna genomgångna på ett förtjänstfullt sätt, och det är utklarat. Jag tror inte att vi behöver återupprepa det.

Det är klart att det är mycket pengar, 637 000 kr i månaden. Men med den insatsen görs ett avgörande bidrag för att hantera en statlig utgiftsmassa som är 75 miljarder kronor i månaden. Man måste ju ha proportionerna. Det är inte vad som helst som vi på detta sätt tar ansvar för, utan det är rikets samlade ekonomi uttryckt i statsbudget, som de är med och delar ansvaret för vad gäller beredning och förankring. 637 000 kr i månaden ska ställas mot de 75 miljarder det handlar om varje månad.

Nils Fredrik Aurelius (m): Per Albin Hansson talade på sin tid om parlamentarismens försumpning, med tanke på det informella samarbete som fanns på 30-talet. Är det ett uttryck som statsministern skulle vilja använda om det samarbete som förekommer? Har statsministern någon förståelse för den synpunkt som Per Albin Hansson hade på 30-talet?

Statsminister Göran Persson (s): Med den lilla reservationen, herr ordförande, att Per Albin Hansson rimligen inte uttalade sig om dagens samarbete, misstänker jag att det var Ekman han hade i tankarna.

Nils Fredrik Aurelius (m): Nej, han syftade över huvud taget på vådan av informellt samarbete, när vi talar om oklarheter i fråga om ansvarsutkrävande som då följer.

Statsminister Göran Persson (s): Jag kan bara konstatera att det är ett annat läge i dag. Jag ser inte att det här har varit en parlamentarisk försumpning. Å andra sidan: Den genomgång KU gjorde år 2000 rekommenderar jag till läsning, därför att den är bra. Den klarar ut de här begreppen. Det är inga svårigheter.

Nils Fredrik Aurelius (m): Demokratirådets rapport för år 2002 heter *Demokrati utan ansvar*, och där uppmanar de politikerna i Sverige att titta på den internationella debatten och kräva tydligare ansvarsutkrävande. Är det en uppfattning som kan delas av statsministern?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag är inte alltid så imponerad av det där Demokratirådet, om jag ska uttrycka mig försiktigt. Det är SNS demokratiråd, om jag förstår det rätt, som du citerar. Det är ett debattinlägg. Ibland är det kloka saker de säger och ibland mindre kloka saker.

Vi har väl ingen författning i Sverige som vi behöver skämmas för i jämförelse med övriga världen. Tvärtom – vi har en mycket modern författning, en proportionell representation, en kammare och en tydlig regeringsbildningsprocess. Jag ser ingen som helst anledning för oss att ikläda oss säck och aska. Jag kan peka på en lång rad andra nationer som däremot borde ha en ordentlig diskussion om sin författning och som rimligen borde snevla på den mycket rationella författning vi har i Sverige, framdriven i ett samarbete framför allt mellan liberaler och socialdemokrater för 30–40 år sedan. Det är så det ser ut.

Tobias Krantz (fp): Jag tycker att den här frågan är rätt intressant, vilka vidare implikationer och vilka vidare slutsatser vi ska dra av det här. Det är till synes någonting som möjligen verkar enkelt och småsint att diskutera, dvs. ett antal tjänster i Regeringskansliet. Men samtidigt väcker det större principiella frågor, och det är naturligtvis därför som vi har det uppe till diskussion i utskottet.

Som jag uppfattar det, precis som Nils Fredrik Aurelius var inne på, har det börjat etableras en praxis under senare år i svensk politik där systemet med att ha fasta stödpartier alltmer etableras. Tidigare har det varit vanligt att man har gjort upp med enskilda partier i olika frågor, och då uppkommer inte det ansvarsutkrävande problemet på samma sätt. Men nu har man ett system där det finns ett antal partier som inte är i vare sig opposition eller regeringsställning.

Har inte statsministern reflekterat över de här problemen? Vem ska man som enskild medborgare utkräva ansvaret av för de beslut som fattas i Sverige, om man har det här systemet och det där råder sådana oklarheter som vi nu tar upp?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Det är säkert inga svårigheter för allmänheten att utkräva ansvar. Man är mycket väl medveten om hur landet styrs och hur ansvarstagandet ser ut.

Jag vill protestera mot att det skulle vara ett samarbete som bara är med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vi har också andra frågor, stora frågor, som vi samarbetar om över blockgränsen, och man kanske samarbetar mellan något av samarbetspartierna och ett annat parti. Energifrågan är ett sådant exempel. Ta pensionsuppgörelsen, ta försvarspolitikerna eller ta utrikespolitiken. Det finns en lång rad stora frågekomplex.

Vad man kanske skulle diskutera, om man ska diskutera någonting, är den lilla svaghet vi har i vår författning att vi sedan 1970 inte tycks kunna prestera majoritetsregeringar i Sveriges riksdag. Det är en lätt svaghet. Man kan alltid titta på valsättet. Det går ju att göra förändringar. Men jag har inte upplevt att det har varit någon massiv opinion för det.

Tobias Krantz (fp): Statsministern skulle i och för sig omedelbart kunna bilda en majoritetsregering om han ville det. Han skulle kunna lösa det problemet. Nu har han inte velat det.

De exempel som Göran Persson här tar upp är ju exempel på tillfälliga konstellationer som en regering naturligtvis inleder och avslutar på olika sätt.

Men det här systemet att ha partier som är fasta stödpartier, vilkas roll i stor utsträckning är oklar, är ändå rätt nytt i svensk politik. Det är fasta stödpartier, som man inte vet om de finns i opposition eller i regeringsställning. De här sakerna som vi diskuterar, om extra partistöd och personer som är anställda i Regeringskansliet, är ju ett uttryck för den oklarhet som finns. Jag skulle önska att statsministern ville reflektera lite mer över de här principiella problemen.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag ser inte det här principiella problemet. Det gör jag inte. Jag lutar mig mot KU-granskningen 2000, men också mot den reflexionen att det som har varit unikt den senaste mandatperioden och den innevarande är att vi nu har tre partier som samarbetar. Tidigare har det gått att bilda majoriteter med två partier. Det är en viss skillnad. Men i övrigt är det samma situation som vi har haft i Sverige egentligen sedan mycket lång tid tillbaka.

Vi har gett bättre arbetsvillkor för de partier som går in och tar ansvar – ja, det kan man nog säga. Framför allt har det blivit mer komplicerat i Regeringskansliet – ja. Det kan också vara en effekt av att vi har stramat upp budgetprocessen de senaste åren, en ökad tyngd i vårproposition och i budgetproposition. Det krävs mer av partier som tar ansvar för detta. Det är en svårare sak att förankra och bereda.

Det är mycket som har hänt. Jag tycker inte att det som har inträffat har varit av det slaget att jag känner någon oro. Det gör jag inte. Jag rekommenderar, som sagt var, KU:s betänkande från 2000 till läsning – en skön skrift.

Ordföranden: Vi är väl bekanta med vad som kommit härifrån. Vi ser fram mot att presentera nya skrifter för statsministern.

Mats Einarsson (v): KU:s betänkanden är självfallet alltid väl värda att läsa.

Jag ska avstå från den vidare författningspolitiska diskussionen och ställa en mer konkret fråga för klarhets vinnande. Har de här 19 personerna på 16 tjänster någon annan formell ställning än övriga sakkunniga i Regeringskansliet? Har de i sina tjänster någon annan arbetsgivare än regeringen? Har de några andra arbetsuppgifter än att bereda regeringsärenden, till exempel att arbeta för sina riksdagsgrupper eller partikanslier?

Statsminister Göran Persson (s): De har ingen annan ställning än andra sakkunniga i Regeringskansliet, med en skillnad. De övriga sakkunniga i Regeringskansliet är sakkunniga så länge en regering sitter som jag leder. De här sakkunniga är sakkunniga så länge det samarbete pågår som vi har med Västerpartiet och Miljöpartiet. I övrigt är det samma villkor, samma ställning.

Kerstin Lundgren (c): Det är naturligtvis intressant att ta del av det här materialet. En fråga är: Ser statsministern skäl att, med hänvisning till vad som utvecklats under årens gång, tydliggöra den här typen av överenskommelser, att stärka informationen till riksdagen om förutsättningarna runtomkring regeringsbildande med den här typen av innehåll?

Statsminister Göran Persson (s): Jag har inte sett det behovet, herr ordförande. Men det är klart att det alltid är okontroversiellt att säga ja till mer

information. Det är en del av vår politiska kultur att vi är positiva till det. Men jag upplever inte att det är problem med detta. Det kanske andra gör, men jag ser det inte.

Gustav Fridolin (mp): Låt mig först konstatera att det nog inte har undgått någon av de nu närvarande att Miljöpartiet tycker att det är en väldigt intressant granskning som pågår och också ser fram mot det betänkande som kommer. Kanske leder det till att vi får bättre krut för att få ett annat samarbete. Som konstaterades har Göran Persson möjlighet att bilda majoritetsregering när han är intresserad av det.

En fråga vill jag, och jag tror många andra i mitt parti också, ha svar på. Det är hur Göran Persson ser på det här samarbetet jämfört med det samarbete som pågick under föregående mandatperiod. Det blir också intressant, mot bakgrund av konstitutionsutskottets granskning av det föregående samarbetet. Hur skiljer sig detta samarbete från det förra samarbetet?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Det är ett samarbete som är fastare och djupare till sin karaktär. Det är i grunden samma konstruktion, men det är fastare och djupare. Det är mer kvalitet i det. Vi i de ingående partierna har tagit ett steg närmare varandra. Så kan man säga.

Gustav Fridolin (mp): "Fastare och djupare." Många inom mitt parti brukar säga att det är ett samarbete som, åtminstone vad gäller våra två partier – det finns ju också en tydlig avsiktsförklaring mellan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet som inte vi ingår i –, är ett mer avgränsat samarbete. Det rör 121 punkter samt vår- och höstbudget. Stämmer också den beskrivningen med Göran Perssons verklighetsbeskrivning?

Ordföranden: Med risk för att detta blir en mer allmän politisk diskussion om miljöparti–socialdemokrati.

Statsminister Göran Persson (s): Då kan jag avstå, herr ordförande. Ett sådant här samarbete bygger naturligtvis egentligen i grunden på att man har förtroende och respekt för varandra. Sedan kan man skriva hur långa listor som helst och hur omfattande kontrakt som helst. Jag upplever att Miljöpartiets riksdagsledamöter och deras företrädare, språkrör, har gått in i samarbetet med en fast ambition att göra någonting bra av detta. Det har också vi gjort. Jag känner att så här långt har det börjat på ett lovande sätt.

Ordföranden: Vi lämnar det ärendet.

Vi går vidare till granskningsärende 11, Samråd med EU-nämnden om ordförandeskapet för Europeiska rådet. Jag ger som vanligt en möjlighet för statsministern att säga någonting innan vi låter ordet gå till ledamöterna.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag kan nog inte säga mer än vad utrikesministern har sagt.

Ordföranden: Det ska vi pröva.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Anna Lindh besvarade, som statsministern sade, en hel del frågor, men det var en fråga som jag ställde till henne

som hon inte besvarade. Jag vet inte om statsministern hörde det när han var på ingång här, alldeles i slutet.

Vi är alla angelägna om att Sveriges utrikespolitik ska vara trovärdig, långsiktig och följa en viss röd tråd. Jag vill bara höra statsministerns bedömning: Är det inte pinsamt om man lägger *non-papers* eller förslag, t.ex. till Coreper, och man sedan inte kan fullfölja dem i rådet eller i det allmänna arbetet framöver?

Statsminister Göran Persson (s): Pinsamt, herr ordförande, är väl ett för hårt ord. Det tycker jag. Men det är klart att man önskar att man kan göra det – det är ju viljan. Det är klart att det är pinsamt om det är på det viset att ett bra förslag inte kan föras vidare därför att man exempelvis från oppositionens sida upplever att man inte har kommit in tillräckligt tidigt och därmed blockerar sig i förhållande till förslaget natur. Då tycker jag att det är pinsamt; då håller vi på att missa en god sak därför att vi kanske inte har varit tillräckligt skickliga i hanteringen. Det är klart att det är pinsamt. Men det är aldrig pinsamt att hamna i ett läge där man inte får exakt som man vill. Det får man vänja sig vid. Det är politikens villkor.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Men är det ändå inte tecken på att man borde skaffa en bättre förankring? Det ses ju av många som en betydelsefull fråga. Jag vet inte om statsministern ser det som betydelsefullt. Ett annat exempel är om man skulle tänka sig att lägga ett *non-paper* om ett gemensamt försvar inom EU, bara som en analogi, och inte ha förankrat detta ordentligt i riksdagens partier.

Statsminister Göran Persson (s): Jag kan förstå, med facit i handen, att det hade varit mycket bättre om vi hade gjort det. Jag har sagt det också, tror jag, i EU-nämnden. Det finns ingenting formellt i det här som är felaktigt. Vi förankrar inte *non-papers*. Alla de papper som vi cirkulerar som något slags skriftliga debattinlägg – det blir vad det blir av dem. Jag tror att det är flera hundra sådana *non-papers* som har gått i väg.

Det är klart att jag skulle önska att vi hade sluppit den här diskussionen. Coreper är inte sådant som vi samråder om innan vi går dit, utan det samråds före råden. Vi kan mycket väl göra den prognosen. Det skulle inte förvåna mig om det blir så att det lilla *non-paper* som vi cirkulerade kommer att ligga väldigt nära den lösning som unionen så småningom enas om. Då får man ställa sig frågan vem det är pinsamt för.

Ordföranden: Då blir det dessutom lite underligt, därför att då uppnår regeringen någonting i strid med riksdagens majoritet. Det är egentligen den frågan vi just nu håller på att granska, så jag tror inte att Göran Persson ska se alltför mycket fram mot det.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Missförstå mig inte nu. Jag förstår fullt väl att vi kommer att följa riksdagens majoritet. Även om vi inte gör det kan det mycket väl bli så i slutförhandlingen i regeringskonferensen att det är här man hamnar. Det skulle inte förvåna mig. Det är det jag säger. Då kan man kanske tycka att det är pinsamt.

Göran Magnusson (s): Är detta en stor utrikespolitisk fråga, kan man fråga sig. Det formuleras på det sättet. Den fråga jag skulle vilja ställa är: Hur ser regeringen in i en förhandlingsprocess på bundna mandat från riksdagen?

Statsminister Göran Persson (s): Har man bundna mandat är man en dålig förhandlare, särskilt om det är så att man ivrigt och aktivt bygger nätverk. Ibland är det på det viset att man för unionens bästa lägger förslag. Det är inte alltid en maximal nationell position. Men vi är ju inte i EU därför att Sverige i alla lägen ska få maximalt utbyte av allting och vi ska få som vi vill.

Vi är faktiskt i unionen därför att Europa och europeiskt samarbete ska utvecklas. Det är därför vi är där. Mot den bakgrunden är vi aktiva, lägger förslag, försöker hitta kompromisser. När vi sedan ser att de kompromisserna kan vara en brygga mellan stora och små länder, att de kompromisserna kan vara en förstärkning av det mellanstatliga, i konflikt med alla de ansträngningar som pågår för att stärka det överstatliga, är det klart att vi tar den typen av initiativ. Ett *non-paper* är en alldeles utmärkt form, därför att det är ingen prestige investerad i dem. Sedan har det blivit, tycker jag, en dyster debatt om det här i Sverige.

Om vi svingar oss upp ett ögonblick och bortser från våra strikt nationella kubbningar kan det väl vara ett intresse för oss att försöka hjälpa till och hitta en lösning i Europa som gör att stora och små länder kan finna varandra. Det är precis den slutförhandling vi nu går in i. Där kommer vi att försöka vara så aktiva som möjligt. Har man då bundna mandat är det ingen som lyssnar på en. Vem vill lyssna på ett litet land med ett bundet mandat? Då är man utanför hela den här processen. Det är det dummaste vi kan göra.

Ordföranden: Det är en fråga att ha bundna mandat, och det är en annan fråga att förankra i riksdagen. Man kan inte säga att riksdagen har bundit upp regeringen i ett antal olika detaljer. Den fråga som vi nu talar om är en principiellt mycket stor fråga, kanske en av de viktigare frågorna när vi diskuterar hur institutionerna ska utformas.

Jag måste ställa frågan, med tanke på att statsministern lite glatt såg fram emot att det kanske ändå blev så som man skrev i detta *non-paper*. Det har slagit mig att trots att det blev mycket tydligt i EU-nämnden att det inte fanns en majoritet för regeringens linje drev regeringens företrädare denna linje även inför allmänna rådet. Men statsministern har själv också drivit denna linje. Då vill jag ställa frågan: Hur ställer det sig gentemot respekten för riksdagen?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag kan inte erinra mig att jag någon gång i ett europeiskt sammanhang har drivit denna linje. Jag har drivit den i riksdagens kammare i dialog med herr ordföranden bland andra.

Ordföranden: Det är bland annat det tillfället jag minns.

Statsminister Göran Persson (s): Ja, just det. Och i riksdagen, mina vänner, är det väl inte så konstigt om vi kan ha en debatt. Om vi inte ska kunna ha det om den här typen av frågor, var ska vi då diskutera det?

Jag står fullt och fast för det mellanstatliga. Jag ser att alla de som driver det överstatliga, det federala, nu flyttar fram sina positioner, och de skärper i alla lägen parlamentets makt och inte minst kommissionens ställning. Det finns ytterst få förslag som skärper rådets position. Det här är ett av dem, för att på så sätt kunna balansera mot de andra, mer federalt inriktade institutionerna i unionen.

Den här diskussionen är viktig för oss i Sverige. Den är viktig i Danmark. Den danska regeringen har bytt uppfattning och gått i den här riktningen. Vi får se var den nya finska regeringen hamnar. Det är inte uteslutet att vi kan få något slags nordisk samsyn, om inte Sverige då ska mäla sig ur och inte driva det mellanstatliga anslaget. Det tycker jag skulle vara pinsamt, för att komma tillbaka till ett ord som användes inledningsvis.

Ordföranden: Det är ju inte själva sakfrågan när det gäller konventsarbetet och reformeringen av EU:s institutioner vi talar om, utan det är förhållandet mellan regering och riksdag i hanteringen av den här frågan. Den debatt som vi hade i riksdagen var inte en mer allmän debatt, utan det var efter att statsministern avrapporterat från Europeiska rådet. För min del var det relativt rimligt att anta att det som statsministern rapporterade i sin syn på vald ordförande i rådet var just en avrapportering från den linje man hade hävdad i Europeiska rådet. Ska det tolkas som att det inte är denna linje som statsministern då hade drivit?

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Jag svarade på frågan om jag har drivit eller inte drivit. Jag kan inte erinra mig att jag i något sammanhang har drivit det. Däremot har jag tolkat var uppfattningen ligger, vad det är för resultat vi nog kommer att få se så småningom. Jag har inte, såvida jag inte på någon middagsdiskussion någon gång har uttryckt sympati för den här tanken, deltagit i någon debatt i det här avseendet. Däremot har jag värderat var majoriteten ligger. Jag sympatiserar själv med den linjen. Det har jag gjort väldigt tydligt.

Det är klart att man kan säga att det är en formdiskussion. Är det strikt form det handlar om har vi inte samråd före Coreper. Det har vi aldrig haft. Vi har samråd före råden. Är det sak det handlar om, vilket jag tror att det är, finns det anledning att slå vakt om mellanstatligheten och bekämpa det federala, hålla emot och skapa balans mellan institutionerna. Som jag har sagt: Den enda som kommer till Sveriges riksdag för att hämta några som helst direktiv innan man fattar beslut i EU-institutionerna är den som sitter i ett europeiskt råd. Vi har all anledning att stärka råden för att behålla det mellanstatliga. Så visst är det sak. Är det så att vi är oeniga i sak, lyft då fram saksdiskussionen. Men gör det inte till en formdiskussion.

Ordföranden: Nej, men formdiskussionen hänger samman med saksdiskussionen här. Om det är så att det finns en majoritet i riksdagen mot detta är det inget argument för att rådet ska ha mer makt på det vis som Göran Persson förutskickar, om det visar sig att de svenska företrädarna inte agerar i enlighet med riksdagen. Det kommer att vara rätt viktigt att följa upp hur regeringen agerar i den fortsatta processen, därför att i morgon kommer vi att debattera

ett betänkande från det sammansatta utskottet som innebär just att det finns en mycket tydlig majoritet mot den linje som regeringen drev också inför allmänna rådet, inte bara inför Coreper. Det finns skäl att ta intryck av att regeringen också efter att det har blivit en diskussion i EU-nämnden har fortsatt att driva den linjen.

Statsminister Göran Persson (s): Det finns väl i så fall anledning, om man nu vill ha ett mellanstatligt samarbete i Europa och avvisar den här förstärkningen av rådet, att lägga andra förslag som förstärker rådets ställning. Jag har inte sett dem. Jag kan inte frigöra mig från tanken att det här är en ohelig allians för att ge regeringen ett nederlag i en fråga som man egentligen inte har avvikande uppfattning omkring i sak, utan man väljer formen för att komma åt regeringen. Okej – gör det. Men det löser på inget sätt de bekymmer som vi har med en europeisk utveckling där balansen är på väg att ruckas, där balansen glider i den federala riktningen. Om inte Sverige kan driva det här kanske en finsk regering gör det – vad vet jag – eller en dansk under alla omständigheter.

I en slutförhandling, mina vänner, kommer det här att vara ett förslag som jag är övertygad om kommer att ligga på bordet. Då får väl den svenska riksdagen bestämma sig för om den ska stoppa hela EU-projektets utveckling genom att säga att detta blockerar vi, eller om man ska säga att det här kan vara ett förslag, trots att det är rest en gång i tiden i ett *non-paper* från Sverige, som vi kanske får acceptera. Vi får se vad den pinsamma slutsatsen så småningom kommer att bli.

Ordföranden: Jag vill understryka vikten av att regeringen faktiskt följer det som är riksdagens linje i den här frågan, även gentemot slutförhandlingen.

Tobias Krantz (fp): Jag tycker också att det är viktigt att diskutera det här. Vi har att granska formfrågan i det här fallet. Det är rätt uppenbart, som regeringen lägger fram det, att det är viktigt. Jag märker hur engagerat Göran Persson argumenterar i frågan, så det är väl extra viktigt att sådant här förankras i riksdagen.

Det som är intressant är också det som har hänt efteråt. Efter det att EU-nämnden satte ned foten väldigt tydligt, och efter det att sammansatta utskottet också satte ned foten tydligt, har statsministern sagt att han avser att argumentera vidare för det här förslaget och att han driver den här frågan vidare. Utrikesministern sade tidigare här i dag att trots att EU-nämnden hade tagit det här tydliga ställningstagandet hade hon också på ett informellt möte diskuterat frågan och vidhållit den här uppfattningen.

Tycker statsministern verkligen att det är lämpligt att ledande regeringsföreträdare gör på det här sättet efter det att EU-nämnden har fattat ett så tydligt beslut?

Kerstin Lundgren (c): Jag skulle vilja höra, med tanke på statsministerns syn på mellanstatligt samarbete och att information alltid är bra: Har regeringen dragit någon slutsats när det gäller att förankra viktiga principiella *non-papers* i riksdagen innan man ger sig in i diskussion?

Pär Axel Sahlberg (s): Det är ordföranden själv som nu har drivit det här till en mer sakpolitisk hantering. Den har jag i och för sig ingenting emot, men jag har lite svårt att se hur den ska kunna föras ihop med själva granskningen. Vi får hålla isär rollerna här.

Jag skulle vilja ställa samma fråga till statsministern som jag ställde till utrikesministern, nämligen om karaktären av den här frågans hantering när det gällde dels konventet, dels det som det danska ordförandeskapet möjligen avsåg att göra, i en situation där man kan säga att alla frågor som är av institutionell karaktär ligger på bordet.

Jag personligen hamnar i ett ganska märkligt läge, för jag är inte alldeles entusiastisk över det här socialdemokratiska förslaget. Jag är inte säker på att det är det som är lösningen. Däremot är jag väldigt glad för att man från Sverige ser till att de här frågorna diskuteras, för de är principiellt viktiga. Vilken exakt slutsats vi kommer att hamna på tycker jag inte är riktigt självklart.

Det som är KU:s granskning är ju frågan om hur riksdagen och regeringen förhåller sig till varandra i den här frågan. Jag, som var med på det här EU-nämndsmötet, menar att det visserligen kan ha varit så att ordföranden till slut uttalade att det inte fanns enighet bakom regeringens ställning. Men det byggde mer på överraskningsmomentet och på att man inte riktigt såg vilken karaktär vare sig förslaget eller frågans behandling hade.

Därför är det viktigt att sätta in det här i sitt sammanhang, och då vore det bra att få höra statsministerns ord i den frågan också.

Statsminister Göran Persson (s): Herr ordförande! Det är som Pär Axel Sahlberg säger. Jag delar hans beskrivning helt och hållet. Jag kan beklaga att det har blivit som det har blivit. Det borde kanske gå att hitta tillbaka till något slags samsyn. Jag misstänker att de allra flesta i Sveriges riksdag i sakfrågan ändå är övertygat mellanstatliga.

Hur detta *non-paper* hanteras och förankras – kopplat till Pär Axel Sahlbergs fråga – tar Kerstin Lundgren upp. Det är väldigt svårt att säga att vissa *non-papers* har en viss ställning och andra *non-papers* har en annan ställning. Var drar man gränsen?

Jag har alltså haft som linje att före Coreper har vi inte samråd. Jag tror att vi ska försöka hålla det. Sedan får man ändå försöka att i en levande debatt, diskussion och underhandskontakter förankra sig, i stället för att behöva hamna i en EU-nämnd där man plötsligt upplever att det är kontroversiellt. Det borde man ha kunnat lyssna sig till innan. Där kanske det finns anledning att reflektera över handlaget.

Sedan är glädjen att få hjälpa till med det europeiska kompromissandet väl också en drivkraft för en regering. Vi kan ju göra skillnad – om vi är duktiga kan vi göra en skillnad. Vi kan lägga förslag som faktiskt löser upp knutar. Vi har en sådan position. I en slutförhandling så småningom kommer allt att ligga på bordet. De som åker dit med bundna mandat borde inte åka dit. De kan lika gärna skicka in papper i förväg. Där är det verkligen fråga om att hitta kombinationerna, att förstå psykologin i rummet, att också ha en kunskap om nationell politik i varje medlemsland, att se var kompromissen ska

ligga. Där hoppas jag verkligen att vi inte hamnar i ett läge där vi inte får fullt ut pröva att bidra till en europeisk utveckling.

Jag missade Tobias Krantz fråga. Jag har bara skrivit ”lämpligt”. Vad avsåg frågan?

Tobias Krantz (fp): Jag delar inte Pär Axels uppfattning om hur det gick till på EU-nämndsmötet. Min fråga avsåg egentligen: Är det verkligen lämpligt att statsministern och utrikesministern – hon sade själv på förhöret tidigare i dag att hon i något informellt sammanhang hade drivit vidare den här ståndpunkten – driver den här typen av frågor vidare, givet ställningstagandet i EU-nämnden?

Statsminister Göran Persson (s): Det är klart att det hade varit mycket roligare och lättare om vi hade haft den uppslutning som jag tror föreligger i sak i riksdagen. Men det har kommit en lösning här som gör att jag tycker att det känns lite dystert.

Ordföranden: Då avslutar vi det granskningsärendet.

Vi går till granskningsärende 20, Hantering av socialfondsmedel.

Helena Bargholtz (fp): Socialfondsmedlen är tänkta att ge makt åt de maktlösa. De har ett väldigt gott syfte, nämligen att hjälpa grupper som annars har svårt att förbättra sin situation. Då handlar det väldigt mycket om invandrare. Regeringen uppfyller naturligtvis det formella regelsystemet i sin hantering av socialfondsmedlen, men tyvärr har man nått rätt lite resultat. Enligt uppgifter som jag har fått är det bara 1 % av de projekt som har kommit i gång som har initierats från invandrargrupper själva. Det finns en tendens att styra uppifrån med hjälp av den offentliga sektorns olika organ. Vi har en väldigt stark offentlig sektor.

Det är många ministrar som har hanterat socialfondsmedlen, och det är därför som jag frågar statsministern om det. Kunde man inte ha hanterat det effektivare, så att fler av de utsatta grupperna skulle kunna få del av socialfondsmedlen? Det är det ena.

Det andra är att det dels har varit försening i utbetalningen av de här medlen vid ett tillfälle, dels har varit ett avbrott i utbetalningen vid ett annat tillfälle. Det skapade stor osäkerhet och förvirring hos de personer som fick socialfondsmedlen för sin verksamhet, inte minst för invandrare, som kanske har svårt att alla gånger följa den svenska byråkratin. Jag vill då höra statsministerns uppfattning om hanteringen av socialfondsmedlen.

Statsminister Göran Persson (s): Jag beklagar en sak, och det är att vi under hanteringen av dessa medel bytte kommission i Bryssel. Det gör att den process som skulle gå ganska kvickt – att ansöka och få fram pengarna skulle gå på fem månader – tar nästan ett helt år. Därefter blir det nya svårigheter. Det har varit krångligt på så sätt. Å andra sidan hade den nya kommissionen ambitionen att stärka kontrollen över hur EU:s medel används. Det är stora pengar, som cirklar runt i Europa, så jag kan förstå det behovet. Sedan har vi haft våra myndigheter inne.

Jag tycker att det är för tidigt att dra den slutsats som Helena Bargholtz drar, att det här inte skulle ha varit framgångsrikt. Det är 2 000 projekt och 171 000 deltagare. 15 % av dem har haft en bakgrund som icke födda i Sverige. Därutöver har ganska många av de andra projekten utländsk bakgrund. Ovanpå detta vill jag påstå att det är en stor del av allmännyttiga organisationer som har varit inne. Jag tror att 500 av de 2 000 projekten har varit av den karaktären att de kan räknas till den sociala ekonomin, som vi säger. Inriktningen har nog motsvarat våra ambitioner, tycker jag. Sedan kan det naturligtvis alltid bli bättre.

Sedan har vi eländet med att man betalar ut det här på ett sådant sätt att det också är föremål för våra limiter. Det här sker under 2002. Eftersom det kom i gång sent har vi ett anslagssparande som vi släpar med oss från 2001, så 2002 års utbetalningar är extra stora. I december månad lägger vi då en limit, och den limiten innebär att man bara får betala ut ett visst antal kronor. Det är klart att några projekt då får problem. Det är framför allt i Stockholm som det har varit så, och där har länsarbetsnämnden själv lånat upp pengar och finansierat den marginalen. När vi sedan ser att det finns problem tar vi ett extra beslut den 5 december år 2002 och betalar ut 15 miljoner kronor extra. Sedan kan vi konstatera den 15 december att vi klarar våra limiter och släpper det hela. Det är fritt att betalas ut. Då har vi en fördröjning på 14 dagar med utbetalningarna.

Sammanfattningsvis: Utbetalningsproblemet har sin bakgrund i ansträngningarna att hålla utgiftstaket. 14 dagars försening. Inriktningen har varit i enlighet med det vi vill, alltså mer mot invandrargrupper, mer mot social ekonomi. Det är 171 000 deltagare och 15 % med sådan bakgrund. Det kunde vara mer, men det är ändå icke av sådant slag att jag tycker att det är dåligt.

Ordföranden: Om det finns ytterligare frågor kan vi kommunicera dem på annat sätt till statsministern. Jag ber att få tacka statsministern med medarbetare.